

UNIVERSITY OF ILLINOIS
LIBRARY
SEP 10 1958
CHICAGO

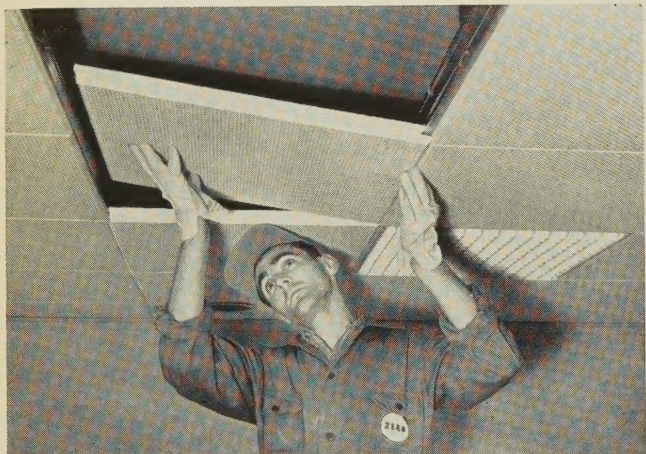
7 1958 BYGGMÄSTAREN
arkitektur

NYHET!

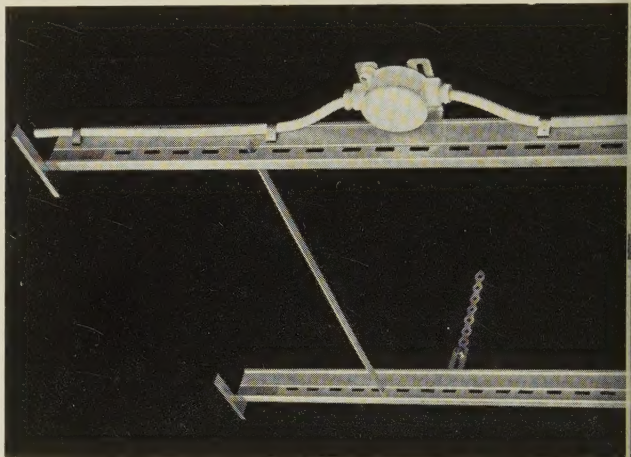
SOUNDEX

— den obrännbara plattan
för akustik och ventilation

SOUNDEX typ T under montering på den nya lättmetallkonstruktionen. Varje platta kan monteras och demonteras oberoende av de andra plattorna.

Detaljbild av den nya patentsökta upphängningskonstruktionen av lättmetall. På denna konstruktion kan också maturer upphängas och elektriska ledningar dragas.

flera starka skäl att välja SOUNDEX

- Obrännbar konstruktion
- Separata hål för luft och ljud
- Exakthet i mått och vinklar
- Vacker färdigbehandlad yta
- Plastbehandlat utförande
- Sveriges mest sålda akustikplatta

SOUNDEX monteras just nu hos:

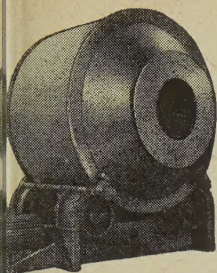
AB Volvo, Göteborg
Hotellet, Olofström
Jämskogs Sparbanks avd.kont., Olofström
Folkets Hus, Heby
Barnhemmet, Björklinge
Centrallasarettet, Gävle

ZERO

AKTIEBOLAG

Huvudkontor: St. Nygatan 38 Tel. 23 27 05 • Postbox: Stockholm
Avdelningskontor i Göteborg, Malmö och Gävle • Licensställt
i Australien, Beneluxländerna, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland,
Mexiko, Norge och Spanien. Egen tillverkning i Schweiz och Tyskland.

Betongblandare TORNØ-K 3600

En Torno-K blandare för större betongstationer med gummiklädda bär- och drivrullar. Tack vare speciell differentialväxel ger var och en av bärrullarna lika stor drivkraft till trumman.

Med sin automatiserade drift är Torno-K en avancerad maskin, som fyller höga anspråk. Tag kontakt med oss för val av blandare redan på planeringsstadiet.

71

MÅLERIFIRMAN

H. LINDROS & SON

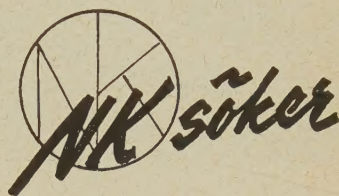
Storgatan 6 — VÄRNAMO

Tel. 102 82 - Bost. 113 17

nybyggnads- och Reparationsarbeten

Fackkunnig personal

Infördras kostnadsförslag

kvalificerad ingenjör eller arkitekt,

helst med högskoleutbildning, till en nyinrättad befattning såsom

CHEF FÖR NYBYGGNADSAVDELNINGEN

Vederbörande skall direkt under verkställande direktören leda företagets nybyggnads-, ombyggnads- och nyinredningsarbeten. Arbetena drivs såväl i egen regi som med hjälp av utomstående entreprenörer.

Förutom gedigna tekniska kunskaper förutsätter befattningen en utpräglad administrativ läggning, ett smidigt sätt och samarbetsförmåga samt goda kontakter med olika berörda myndigheter. Rätt person kan påräkna goda anställningsvillkor. Skriftliga svar med meritförteckning, uppgift om löneanspråk samt möjligt tillträdesdatum ställs till PERSONALDIREKTÖREN,

AB NORDISKA KOMPANIET,
STOCKHOLM 7.

AB INSTALLATÖR

Värme- och sanitära installationer
industrirörledningar

Sjöbjörnsvägen 5, Stockholm Sv.

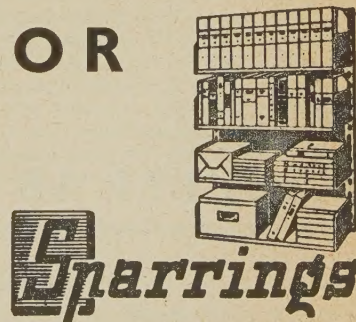
Tel. växel 190250

Filial Gumshornsgatan 7, Stockholm

Tel. 671233, 671234

HYLLOR

praktiska
konstruktioner
för kontor
bibliotek
arkiv
laboratorier
butiker
privatinredningar

Försäljningsavd.

Karlvägen 89 — Stockholm Ö.
Tel. 673650 · 677675 · 677681

SCANIA VABIS

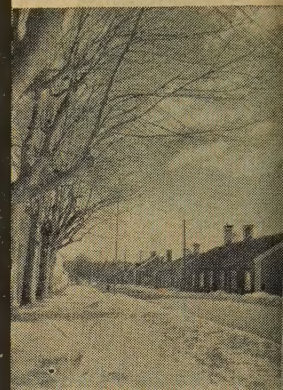
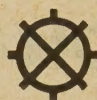

SANDVIK
Coromant

Stärkere Schneiden

GROSSERE BOHRWIRTSCHAFTLICHKEIT

Bergslaget

kvalitetsprodukter kräver kvalitetstryck

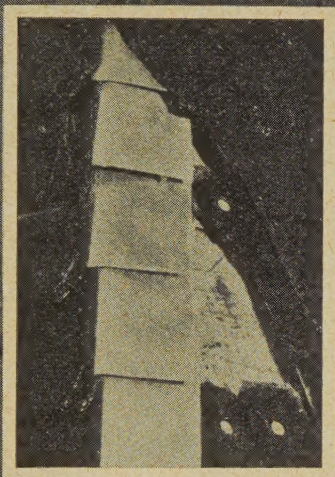
*Låt Esseltes resurser hjälpa Er att sälja —
genom trycksakernas förstklassiga utförande*

ESSELTE AB

får Era produkter en positiv uppmärksamhet

TRYCKERIERNAS FÖRSÄLJNINGSAVD. • TEL 229500 RIKS 229540 • VASAGATAN 16 • STOCKHOLM

rythytte kiffertak

(Typ T1)

absolut underhållsfria och leveredigt lagda med 25 års garanti. Lardformaten varierar mellan 10" och 8 1/2" x 4 1/4" och utväljas med hänsyn till takets storlek, form och uttning. Infällda bilden visar exempel på hoptäckning av snednock med aluminiumskott.

**GRYTHYTTE
KIFFERVERK**
GRYTHYTAN

TAKTÄCKNINGAR: Vi ger här några utdrag ur vår "täckarbok", vars första sida bär året 1857.

1857–1955: Loka Brunn (1876), Nicolaikyrkan, Örebro (1880), Mikaelsskyrkan i Uppsala (1890), Nordiska Museet (1893), Hälsingborgs Rådhus (1894), Örebro slott (1899), Malmö museum (1900), Stockholms posthus, Seglora kyrka, Oscarskyrkan (1902), Universitetet i Lund (1904), Olai Perti Kyrkan i Örebro (1910), Chalmerska institutet (1913), Patentverket i Stockholm (1919), Kungstornen i Stockholm (1922), Posthuset i Göteborg (1923), Handelshögskolan i Stockholm (1925), Sportpalatset i Stockholm (1926), Rottneros Herrgård (1927), Kyrka i Nynäshamn, Slottskapell i Läckö (1930), stora delar av Norrmälarstrand och nedre Gärdet i Stockholm (1930–1935), Beckomberga Sjukhus, Timmermansorden (1932), Danderyds kyrka, Umedalens Sjukhus (1934), Oxelösunds Järnverk (1936), Sidsjöns Sjukhus (1940).

1956 – 1957 Exempel på utförda taktäckningar:

Folkskola i Filipstad, ark. SAR Stig Åkermark, 1.727 kvm. **Musikaliska Akademien, Stockholm,** ark. SAR Rangdal, 1.857 kvm. **Tingshus i Umeå,** ark. SAR K. J. Karlström, 907 kvm. **Hökarängens skola, Stockholm,** ark. SAR Carl-Erik Forssén och ark. Ture Ryberg, 722 kvm. **Kommunalhus i Sorsele,** ark. SAR Poul Stampe, 1.051 kvm. **Krematorium i Jönköping,** ark. SAR Jan Wahlman, 336 kvm. **Kommunalhus i Valbo,** ark. SAR Kjell Kjellberg, 515 kvm. **Sporthall i Solna,** ark. SAR Nils Tesch, 2.227 kvm. **Kyrka i Skoghäll,** ark. SAR Jan Hallén och ark. M. A. A. Aage Porsbo, 1.224 kvm. **Skola i Askim,** ark. SAR Åke Wahlberg, 470 kvm. **Stadshotell i Västerås,** ombyggnad, 2.106 kvm.

Nyhet på tapetmarknaden

BOROSAN BETONGTAPETER

Specialimpregnerade · Fuktabsorberande · Fuktagivande

Dessa tapeter äro avsedda för tapetsering direkt på nygjutna släta betong- eller betongelementväggar, utan annan underberedning eller skarvspackling.

Tapeten har en oöm och helt smetfri yta. Betongtapeten är speciellt impregnerad och har 3—4 gånger så stor fuktandningskapacitet som de i marknaden vanligen förekommande limfärgstapeterna. Fuktabsorption och fuktagivning provad av Kungl. Tekniska Högskolans Byggnadstekniska institution, uppsättningsegenskaper och alkaliebeständighet av Statens Hantverksinstituts Måleriavdelning.

Prover, priser och inyg erhållas genom våra kunder bland Färdigbyggare och Tapethandlare över hela landet.

Ensamtillverkare: **BORÅS TAPETFABRIKS AB - BOX 1 - BORÅS**

GYPROC

SVENSKA GIPSSKIVOR
AV INTERNATIONELL TOPPKVALITET

Dimensioner:

Gypoc-skivor tillverkas i 9 mm tjocklek för flamskyddande beklädnader samt 13 mm tjocklek för brandhårdiga beklädnader samt med raka eller fasade långkanter i 4 olika standardstorlekar.

Standardformat:

2000 × 1200 mm
2400 × 1200 mm
2500 × 1200 mm
2700 × 1200 mm

Vikt per kvm:

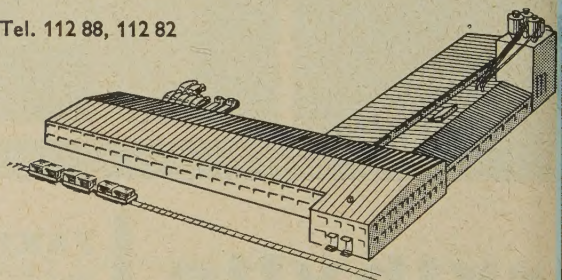
9 mm ca 7,5 kg
13 mm ca 10,0 kg

SVENSKA AB GYPROC VARBERG

AB STANDARDSNICKERIE KALMAR

Tel. 112 88, 112 82

tillverkar: **Köksinredningar**

även färdigmålade

Fönster

Glaspartier

Ytterdörrar

Garageportar

stor kapacitet

snabba leveranser

av två av Statens Nämnd för Byggnads-
rsknings handlingar, som varit slutsålda,
r nu en mindre restupplaga blivit till-
gänglig för försäljning och kan så långt
gret räcker rekvireras från förlaget.

23 Radhuset,
dess planläggning och ekonomi,
av professor Nils Ahrbom Kr. 10:—
24 Underhållskostnader för hyres-
fastigheter i Stockholm,
av byrådirektör Knut Bildmark
Kr. 10:—

ändes portofritt om likvid insättes
i vårt postgiro nr 31 24

BYGGMÄSTARENS FÖRLAG
Kungsgatan 32, Stockholm C.

A7 1958 BYGGMÄSTAREN arkitektur

Organ för Stockholms Byggnadsförening och Svenska Arkitektföreningen,
avd. av Svenska Teknologföreningen.

Adress: Byggmästaren, Kungsgatan 32, Stockholm. Tel. 23 31 05. Post-
giro 3124.

Redaktörer: Civilingenjör SVR Börge Algers och arkitekt SAR Erik Thelaus.
Redaktionssekreterare: Arkitekt SAR Hillevi Svedberg.

Redaktionskommitté: Civilingenjör SVR Boris Blomgren, civilingenjör Carl
Knutsson, arkitekt SAR Leif Reinius, civilingenjör SVR Georg Schackne,
arkitekt SAR Tore Webbjörn och arkitekt SAR Torsten Westman.

Redaktionsombud: Dir. Victor Bährner och länsarkitekt Ebbe Borg,
Malmö, samt arkitekterna SAR Gunnar Hoving och Per-Olof Klang,
Göteborg.

Ansvarig utgivare: Arkitekt SAR Moje Bergström. I tidskriften gjorda ut-
talanden står för författarnas räkning och är endast om så anges att anse
som uttryck för ståndpunktstagande av någon av de föreningar, som utger
tidskriften.

Byggmästaren utkommer med 24 nummer om året. 12 nummer behandlar
arkitektur och 12 nummer byggnadsteknik.

Prenumerationspriser för helår (gällande från den 1/7 1956):

	Sverige Danmark Finland Norge	Övriga utlandet
Endast lösnummer upplaga A+B (24 nummer)	40:—	50:—
Endast lösnummer upplaga A (12 nummer) Arkitektur	30:—	40:—
Endast lösnummer upplaga B (12 nummer) Byggnadsteknik	30:—	40:—
Lösnummer+klotband upplaga A+B	60:—	70:—
Lösnummer+hfr.band upplaga A+B	70:—	80:—

För halvårsprenumeration (endast lösnummerupplagorna) gäller hälften av
årspriset med tillägg av kr 3:—.

37 ARGÄNGEN

INNEHÅLL

5 JULI 1958

DK 725.13 (485 Eslöv)

HOLM, LENNART: *Eslövs medborgarhus*. Byggmästaren 37 (1958) nr A 7,
sid. 141—143

En recension av det nya medborgarhuset i Eslöv. Förf. gör jämförelser med Gunnar Asp-
lunds stadsbibliotek i Stockholm, rec. av Uno Åhrén i Byggmästaren 1928. Artikeln illustre-
rad med ritning och fotografier

DK 725.13 (485 Eslöv)

ASPLUND, HANS: *Medborgarhuset i Eslöv*. Byggmästaren 37 (1958) nr A 7,
sid. 144—149

Presentation av byggnaden som är ett resultat av en arkitekttävling 1947. Artikeln illustre-
rad med ritningar och fotografier

DK 728.2.011.27

LINDQVIST, NILS: *Bostadshöghus 1950—1958*. Byggmästaren 37 (1958) nr A 7,
sid. 150—164

Presentation av bostadshöghus i Sverige och utomlands. Två huvudgrupper: 1. lägenhets-
entréer från trapphus 2. lägenhetsentréer från korridorer eller från gallerier. Artikeln illu-
strerad med ritningar och fotografier

let i

1958 BYGGMÄSTAREN byggnadsteknik

tande:

KLAUS och BRIKEN, JOHANNES: *Korrosionsskydd*
gnadsbeslag

HANS: *Förzinkning*

ON, MEJSE: *Byggnadsforskningens program för det*
e året

DER, SVEN: *Putsforskning i laboratorier och på*
atser

SVENSKA MURBRUKS AB

STOCKHOLM

Kungsgatan 15 • 22 33 60

Murbruk

Putsbruk

SANDUPPLAG

Hornsberg

MURBRUKSFABRIKER

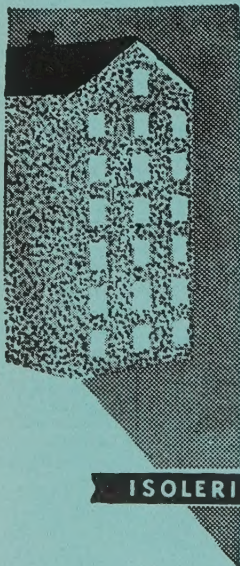
Karlberg

LABORATORIUM

Skanstull

Karlberg

Räkna med LÄTTONG

— *förbilligad uppvärmning
och förminskade bränslekostnader*

De byggmästare som endast vill ha den bästa cellbetongen går in för vår aktiverade LÄTTONG. Materialet, som på grund av dess beprövade goda egenskaper lämpar sig speciellt för värmeisolering av betongtak, terrasser, överbyggda gårdar, vinds- och källarbjälklag, källargolv, kyl- och frysrumsisolering, isolering av rör i kulvertar etc.

ISOLERINGS A.B.

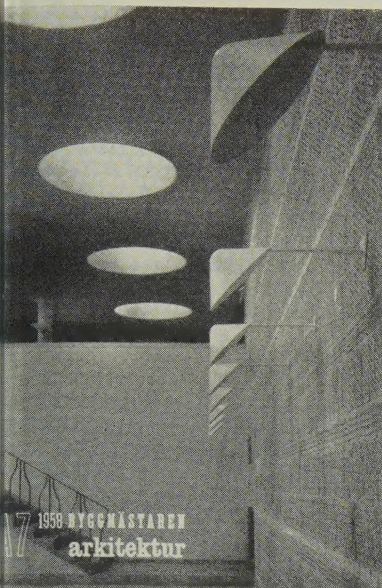
LÄTTONG

*Infordra offert och närmare
upplysningar*

Adress: Huddingevägen 470 - Tel. 47 64 30, 47 43 51 - Älvsjö 2

Återförsäljare: Svenska Golvmaterial AB Linköping. Tel. 224 19
(Östra Sverige, Skåne, Öland och Gotland)

Dickson & Sjöstedt, Göteborg. Tel. 17 10 60
(Västra Sverige, Värmland och Närke)

omslaget: Interiör från stadsmuseet i Eslövs borgarhus. Arkitekt SAR Hans Asplund. Sune Sundahl

ENGLISH SUMMARY

Civic centre at Eslöv

L Holm

p. 141-143

This review subjects the civic centre at Eslöv to a comparison with the Stockholm Municipal library (by Gunnar Asplund) as viewed in 1928 by Uno Åhrén. The latter expression to the hope that after the birth of neo-classicism the decorative content of form would be followed by a radically rationalistic outlook. In the layout of the Eslöv civic centre the prerequisites of a new architecture of this type do exist. In the care and attention for the details and decoration of the building, the architect does not, however, utilize the functional and pictorial clarity of the plan. Thus we obtain in this case one more example of modern style, not of the architectural liberation we hoped for once.

Eslöv civic centre

H Asplund

p. 144-149

After a competition in 1947 the planning of the civic centre went on until construction started in 1955. The building was completed in 1957.

The civic centre is situated near the City Park, around which the municipality wants to gather public buildings of different kinds. The varying heights of the existing houses round the park made it possible for the architect to give different parts of the civic centre—the assembly rooms, the foyer and the offices—varying forms and height. There are four assembly rooms with resp. 10, 133, 90 and 66 seats for conferences and discussions. The largest room is also used for dancing, theatre performances and

concerts and the second largest also for amateur theatre.

The foyer building has in contrast to the closed assembly rooms a more open shape with its different localities facing a little glazed-in garden in the centre of the building. From the main entrance at the City park one can—through the foyer—reach all the public localities. The foyer is like a living room of the city. In this building there are also a café, a small restaurant, kitchen, club room, study circle rooms, an exposition hall and a caretaker's dwelling.

The office building is a concrete construction with outside insulation. The building containing assembly rooms is a shell construction and the foyer building has a mushroom construction.

High flats 1950-1958

By N Lindqvist

p. 150-164

The article presents some new high-rise apartment buildings. The house-types are divided into two main groups: 1. with staircase access i.e. slab and point blocks 2. with gallery of corridor access.

Since buildings of the latter group are very rarely seen in Sweden but the more in other countries the largest part of the article deals with this group. Both gallery and corridor access buildings have in their simplest forms some disadvantages which are discussed. Examples of buildings are given that show some attempts to overcome those disadvantages.

KONGRESSER

"Människan i regionen, i storstaden, i bostaden"

("L'homme dans la region, dans la cité, dans la maison")

Utställning

Internationell stadsplane- och bostadsutställning i Liège i Belgien.

Tidpunkt

11 juni-30 september 1958. Utställningen öppnas officiellt den 11 juni kl. 15.

Plats

Den nya stadsdelen Droixhe utmed Meuse-floden, Avenue Georges Truffaut, Liège.

Omfattning

1. Stadsplanering av Liège. Regionsplanering i olika länder. Samordning av regionplaneringen av nordvästra Europa.
2. Bostadsplanering i Belgien och i olika länder. Saneringsproblem.
3. Tillfälliga utställningar av arkitektur, konst och heminredning.

Kongresser

31 augusti-6 september: Internationella stadsplane- och bostadsförbundet.

Upplysningar

Generalsekreterare M V van Michel, 129 en Féronstreé, Liège, Belgien.

Anmärkning

Utställningen pågår parallellt med världsutställningen i Brüssel och utgör ett naturligt komplement till denna då några särskilda avdelningar liknande de ovan angivna ej finns i Brüssel.

Svenskt deltagande

Med stöd av Svenska Staten och Svenska Institutet planeras nedanstående svenska deltagande i Liège:

1. Bostadsplanering: material sammanställt av Kungl. Bostadsstyrelsen. Exempel på nyare bostadsområden från olika delar av landet.
2. Regionplanering: material sammanställt av Kungl. Byggnadsstyrelsen från:

a) Sundsvall: Planering av en industriregion Vattenbyggnadsbyrån.

b) Uppsala: Regionindelning på grundval av rörelser mellan bostads-, arbetsplats - serviceställe. Byggnadsstyrelsens försöksverksamhet i Uppsala.

c) Stockholm: Regionplanen, Stockholmstraktens regionplanekontor.

d) Farsta: Nytt stadsdelscentrum för 70 000 inv. Stockholms stads stadsplanekontor.

e) Örebro län: Skolorganisationen. Örebro läns landstings regionplanekontor.

f) Göteborg: Planering av fritidsområden. Göteborgstraktens regionplanekontor.

g) Malmöhus län: Regionindelning baserad på befolknings- och tätortsundersökningar. Byggnadsstyrelsens försöksverksamhet i Malmö.

FRÅN MYNDIGHETERNA

I februari meddelade byggnadsstyrelsen att 6 kapitel till ny ByggAMA nämligen B, C, E, L, S och V skulle ligga färdiga i tryck under våren 1958. På grund av mellankommande omständigheter bl. a. nya synpunkter beträffande tryckning och distribution av den blivande nya ByggAMA har detta tyvärr icke kunnat fullföljas. Styrelsen hoppas dock att dessa förhandlingar beträffande tryckning och distribution skall kunna slutföras till ett för alla parter gott resultat under stundande höst, och att där efter flertalet av dessa kapitel bör kunna utkomma under slutet av innevarande år.

Stockholm i juli 1958.

På Kungl. Byggnadsstyrelsens vägnar
Olle Rinman

En fridens förmiddag

Under några semesterdagar hade jag njutit av den skånska försommaren och betraktat bokskogar i lövsprickningen. Att mitt under denna behagliga tillvaro besöka Eslöv ligger inte så nära till hands. Men nu var det detta med medborgarhuset.

Det skulle vara ett så vackert hus, hade många sagt. Det skulle vara ett så ansvarslost påkostat hus, hade många andra sagt. Och så skulle det publiceras i Byggmästaren snart.

Jag åkte alltså till Eslöv en dag. Eslöv är inte någon särskilt fascinerande plats, inte ens en varm och solig söndagsförmiddag i lövsprickningstiden, när vattnet i den lilla parkfontänen är påskruvat. Det vita medborgarhuset låg där med park på ena sidan och ett järnvägsområde på andra sidan och såg främmande ut i sammanhanget. Jag vill inte påstå att alla nya byggnader i Eslöv bör se ut som om de hörde hemma någon annanstans, men medborgarhuset gjorde det. Och det fann jag mycket förtjänstfullt.

Medborgarhuset är öppet även på söndagarna. Det betydde nu inte att det fanns en massa folk i det. Det betydde bara att man kunde komma in i det. I den stora entréhallen lyste solljuset in genom taklanterninerna och allt var mycket vackert och jag gick länge omkring och tittade och beundrade. På en bänk i den ovala gården satt en man och läste en tidning. Han såg litet besvärad ut och flyttade på sig litet fram och tillbaka på bänken, precis som om jag störde honom. Och det kanske jag gjorde när jag gick runt omkring den lilla gården med glasväggarna och tittade. Ty vi var ensamma han och jag. Kanske var det inte så fridfullt som han tyckte det borde vara när han satt sig i solen i medborgarhuset för att läsa sin tidning.

Men vi var inte helt ensamma. Jag glömde servitrisen. Kaféet var öppet nämligen och kaféet hade en takservering. Jag gick upp på terrassen och beställde kaffe.

– Det var mycket fridfullt här på söndagarna, sa jag till den unga damen, som såg ut att värdesätta något slags konversation.

– Det är ganska fridfullt här på vardagarna också, svarade hon och såg ve-modig ut.

– Varför det?

– Det ligger nog alltför långt ifrån

själva centrum i stan liksom. Man går väl inte så långt för att dricka kaffe.

– Och var ligger själva centrum då?

– Jo det är åt det där hållet – så där en tre-fyrahundra meter.

– Nog kan man väl promenera trehundra meter till ett så fint hus.

– Ja, det lär vara fint. Det är kanske litet för fint.

– För dyrt menar Ni väl?

– Nej, för fint liksom.

Kaffet smakade mycket bra. Jag satt och funderade på medborgarhus så där i största allmänhet och på hur ett sådant hus egentligen skulle vara beskäffat. Detta hus var definitivt ett högtidligt hus. Jag hade känt mig riktigt andaktsfull när jag promenerade omkring därinne och erfarit nästan sakrala stämningar. Jag var inte säker på att Eslövs knuttar och spåttor skulle känna sig hemma här. Men stadens fäder som går med vita skjortor även på vardagarna är säkert mycket nöjda med det vackra huset. Själv kände jag mig just då mycket nöjd med att det inte var jag som skulle skriva i Byggmästaren om medborgarhuset i Eslöv.

E Th

UTSTÄLLNINGAR

Stadsplaneutställning i Moskva

I samband med den internationella arkitektunionens (UIA:s) femte kongress i Moskva i juli anordnades en stadsplaneutställning där de deltagande länderna visade olika stadsplane-förslag – både saneringsarbeten och stadsplaner för nya områden.

SAR hade genom välvillig medverkan

från Kungl. Utrikesdepartementet, Svenska Institutet och förvaltningen i ett stort antal svenska städer gjort en representativ svensk stadsplaneutställning sammaställd av arkitekt SAR Erik Ahnberg. Materialet var synnerligen väl sammansatt och trevligt presenterat på utställningens standardskärmar. Det demonstrerades Arkitekternas Hus innan det avsändes till Moskva, och bestod av följande:

STOCKHOLM. Nedre Normalsregleringen visades på tre skärmar med planer, modellfotografier och fotografier från de pågående arbetena kring Klarabergsgatan – Hötorget.

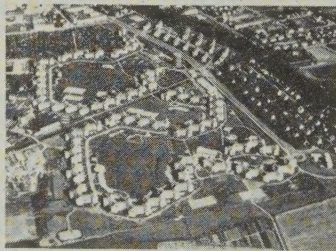
GÖTEBORG. Bostadsområdet Biskopsgården presenterades på två skärmar med planer, modellfotografier och fotografier från kv Mistralen med de nya krökta 3 vån. huslängorna som följer nivåkurvornas riktning i den mycket kuperade terrängen.

GÄVLE. Sanering av centrum. På tre skärmar visades med planer, modellfotografier och fotografier den gamla och nya bebyggelsen i området. Man har bl. a. lyckats bevara en del av den gamla bebyggelsen i ett kvarter avsett för konstnärer och hantverkare.

UPPSALA. »Gångstaden» i centrum. På tre skärmar visades det nya projektet till differentierad trafik i en del av det centrala Uppsala. Genom anordnande av välbelägna parkeringsplatser, parkeringshus, särskilda varuintag till affärerna från sidogator och från en del gårdar man möjlighet att ordna enbart gångtrafik. Stora Torget och en av de viktigaste affärstornen jämte tvärgator. På detta sätt kan man kvar den speciella uppsalakarakterna inom det område.

ÖREBRO. Bostadsområdet Baronbackarna. Tre skärmar presenterades det nya bostadsområdet med sina karakteristiska kringbyggda gårdar och lekplatser m. m. och det centrala grönområdet med skola och daghem. Butikscentrum och differentierad trafiken med matargator till parker och särskilda gångstråk visades också på planer och fotografier.

Örebro: plan urbain de Baronbackarna

La première de ces Unités, sous "Banc", est dans le quartier de la gare, avec 1.300 logements.

L'Unité de l'école de Baronbackarna est la deuxième Unité à Örebro. Elle a été terminée à l'automne 1957.

Cette Unité a été spécialement étudiée au point de vue fonctionnel et technique pour répondre aux besoins de la ville.

Les Unités de Baronbackarna résistent aux effets d'inondation.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

Les Unités résistent aussi aux effets d'inondation de la ville.

RÖVTÅG I GREKLAND

lmerister på studieresa våren 1958

der ett uppspänt tak av blåckblå himmel dyker Aten fram snett understyrbords vinge på vår Vickers Vigg. Det är slutet av mars och på trup blåste en snål nordväst, i Lyon hade det, men i Neapel anade man i brisen från det evigt sköna Medelhavet. Och nu, äntligen där nere blin- Aten ljus inbjudande mot oss sända nordbor, som i bagaget, icke som domdags, medför svärd och spjut, utan lock och kamera, spända förväntning- och äventyrlustens virus.

Efter en halvtimme slår vi upp fönstret i vårt hotellrum, som vi vet vetter mot Akropolis och där i det mjuka ljuset strålar Partenon emot oss i ljuset från kraftiga spotlights, över- öfärfat vackert och en aning mysteriöst. En lång och tröttande resa kan inte annat än i enskild begrundan- na oss ned för att i en timmes tid ta av det mäktiga skådespelet – ett skådespel, som århundrade efter år- århundrade ständigt förtrollat och inspi- rat människor.

Söndag i Aten, strövtåg, ett glas öl eller kopp turkiskt kaffe. På kvällen exkur- i den undre världen. Intet nytt för nattklubbarnas sparsamt strilande

strålände sol ger vi oss följande dag att uppleva de stora kultplatserna vid Kusis, Korint, Mykene, Sparta, Olym- och Delfi. Vår chaufför kör den tysk- gda bussen med suverän skicklighet en aning vårdslöst. Korintkanalens vskarpa skärsår i Peloponnesos jor- da berggrund är en upplevelse väl värd a stjärnor i Guide bleu. Mykene, lejon- ten och kupolgravarna. På slingrande gar följsamt lagda i det kuperade land- pet när man den mäktiga höjden vid s fot lejonen, för alltid förstenade, ktar ingången till den fordom så väl- a borgen. Floran är begränsad och do- neras av en gulaktig lejongapsliknande mma, av en underlig ödets nyck signi- ativ för trakten.

Vidare på nylagd väg, som burdust n armbågsknuffande banar sig väg ge- m historisk trakt. En väg realiserad amerikanska pengar, av amerikanska ingenjörer och för amerikanska turister. fingrar omedvetet på grindslanten till ukel Sam. Mot aftonen når vi Nauplion ett hotell just vid hamnen blir vårt tttkvarter. Efter sen middag strövar vi kring i stadens labyrintliknande kvar- . Människor ler, nickar och ofta hör ett vänligt »kalispera», godafton, vi och skrattar och inför de nya oanade öjligheterna säger vi på försök ett »ka- pera». Alltsom oftast hejdas man av infödd, som frågar:

»Americano»?

»No.»

»Germania?»

»No.»

»AAh, Inglis?»

»No, no.»

Så ett förbryllat anlete med ett osä- rt leende på läpparna. Man säger då:

Från Aten. Teckningar av Holger Lundquist

»Soydhia» (Sverige). Tystnad, begrun- dan och med ens lyser personen i fråga upp. »Soydhia, Soydhia, bono, poly- kala.» Finns det någon i närheten vi- darebefordras uppgiften raskt under skrott och vänliga gester och på en kort stund är man centrum i en samling gre- ker. Det är nästan lite genant, man und- rar vad vi kan ha gjort för dessa män- niskor. Röda Korset, Rädda Barnen och Gustaf VI Adolf är svaret på denna outtalade fråga. Som turist, svensk besö- kare, måste man försöka uppträda som sitt lands ambassadör och därför skrattar man, tar i hand, säger ett par ord greki- ska, vilket väcker enormt bifall, nya handskakningar, leenden och plötsligt kan man inte fatta att det mellan olika folk kan finnas fiendskap och misstro. – Ett annat sätt för greken att uttrycka sina känslor i detta sammanhang är att

gnida pekfingerarna mot varandra och säga: »Soydhia Grek filos.» Sverige och Grekland vänner.

Vi åker vidare till Sparta, tar omvägen över Epidauros och passerar på efter- middagen Tripolis. Den nästan helt be- varade teatern i Epidauros, som tar 17 000 sittande åskådare. Vilket arki- tektoniskt mästerverk! Vilken akustik! Vi gör det kända provet att släppa ett mynt på scenen, det hörs upp till sista bänkraden. Svindlande tanke, att släppa ett mynt på Malmö stadsteaters förscen, måhända skall det uppfattas av sufflö- sen. Sparta, hur välbekant klingar inte det namnet, men underligt nog finns ej mycket av intresse i dagens ganska sto- ra stad. Emellertid ligger ett kort stycke uppåt de omgivande höjderna Mistras klosteranläggningar. Uppför den branta bergssidan klättrar murar och byggnä-

Från Mykonos

der hållande sig fast vid slutningen med ingenjörsmässigt skarpsinne hos längesedan hädangångna byggmästare. Traktens stenmaterial ligger igen i klostrens väggar, på taken ligger munk- och nunnetegel, ibland djärvt välvt, för det mesta kyskt rätlinjigt. Små svartklädda gummor i klostrens inre tittar nyfiket ut då vi förrirat oss alltför långt in på deras domäner, men inga hårda ord faller, de nöjer sig med att konstatera faktum och bjuder oss vänligt att smaka av fjolårets morotslikör.

I Olympia ligger vi över natten hos en bondfamilj. Rent och prydligt, nykalkat ute och inne och framförallt, vi bor hos vänner, goda vänner. Vi förstår inte varandra, vi har knappast något gemensamt, men ändå har vi det finaste av allt tillsammans, vanliga människors oförfattade mening om tillvarons glädje. På morgonen väcks vi av ett härligt solsken och husets svarta gris, som residerar utanför vårt öppna fönster. Klockan visar på sju, luften är ren och klar, solen redan ljuvligt värmande och brynande och nere i den lilla staden är man i full gång med dagens id. Efter en kvarts timme har vi nått den lummiga kultplatzen, idrottens urgamlas högborg, där endast vi och några timmerhuggare stör den tusenåriga friden under trädens mäktiga kronor. Längre bort, norröver, rasslar caterpillars och traktorer. Man frilägger med teknikens hjälp och amerikanska pengar det stadion, där de olympiska spelen en gång för länge sedan upplevdes av ett folk med en märklig andlig resning. En tid då begrepp som gentlemen ship och fair play var realiteter för envar. På återseende Olympia!

Denna dag skall vi färdas dryga 25 mil för att mot kvällen nå Delfi. Genom ett mäktigt bergland, på svindlande vägar och ranka broar dundrar vi fram med ständigt nya vyer för ögonen. Ord som fantastiskt, gigantiskt och underbart ter sig något dagen-efterbleka i samband med de överväldigande intryck, som här kommer oss till del, 1 000 meter över havsytan. Solen i zenit, middagstristess i Patras där oljebo-lagens skrytbyggnader tävlar i höjrekord. Men så med ens en sältad fläkt från hav och trevande utrop, som med god vilja kan tydas till Thalatta, Thalatta. Vi färjas över ett veronesegrönt sund invid Rion vars gamla befästningsverk en gång stolt vaktade inloppet till Korintiska viken. Nu ligger det förr så mäktiga byggnadsverket i ruiner, därmed förstått att man spunnit taggtråd kors och tvärs över relikerna, lagrat bensinfat i mängd på den forna »agoran» samt i övrigt låtit tidens tand otyglat slipas mot murformationerna. — I Naupaktos är het-tan så påträngande att röster höjes för badrast. Denna begäran villfares och de som sitter längst bak i bussen avtågar förhoppningsfullt mot stranden. Det är märkligt i sammanhang som detta, att det alltid är längst bak i bussen som det händer saker och ting. De som sitter där klagar aldrig över drag eller att solen skiner. Nej, där sjungs det, berättas historier, dricks whisky, sovs i de mest

ekvilibristiska ställningar och smids planer.

Påskaften i gamla Sverige. Vetskapen härom får oss att intaga en gemensam måltid på stadshotellet i Delfi. Professon delar ut små presenter och vi känner oss väl till mods. Han är vår ledare och chef, men vi tar väl vara på honom och räknar honom som en medlem i gänget. Vid midnatt sitter vi i en korridor och rör äggtoddy till enorm förvåning för hotellägaren. Tjugo man i en knappa två meter bred hotellkorridor med ägg och socker i glas och spädfluidum, det ter sig alltför groteskt för våra värdar. Man skakar på huvuden men står likväl troget kvar på gatan, avvaktande. Här kan allt hända tycks man resonera ty människoskaran ökar. Men denna natt händer inget, det vill liksom inte ta fart och vi går utvilade till sängs.

Morgonen därpå slår vi in på den urgamlas triumfvägen upp till Delfis kultplats. Vi strövar omkring i timal nog-samt följda av kungsörnar, vilka i förnäm avskildhet svävar högt över våra obetydliga personer. På tvåochtjugofems plats i teaterns mäktiga urholkning med de blånande bergen som fond, återbördas man brutalt till verkligheten av en grupp rysktalande turister, vilka väller ner över teaterns parkett i och för fotografering med teatern som souvenirbakgrund. De ger samma intryck som svenskar på Reeperbahn eller amerikaner på Champs-Élysées. Nog härom, låt oss istället lyssna till oraklet, som i dag lämnar åt en själv att lösa sina problem. Är man tillräckligt lyhörd skall man säkert kunna få tillfredsställande svar i denna rika miljö. Det är med ett av tankar uppfyllt inre vi ställer kosan mot Aten, som vi når på påskdagens kväll, efter ett kort besök i Dafnis' klosterkyrka.

Cirkeln är slut, åter i Aten, åter i en storstads hetsande rytm med dess lockelser i tusen och en former. Vi är inte helt oemottagliga för dessa, men det får bli en annan historia.

Holger Lundquist

GREKISKA BILDER

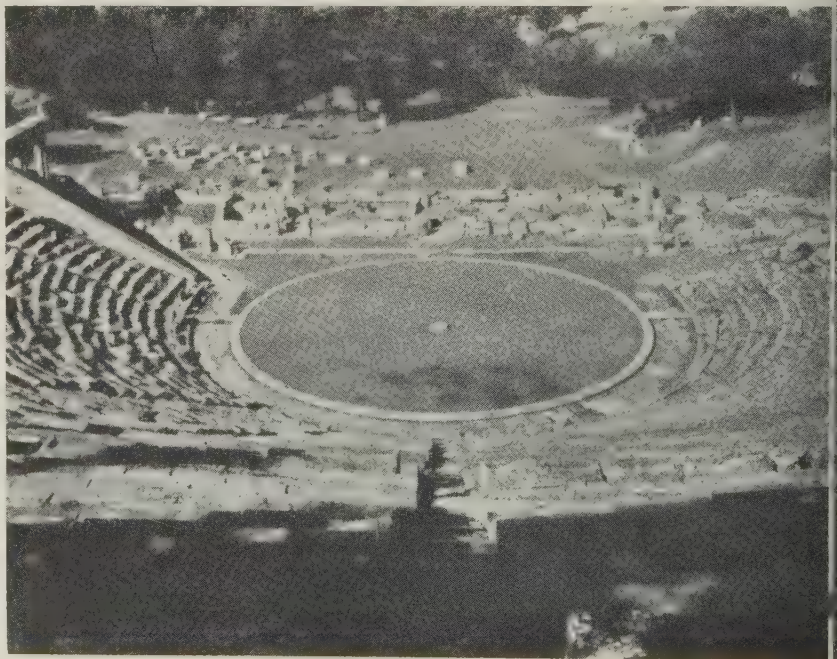
»Store himmel, det som jeg bildte mig ind at kende i alle detailler, ser det ud! Ser marmor sådan ud, ja, troede hjemmefra det lignede hugt sukker.»

Så skriver den danske arkitekten og författaren Helge Finsen i inledning till sin bok »Billede af Grækenland». Och på samma entusiastiska sätt berättar han vidare om sina upplevelser av grekiska kulturminnena, om landskapet och befolkningen. Den vackra boken illustrerad med Finsens egna fotografier, de flesta mycket vältagna, men i alla av högsta tekniska kvalitet.

En behaglig läsning.

Billede af Grækenland av Helge Finsen. Gyldendalske Boghandel. Nordens Forlag, Köpenhamn 1958. 88 sid. Färdig illustrerad. Pris 19.75 D Kr

Vinjetten: Ett hamncafé vid middagstiden i Nauplion
Nedan: Teatern i Epidauros

Folk lovordar Kraftkalk

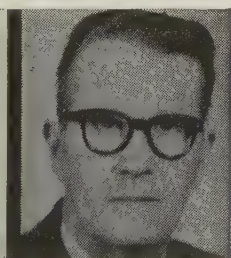
"Bästa
bruk
i använt"

Ingenjör
C.-A. Wahlstedt
Jönköping

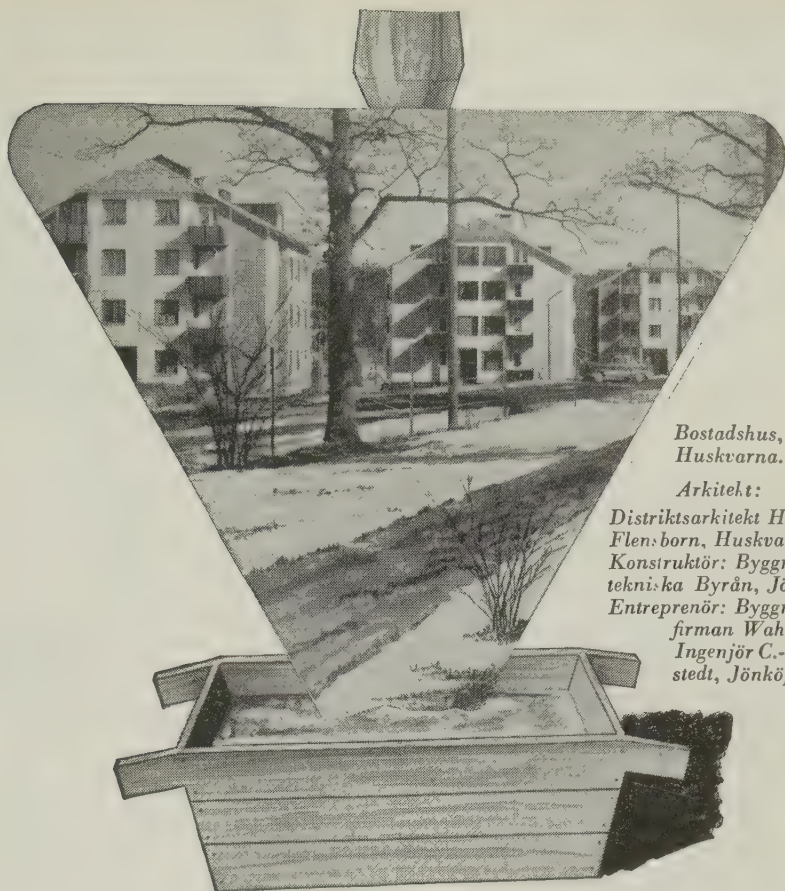

sedan 1954 har vi använt Kraftkalk
 till all ut- och invändig puts samt mur-
 ning. Vi vill ge Kraftkalk de allra bästa
 betyg, då vi vid slut- och garantibe-
 räktningar aldrig fått anmärkning på
 sprucken eller slagad puts. Kraftkalk ger
 en vacker yta, grundning inbesparas och
 arbetet blir lättarbetat med god vid-
 hållningsförmåga. Dessutom är Kraft-
 kalk ekonomiskt i bruk.

Verkmästare
Gunnar Björk
Huskvarna

i kvarteret Spelmanen-Ringleken i
 Huskvarna har vi för bostadshus om 98
 lägenheter utfört all invändig puts samt
 invändig stockning för serponitputs med
 Kraftkalk. Jag kan intyga att det är
 en bästa kalk vi hittills använt, och
 våra beställare är mycket belåtna med
 resultatet.

Bostadshus,
Huskvarna.

Arkitekt:

Distriktsarkitekt Helmer
Flenborn, Huskvarna.
Konstruktör: Byggnads-
tekniska Byrån, Jönköping.
Entreprenör: Byggnads-
firman Wahlstedt.
Ingenjör C.-A. Wahl-
stedt, Jönköping.

Kraftkalk ger bättre bruk med dessa fördelar

- Hög tryckhållfasthet
- Frostbeständigt
- Ringa krympning — $\frac{1}{3}$ jämfört med vanligt bruk
- Kan stå över till följande dag
- Lättarbetat — blandas i tombola eller vilken annan blandare som helst
- Ekonomiskt — av 3 säckar = 120 kg erhålles 1 m³ färdigt bruk

*Kraftkalk är en hydraulisk kalk som ger en högklassig,
sprickfri puts — lika hård rätt igenom*

KVARNTORP

KRAFTKALK

Tillverkare

SVENSKA SKIFFEROLJE AB · ÖREBRO

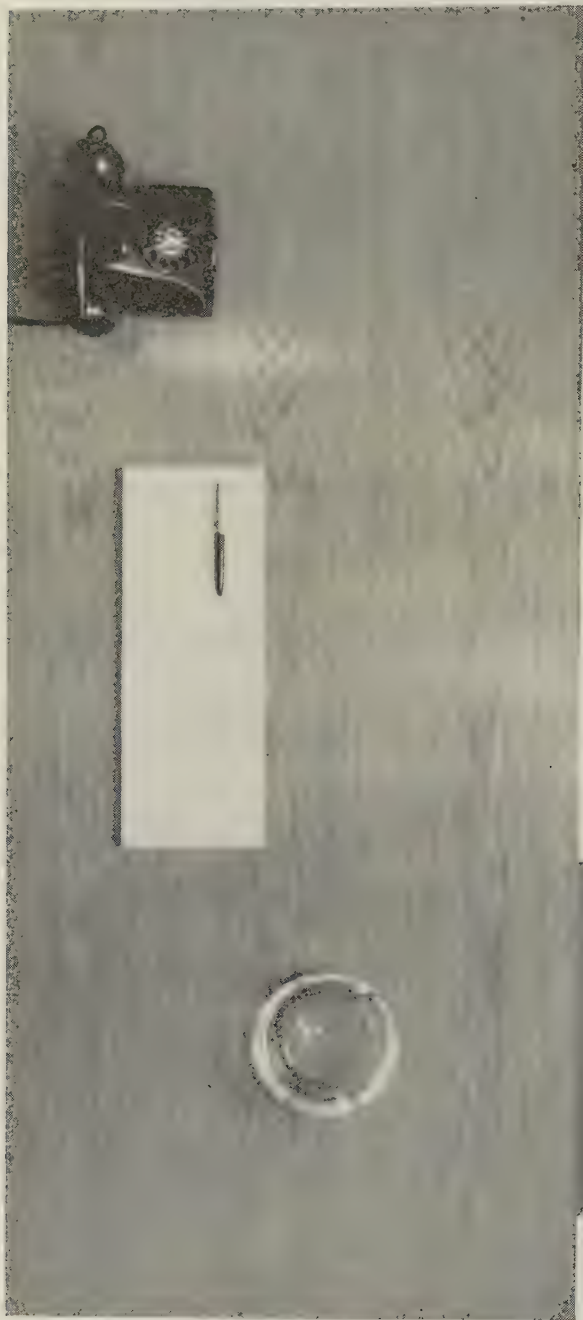
Huvudförsäljare

AB INTERPARES · ÖREBRO · TEL. 12 48 80

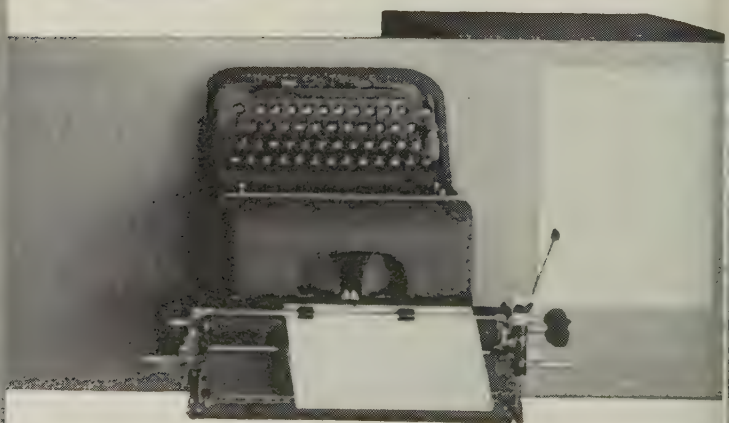

**Sekreterarbordet med effektiv
arbetsyta och maximal räckvidd**

-serie

BESÖK VÅRA UTSTÄLLNINGSLOKALER ELLER BEGÄR PRIS

INREDNING STOCKHOLM HAMNGATAN 5
TEL 23 00 00 RIKS 23 63 00

GÖTEBORG PARKGATAN 21
TEL 11 17 17 11 17 27

MALMÖ DJÄKNEGATAN
TEL 315 30 315 31

ESLÖVS MEDBORGARHUS

DK 725.13 (485 Eslöv)

Esan till Eslöv var fylld av förväntningar och föresatser. Förväntningar på ett byggnadsverk som redan i tävlingskissen var särpräglad, avslutat och självklart överlägset på ett sätt som är sällsynt. Föresatser att granska det enbart efter dess egna förutsättningar, utan sidoblickar på uppbyggsmannens arv och arkitektoniska tidsmiljö. Bakom föresatserna låg dock en uppfattning — befogad eller ej — att medborgarhuset i Eslöv hade en särskild betydelse i vår arkitekturhistoria, att det bildade ett crescendo på ett länge varierat tema och därför krävde särskild uppmärksamhet. Det har för mig fått något av samma innebörd som Stockholms stadsbibliotek uppenbarligen fick för den arkitekturgeneration, som i nyklassicismen förgäves sökte förlösningen till en ny arkitektur. Och därmed faller föresatsernas oväld.

Parallellerna till stadsbiblioteket är flera. Redan själva uppgiften — i det ena fallet ett folkbibliotek, i det andra ett medborgarhus — är ny, ett led i den moderna demokratins

utveckling: Medborgarhuset i Eslöv. Entréfasaden mot Stadsparken.
Foto: Lennart Olson

fostran av upplysta och ansvars-kännande individer. Men även förutsättningarna för uppgiftens arkitektoniska behandling synes vara lika, i det arkitekten i båda fallen fått en ställning som tillåtit honom att i minsta detalj genomföra bygget efter sina egna, starkt personliga formideal. I den mån dessa formideal är representativa eller mönsterbildande för generationen — vilket säkert gäller både Gunnar och Hans Asplund med deras starka utstrålning och pedagogiska ställning — är det av intresse att jämföra dem, konstatera likheter och olikheter. Men av större intresse är det att med utgångspunkt från dessa båda verk undersöka huruvida den arkitekturperiod, som började sedan stadsbiblioteket satt punkt för nyklassicismen, förmått ge arkitekturen den förlösning man då hoppades på.

De förhoppningarna har Uno Åhrén preciserat i sina »Reflexioner i stadsbiblioteket» (Byggmästaren 1928, arkitektupplagan sid. 93). Först en dödförklaring:

»Nyklassicismen är slut. En framtida betraktare bör kunna urskilja och bedöma rättvist vad gott och mindre gott som den producerat. Han skall finna, tror jag, att svensk arki-

tektur under denna period drevs av en längtan att finna klara uttryck för de arkitektoniska funktionerna men att denna strävan hade svårt att försona sig med, och därför motverkades av en egendomligt stark apriorisk uppfattning om hur arkitektur bör se ut. Den dekorativa formuppfattningen har i det längsta hindrat frigörelsen av en radikalt funktionell åskådning. Vad den framtida betraktaren inte kommer att kunna riktigt fatta är vad de just nu uppleva som stå på gränsen mellan något som de överlevt och något som de ännu icke helt levtt sig in i — lika litet som han skulle kunna fatta hur en flicka år 1925 kände sig när hon klippte av sig håret. Vi som äro med veta hur tryckande luften varit, vilken livsleda som hotat bli följden av den omedvetna konflikten, och vi veta vilken frisk luft vi nu börja andas och vilken entusiasm som tillhör framtiden.»

Sedan en personkaraktistik:

»Endast den, som i likhet med mig arbetat tillsammans med Asplund, vet hur sakligt smidigt och förutsättningslöst han angriper varje uppgift. Det är då märkvärdigt att se hur ändå till sist hans slutliga utformning så relativt sällan blir ett adekvat uttryck för de sakliga, rent funktionella intentionerna. Det är väl inte många som under dessa år gjort i grunden mänskligare saker än Asplund, men heller icke många som i högre grad offrat åt ett renodlat artisteri. Konflikten hos honom mellan intentionerna och en till synes ofrånkomlig formell förhandsinställning har oftast, ifall den icke kunnat lösas, slutat med seger för den senare. Form, skönhet som självändamål. Skulptur, måleri, dekoration mer än logisk gestaltning av tingens uppgifter.»

Så några stickprov på detaljkritik:

»Stadsbibliotekets plan är, såvitt jag kan förstå, i sina grunddrag löst på ett sakligt naturligt och effektivt sätt. — — — Men den djupa disharmonien präglar byggnaden i nästan varje del. Innanmätet och fasaderna komma i väsentliga avseenden inte riktigt överens. — — — Viljan att göra nyttokonst skär sig med tvånget (som legat i tidsandan) att göra det Stora Personliga Konstverket. Man kan ena ögonblicket reta sig över att behöva ta i ett egyptiskt dörrhandtag för att strax efteråt bli glad över en stol som är okonstlat gjord rakt på sak, man kan känna behag i ett rums proportioner och praktiska anordning för att ögonblicket därpå bli obehagligt berörd av någon meningslös formalism. — — — Det är väl enkelt nog så, att mycket saknar den självklarhetens prägelse, som stämmer sympatiskt till miljön och gör att man känner sig harmonisk och stimulerad till framåtriktat produktivt arbete. Av det preciosa, av en formalism med dunkla avsikter blir man osäker. Det är som att komma in i ett sällskap där det råder en främmande och oförståelig etikett — — —»

Och till slut ett program:

»Men här skola tankar arbeta på att gestalta framtiden bättre och mänskligare än det nuvarande, här skola ivriga studier förbereda efterlängdade handlingar i en ny social gemenskap, här skall brinna vetgirighet om förutsättningarna för människolivet i världen!

Stadsbiblioteket ger mig intrycket av tragik i den olösta kampen mellan olika formuppfattningar, exponenter för olika livsinställningar. Detta hus står på gränsen icke mellan två små moderiktningar i svenska arkitekturen, som några kanske mena, utan mellan två skeden av djupgående olikheter i mentalitet.»

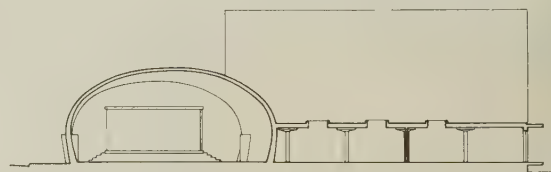
Så långt Åhrén 1928. Inför medborgarhuset i Eslöv vill man nu, efter 30 år, fråga om vi forcerat de hinder den dekorativa formuppfattningen lade för »frigörelsen av en radikalt funktionell åskådning» och om de egenskaper hos personligheten och verket som gjorde stadsbiblioteket till det förgångnas sista spöke nu definitivt övervunnits.

Hans Asplunds tävlingsförslag »Diagonal balans» (presenterat i Byggmästaren 1948, sid. 358) hade sin övertygande styrka i programmets tredelning och den konstruktiva pregnansen hos de tre delarna: den långa »struten» med samlingssalarna, den smäckra skivan med kontorslokalerna och det pelarburna däck, under vilket foajens

och studieverksamhetens olika utrymmen fritt kunde samsas om ytan — allt balanserande kring det lysande smycke som den ovala gården hade formats till redan i skissen. Tydligt märker man nu, sedan huset byggts, ännu en styrka, nämligen stadsplanens: »struten» skärmar av mot ett ödsligt bangårdsområde, den låga foajébyggnaden ger trädkronorna fri rymd och kontorshuset ger en välbehövlig fond åt Södergatan innan den försvinner ut på slätten.

Planlösningen står för mig som ett av de främsta exemplen på just den »radikalt funktionella», analyserande projekttering som är klassicismens motsats. Den visar samtidigt att en sådan arbetsmetod, skickligt använd, inte behöver leda till den gestaltningens anarki som just vid tävlingstillfället hade en kort högkonjunktur hos oss. Den ger t. o. m. ett visst fog för det vanliga, men säkerligen överdrivna påståendet, att det skulle vara de nya materialen och den nya byggnadstekniken som möjliggjorde (eller skapade) den nya arkitekturen.

I skissen fanns alltså i sällsynt grad betingelser för en slutgiltig utformning som tog tillvara den funktionella och konstruktiva klarheten i planlösningen, som kunde sätta sig över den dekorativa detaljens frestelser och koncentrera sig på en arkitekturgestaltning inte enbart i ögats narraktiga värld. Planlösningen är också i stort sett densamma i den färdiga byggnaden som i tävlingsskissen. Programmet har utökats med en musie- och utställningslokal i källarplanet, som står i öppen förbindelse med foajéhallen, och med en omotiverad takservering för konditoriet. Kapprummet har vidare flyttats ner i källarplanet och nås via en bred trappa strax innanför huvudentrén. Dessa förändringar rubbar inte förtroendet för planen.

Tävlingsförslaget: Sektion genom samlingssalar och foajé

Och ändå har den kommit bort. En viktig orsak är att »strutens» korgbågessektion inte bibehållits. Den buktiga ytan som mot foajén skulle antytt slutna rum av spännande form har blivit en plan vägg, genom vars dörrar man lockas gå först sedan man listat ut att deras panelmönster visar vägen till A-, B-, C- och D-salar. En annan orsak är att pelarsystemet inte längre som i skissen är de enda bärande elementen under foajéns däck. Både ytterväggar och rumsskiljande väggar har fått plastis gestalt, ja t. o. m. rundats ut i hörnen för att ge rummen en grottnliknande karaktär, som vore de gröpta ur en mjuk massa. Fasaden är inte en utfackning under takskivan i tävlingsbeskrivningen hette det: »utfyllnader delvis eternitklädda, delvis spröjsverk av trä» utan en mur med fönsterhåll. I beskrivningen karakteriserade Asplund planlösningen som ett försök att bemästra enkelheten och överraskningerna. Något mindre »överraskande» än dessa utmejslade, massiva anslutningar mellan planens olika element har man svårt att föreställa sig. Och någon »enkelhet» är lika svår att finna när varje detalj — telefonhytt, dricksfontän, askkopp, belysningsarmatur — präglats fast i byggnadsstommen genom sin sinnrik accentuering av material, form och färg. Inte en millimeter har lämnats åt slumpen. Men istället för att ägna

en otroliga arbetsmängd, som detta bygge måste ha stat arkitekten, åt att renodla och dra konsekvenserna ur överlägsen huvuddisposition har han format detaljer med en frenesi och skicklighet som om planens spännande helhet vore ett ont att bekämpa. Asplund är fullkomligt förtrogen med alla stilar: här finns nationalromantikens muslighet i den öppna spisen och möblerna, jugends sugande mjukhet i marmorarbetena kring scenerna, nyklassicismens lodfattiga manlighet i museihallens trappa, trettitalsfunsens fränhet i glasbetongbanden över samlingssalarna, den »organiska» gestaltningen i pelarnas kroppar, den konstruktivistiska förtjusningen i spiraltrappornas fogningar. En gemensam nämnare finner man i denna mångfald: överallt är det hänsynen till materialen som varit avgörande för att bringa dem till starkaste uttryck har varit målet. Olika material har »förstått» olika material, det är kanske den enkla förklaringen till den stilkavalkad man tycker sig se.

Hans Asplund har gjort en skattkammare av utsökt konstantverk och inredningskonst — men har han gjort ett medborgarhus? Och har han infriat de förhoppningar som formulerades för 30 år sedan? Såvitt jag kan förstå kan Åhréns reflektioner i stadsbiblioteket nästan punkt för punkt förberedas av besökaren i Eslövs medborgarhus. Åhréns iakttagelse att det preciösa gör att man känner sig osäker, utanförstående, blir kärnan även i kritiken av medborgarhuset. Detta har genom arkitektens oändliga omsorg om varje detaljs uttrycksvärde blivit en miljö för invigda, för ett exklusivt sällskap av kännare och varsamma betraktare,

men inte för en anonym och skiftande publik som i dessa lokaler söker förströelse och förkovran av kanske helt annan art.

Kanske var förhoppningarna för 30 år sedan falska och fåfänga. Kanske är det omöjligt eller felaktigt att frigöra arkitekturen från den dekorativa formuppfattningen? Vi har inte många exempel på att det lyckats, och de arkitektoniska ideal som nu uppställas av den internationella fackpressen har inte något av sådan frigörelse i sig. Då måste vi emellertid också inse att vad vi fått inte är en frigörelse utan endast en ny stil: visserligen en stil som medger en friare planläggning men som ändå till sist topprides av personliga formideal — precis som nationalromantik eller nyklassicism.

Hurdan skulle motsatsen, frigörelsen, gestalta sig? Den måste innebära ett undertryckande av verkets och den personliga insatsens egenvärde och ett acceptering av byggnaden som ett redskap för de livsytringar och processer som den avses för. Vad processerna beträffar är de ofta enkla och bestämbara — därför finns det fabriker och bruksbyggnader som fyller kraven. Men livsytringarna är svårare att mäta — och där hamnar vi i det personliga godtycket och konstnärsambitionen. »Diagonal balans» var åtminstone för mig en förhoppning om att även den miljö vi gestaltar enbart för människors samvaro och individuella utveckling skulle kunna gestaltas som ett redskap, med all den kraft och självklarhet ett gott redskap brukar äga.

Lennart Holm

interiör av A-salen

Foto: Sune Sundahl

Medborgarhuset i Eslöv

Arkitekt SAR Hans Asplund

DK 725.13 (485 Eslöv)

Efter en arkitekttävling år 1947 fortsatte planeringsarbetet tills bygget igångsattes 1955 och invigdes 1957, alltså ett 10 års arbete.

Medborgarhuset ligger vid Stadsparken, kring vilken staden önskar samla offentliga byggnader av olika slag. De varierande höjderna på de befintliga husen runt parken har möjliggjort en ganska speciell utbildning av Medborgarhuset] vars olika delar kommer direkt till uttryck i samlingssalsbyggnaden, foyerbyggnaden och kontorshuset. För att sammanhålla denna differentierade byggnad har alla taksprång undvikits och en enhetlig gråvit ton på alla ytor eftersträfvats.

Samlingssalsbyggnaden innehåller fyra salar av olika storlekar (450, 133, 90 och 66 platser), vilket givit upphov till den både i plan- och längdsektion avsmalnande byggnadskroppen. Alla salar användas till konferenser och diskussioner, medan den största också begagnas för dans, teater och konserter och den näst största även för amatörteater. Salarna får sin dagsljusbelysning utom från gavarlarna även från tvärgående band av glasbetong.

Foyerbyggnaden har i kontrast mot de slutna salarna fått en öppen utformning med sina olika lokaler vettande mot den lilla helt glasade gården i centrum. Från huvudentrén vid Stadsparken kan man via foyern nå alla offentliga lokaler, varför denna kommer att fungera som ett stadens vardagsrum. I denna byggnadsdel är förlagda kafé och serveringslokal med gemensamt kök, klubbbrum, studiecirkelrum, utställningslokal samt övre delen av ett stadsmuseum

med dubbel våningshöjd. Bortre delen av foyern vid entréen till C- och D-salarna är med hjälp av en utdragbar gallervägg avskiljbar som en självständig enhet. Från foyern leder trappor ned till huvudkapprum, sekundärkapprum samt museum. Från kaféet leder en spiraltrappa upp till en uteservering på taket. Dagsljuset till foyerbyggnaden erhålles från fasaderna mot gator och gård samt från koniska lanterniner.

Kontorshuset innehåller lokaler för arbetsförmedling och socialbyrå, expeditioner för fack- och ideella föreningar, sammanträdesrum och vaktmästarebostad.

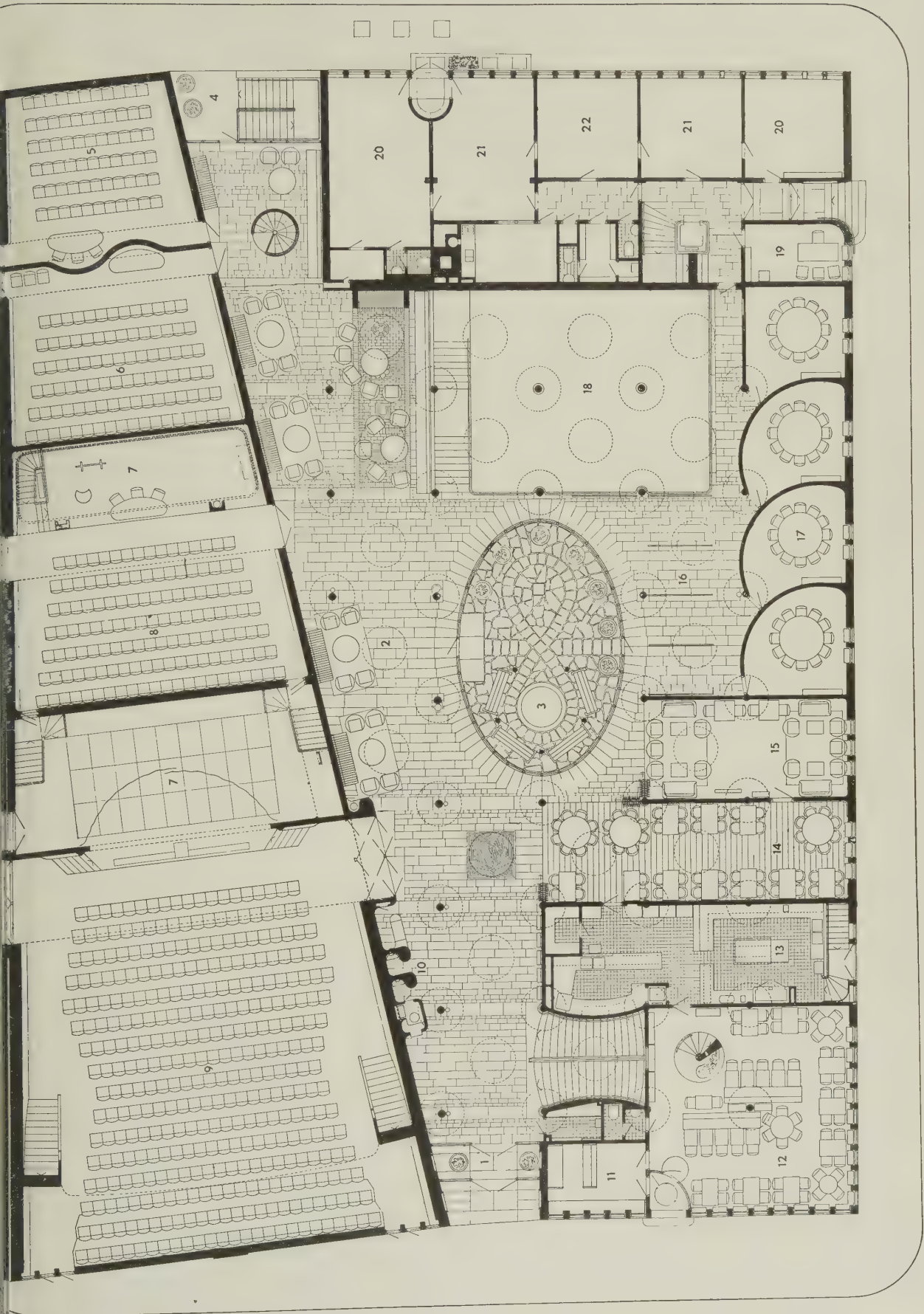
Källare är utgrävd under hela byggnaden. Utöver ovan nämnda kapprum och museum är källaren en servicevåning för bottenvåningen med logeutrymmen, värme- och elcentraler, fläktrum, skyddsrum, förråd och arkiv samt vissa hobbylokaler. I källartaket är också alla trummör och ledningar framdragna.

Byggnaden är en platsgjuten betongkonstruktion med utvändig isolering. Samlingssalsbyggnaden är en skalkonstruktion, vilande på gavlar, mellanväggar och förstärkningsbalkar i kanterna på de tvärgående glasbetongpartierna. Foyerbyggnadens regelbundna fackdelning är utförd i pelardäckskonstruktion, där bottenvåningens golv är en tjock betongplatta utan kapital och taket en tunn platta med kapital. Ett kontinuerligt ringmönster bildas i foyer

På motstående sida Plan av bottenvåning. Skala 1:250

1. huvudentré 2. foyer 3. gård 4. sekundärentré 5. D-sal 6. C-sal 7. sce 8. B-sal 9. A-sal 10. kiosker (biljetter, tel. konfekt) 11. konditori 12. kafé 13. kök 14. servering 15. klubbbrum 16. tillfälliga utställningslokal 17. studiecirkelrum 18. museum (övre del) 19. administration 20. vaktmästarebostad 21. expedition 22. chefsrum

Vinjetten: Interiör av foyer med utblick mot gården. Foto: Sune Sundahl

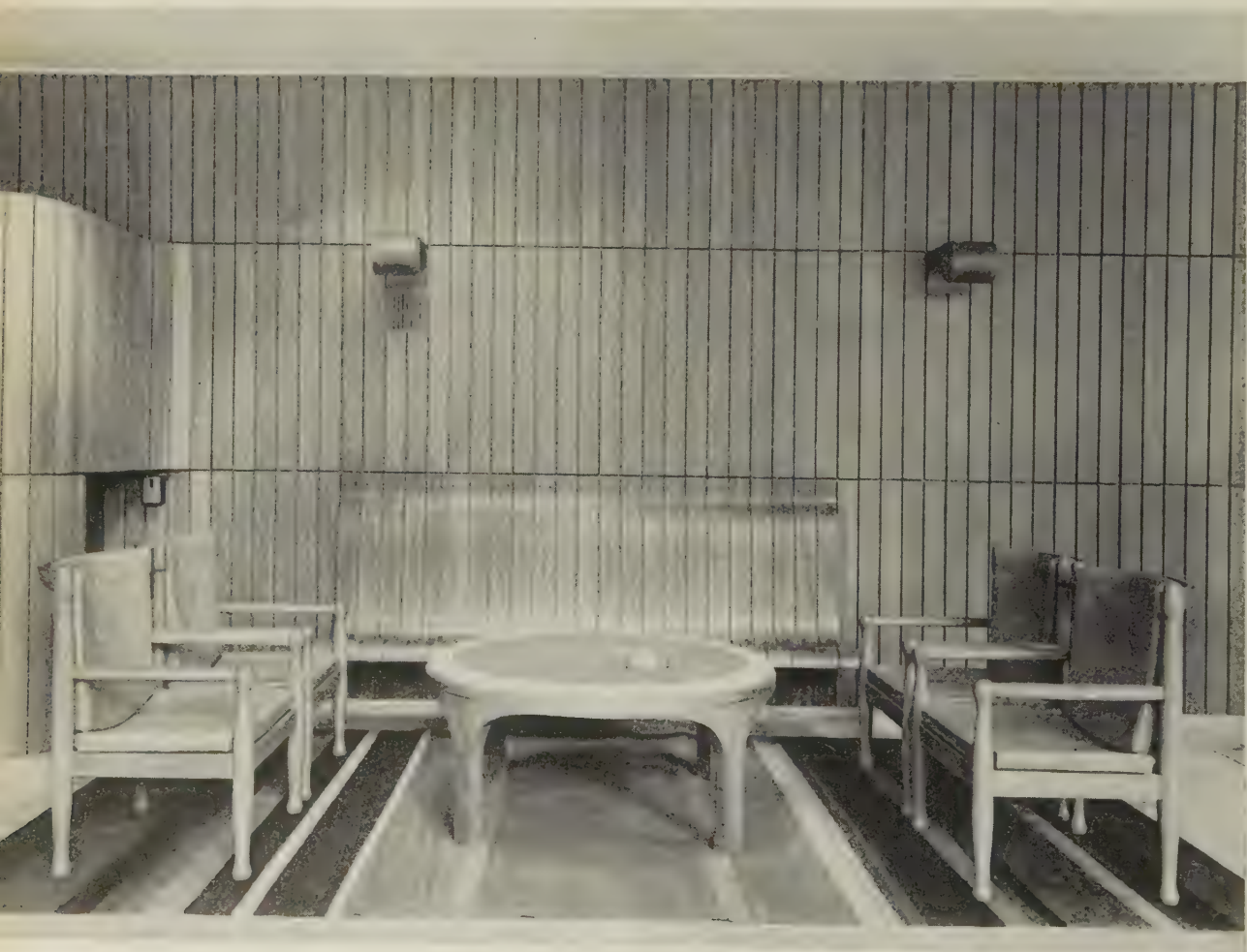
Ovan: Längdsektion genom samlingsalarna

På motstående sida: Pelare och armaturer i foyern
Fotografier: Sune Sundahl

T. v: Tvärsektion
Skala 1:250

Nedan: Sittgrupp i foyern

aket av kapital och lanterniner. Kontorshuset har bärande
tterväggar och hjärtbalk med pelare.

Fasadmaterialet är syratvättad puts med vit marmorflis
amt socklar, balustrader och övriga utvändiga stendetaljer
v vit kolmårdsmarmor. Taktäckning har skett med stånd-
alsad ren aluminiumplåt. Alla snickerier av oljad och fer-
issad ek.

Mot den ganska kyliga exteriören kontrasterar interiörerna,
om jag med form, färg, material och belysning sökt ge en
njuk och varm karaktär. Ur denna synpunkt samt med
änsyn till akustik och skydd har de i övrigt putsade rummen
örsetts med väggbeklädnader av olika slag. Färganslaget i
teriörerna har nästan helt lagts på textilierna. Den nu så
moderna, bekväma men trista belysningstypen med in-
hållna armaturer har ingenstans använts, utan i stället har
en dekorativa verkan av fria lysande kroppar utnyttjats i
n serie speciella armaturtyper, avpassade till respektive
um, med diffuserat, riktat eller koncentrerat ljus.

Foyern har golv av grovhyvlad kalksten och tak av filtad
uts. Av akustiska skäl har vissa väggar försetts med mine-
ralull, av vilka väggen mot kontorshuset förmurats med håll-
egel, som sprutmålets i varmvit ton, samt väggen mot sam-
ngssalarna inklänts med en springförsedd, oljad och sapo-
erad ekpanel. I denna panel är inkomponerade en serie
lika element: dörrar, biljett- och konfektkiosker, telefon-
ytter, armaturer, soffor, högtalare m. m., dvs. en rik sam-
ng former lösta i ett enda material. Fristående pelare är
andspacklade och tvåfärgssprutade med en hållbar och
anska vacker yta. Möbelgrupperna av rökt ek samman-
ällas av nöthårsmattor i randigt mönster.

Den största av samlingssalarna, A-salen, har parkettgolv.
Scenvägg och bakvägg samt läktare är putsade, medan valvet
är helt klätt av oljad oregon pine-panel. Denna har monterats
i 60 cm breda fält, som ligger i liv i lokalens nedre del för att
högre upp successivt förskjutas så att en »sågblads»-
profil för luftinblåsning erhålles i hjässan. Mörkläggnin-
sker för glasbetongpartiet genom ett frihängande draperi,
som förskjuts i valvets längdriktning och för bakväggen
med ett draperi, som höjs från ett garage bakom bortersta
stolsraden. Ridån har vävts efter mina skisser i en variant av
röllakansteknik, där färgerna gult-rött dominerar. Motiv-
bildningen är en arkitektonisk avreagering för en längtan ef-
ter en festligare miljö än vår tid brukar bjuda. De staplings-
bara stolarna, klädda med rött tyg, är nödvändigtvis ut-
förda av stål och kan kopplas med hjälp av hålförsedda
golvlistor.

B-salens ridå i randigt gult-vitt-grått kan placeras i olika
lägen längs den scenen omgivande banan av en I-balk,
beroende på om salen används för amatörteater eller sam-
manträden. På balken är även strålkastare och sprinklers
monterade.

Gården har golv och »möbler» av kalksten; de fem träden
skall så småningom sammanympas till en ringformig
krona.

Museets inredning är ännu ej helt klar; den utföres i
päronträ kontrasterande mot den gråvita omgivningen.

Någon konstnärlig utsmyckning har ej utförts, men arki-
tektens avsikt med en fristående figur på gården, synlig
från hela foyern samt en relief infälld i foyerns ekpanel,
kanske kommer att fullföljas.

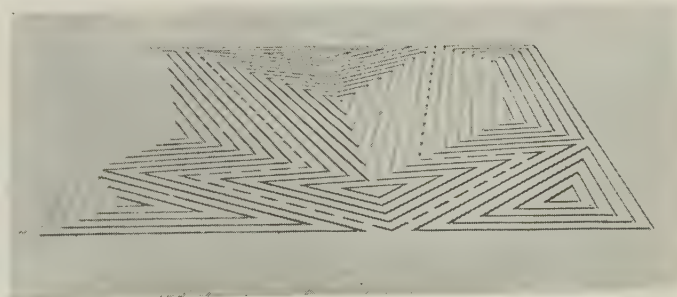
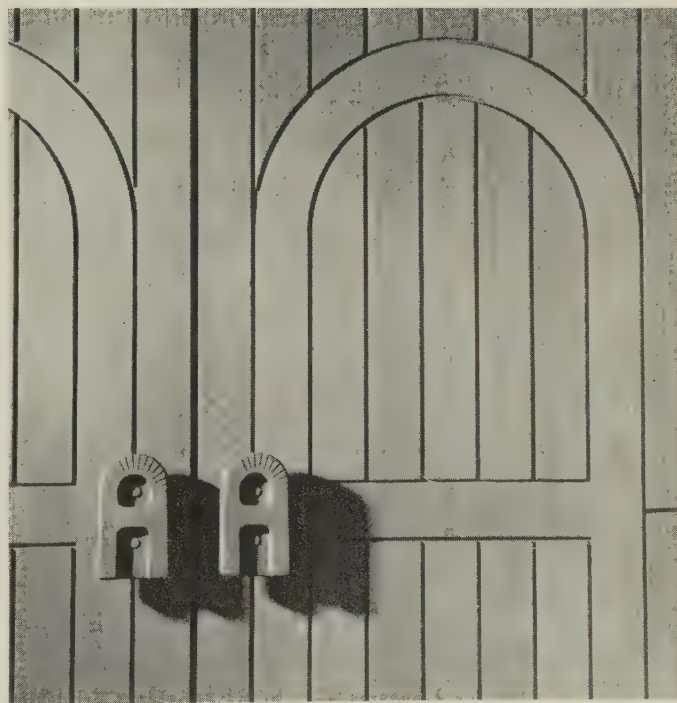
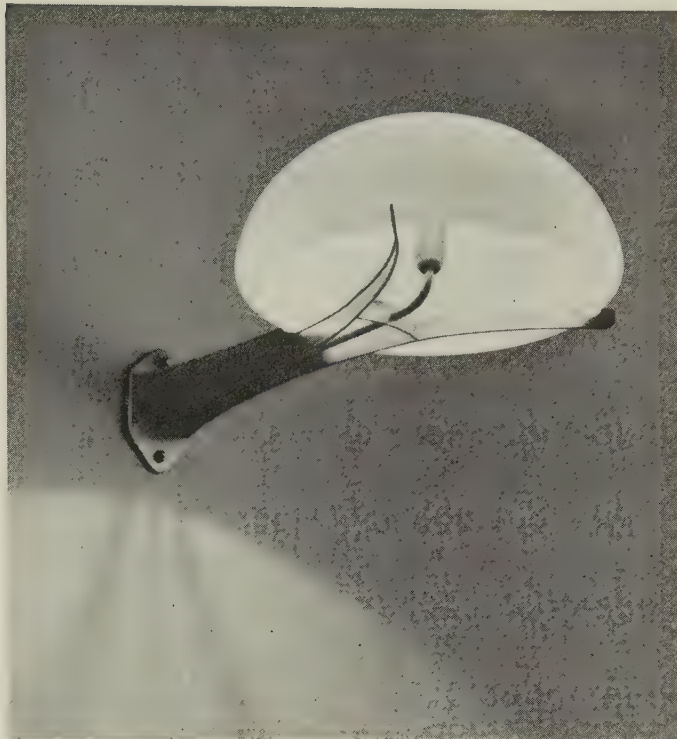
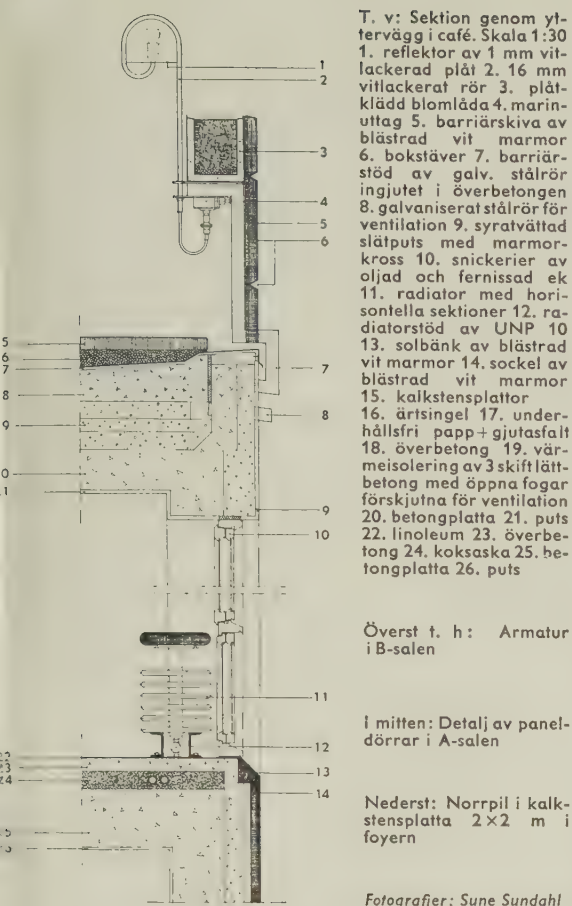
Ovan: Detalj av A-salens draperi. Foto: Stenberg, Malmö

T. v: Interiör från stadsmuseet. Foto: Sune Sundahl

Nedan t. v: Interiör av C-salen. Foto: Sune Sundahl

Nedan: Trappa i caféet. Foto: Lennart Olson

Den totala byggnadskostnaden har i runt tal uppgått till 1 milj., dvs. ca 180 kr/m². Härtill kommer för inredning, trustning, armatur och textilier ca 350 000 kr.

Huvudentreprenör för bygget har varit E. Nyströms Byggnads AB, Kristianstad med civilingenjör Olle Wanngren som arbetschef.

Entreprenör för värme-, ventilations- och sanitetsinstallationer samt restaurangköksinredningen har varit AB Lunds förmontering.

Entreprenör för stark- och svagströmsinstallationen inkl. belysningen har varit AB Svenska Siemens.

Hissinstallationen har ASEA ombesörjt.

Huvudparten av specialinredningen samt tapetserararbetet och vissa textilier har levererats av NK inredning.

Museiinredning m. m. av Nilssons Möbelfärr, Eslöv.

Textilierna har i huvudsak levererats av Hemslöjdsförbundet med Malmöhus Hemslöjdsförening för ridåer och mattor, ledda under ledning av textilkonstnärinnan Gunilla Fleming.

Konsulter har varit följande:

Jacobsson & Widmark, Stockholm för konstruktionsrön.

Tekn. dr Sigge Eggwertz för skalkonstruktionen.

Civilingenjör C. G. Colléen för VVS-programmet.

Civilingenjör Carl Holmberg, Eslöv för det elektriska programmet.

Civilingenjör Ove Brandt beträffande akustiska problem.

Kontrollanter har varit stadsarkitekt Helge Barkenius (numera avliden) och byggmästare Claes Sunesson.

Mina duktiga och tåliga medarbetare har varit arkitekt AR Lars Carlbring och inredningsarkitekt SIR Lia Gottfarb. Arkitekt för byggnad och inredning har varit

Hans Asplund

BOSTADSHÖGHUS 1950—58

av arkitekt SAR Nils Lindqvist

Avsikten med denna artikel är att visa några nya bostadshöghus. Det är helt naturligt att utländska planlösningar kommer att ta största platsen i framställningen eftersom ett stort intressanta svenska höghusplaner redan presenterats i den svenska fackpressen.

I den internationella bygglitteraturen finns prov på många olika lösningar av bostadshöghusets planproblem. I Sverige är punkthusen hittills varit starkt dominerande. Det är möjligt att den dominansen har en rationell grund och att punkthuset bäst tillfredsställer de specifikt svenska ekonomiska och kvalitativa kraven. Det är emellertid också möjligt att den beror på en slentrianmässig inriktning på den höghustyp som råkat bli bäst dokumenterad.

En förklaring till att punkthuset inte återfinns så ofta utomlands är att den kraftiga förstörelsen i Europas städer under kriget orsakat mer innerstadsbebyggelse och att därför andra hustyper utvecklats. En annan förklaring kan ligga i önskemålet att ge höghusbostäderna förbättrad tillgång till kollektiv service. Punkthuset är kanske en för liten enhet för att ge ett ekonomiskt underlag till att tillfredsställa ett sådant önskemål.

Avsikten är emellertid inte att här försöka bedöma olika hustypers lämplighet för svenska bostadsvanor. Till detta skulle fordras ett betydligt mer omfattande sakunderlag. Just nu är emellertid höghusets utformning stadd i snabb utveckling och det finns skäl att granska de nya hustyperna och några av de tankegångar som ligger bakom dem. Några av planerna är medtagna trots uppenbara svagheter i bostadsplanerna endast därför att de visar något karakteristiskt plansystem. Planerna kan alltså inte göra anspråk på att vara direkt tillämpbara på svenska förhållanden men det är kanske möjligt att anpassa några av dem till våra byggnadskrav och bostadsvanor.

Vid ett försök till systematisk presentation av höghustyperna visar det sig snart att begreppen lamellhus och punkthus är otillräckliga. Det är mer praktiskt att skilja mellan två huvudgrupper vilka karakteriseras av sitt kommunikationssystem. Den ena huvudgruppen innehåller lamell- och punkthus dvs. hus i vilka den gemensamma kommunikationsytan i princip endast omfattar utrymmena för vertikaltransport, dvs. hiss och trappa (se fig. 1). Den andra huvudgruppen består av hus där de gemensamma kommunikationsytorna omfattar även utrymmen för förflyttning i horisontalled från ett eller flera för hela huset gemensamma trapphus och hissbatterier (se fig. 5). Även denna huvudgrupp kan indelas i två undergrupper som består av hus vilka här kallas gallerihus resp. korridorhus. De låga lamellhusen och de höga punkthusen är mera genomstuderade i Sverige än i kanske något annat land. Galleri- och korridorhusen däremot förekommer sällan i Sverige men desto oftare i andra länder. Framställningen

kommer därför att syssla mest med de senare. Några välkända fakta om lamell- och punkthusen skall dock först för helhetsbildens skull kortfattat repeteras.

lamellhus

Lamellhuset är som bekant i sin vanligaste form sammansatt av ett flertal trapphusenheter där varje enhet består av två eller tre lägenheter grupperade kring trapphuset (se fig. 1 a). Det finns en del synpunkter som talar för att inte bara bygga tre- eller fyrvånings låghus utan även höghus i denna form. Lamellhusets plan är ju väl dokumenterad och ger möjlighet till mycket goda lägenheter. För utveckling av dess lägenhetstyp står ett omfattande material från bostadsvaneundersökningar till förfogande. Många projekt till höga lamellhus har också gjorts. De projekt vars trapphusenheter haft två- eller trespännartyp har dock ofta förblivit projekt, därför att kostnaden för både hiss och trappa fördelade på bara två eller tre lägenheter kommit kostnaden att stiga för mycket. Kostnadsökningen för vertikal kommunikationen i ett 12 ms lamellhus av trespännartyp innebär exempelvis en ökning av bostadskostnaden med 1,5—2,0 % i jämförelse med ett vanligt punkthus med fyra lägenheter per trappplan, om samma kvalitet på hissservicen förutsättes.

punkthus

Punkthuset är i sin enklaste form rektangulärt och har lägenheter grupperade kring en enda central trapphusenhet. Av hygieniska, trevnadsmässiga och plantekniska skäl har det vanligen inte mer än 4—6 lägenheter (se fig. 1 b—i). Dess planform bestäms främst av de tre kraven på god planekonomi, god solbelysning och god säkerhet vid brand.

Ur planekonomisk synvinkel är det vanliga rektangulära och det mer sällsynta cirkulära punkthuset fördelaktigast. I två hus som innehåller lika många och lika stora lägenheter kan sålunda den enkla koncentrerade planen med väl utnyttjade gemensamma kommunikationsytor innebära att byggnadskostnaden blir 10—15 % lägre än i det hus som har en mer splittrad planform och större kommunikationsytor.

Den främsta orsaken till att den rektangulära planen många gånger frångås är att dess nordostlägenhet i jämförelse med övriga lägenheter i huset får sämre solbelysningsförhållanden. Försök till förbättring av dessa har gett upphov till en rik variation av planformer som efter ytterkonturens utseende enkelt kan beskrivas som H-, L-, T-, V-, X-, Y- och Z-planer (se fig. 1). De flesta av dessa planformer lämpar sig för sammanbyggnad sinsemellan eller med lamellhus, varigenom givetvis ett bättre ekonomiskt resultat erhålles.

föregående sida: Bostadshöghus i Chicago, USA 1952.
arkitekt M van der Rohe. Planer se sid. 153

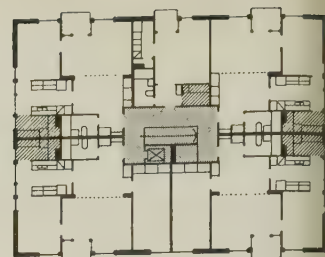
Forts. på sid. 154

1 a) Lamellhus, tvåspännartyp, 3 vån. Arkitekter P-A Ekholm och S White, Göteborg 1956

Lamellhus, trespännartyp, 3 vån. HSB:s arkitektkontor Stockholm 1953

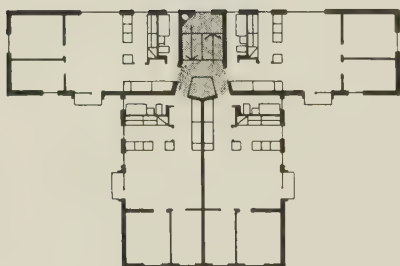
1 b) Punkthus, rektangulärt, 10 vån. Arkitekt G Ekroth, Västerås 1957
Lägenhetsförråden streckade

1 c) Punkthus, H-typ, 9, 11, 13 vån. Dominia, Köpenhamn 1953

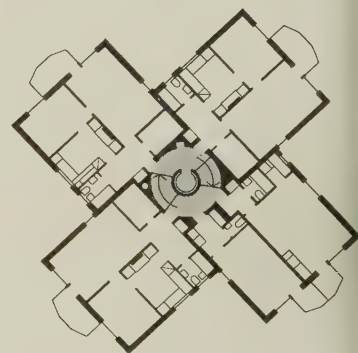
1 d) Punkthus, L-typ, 9 vån. HSB:s arkitektkontor, Göteborg 1951

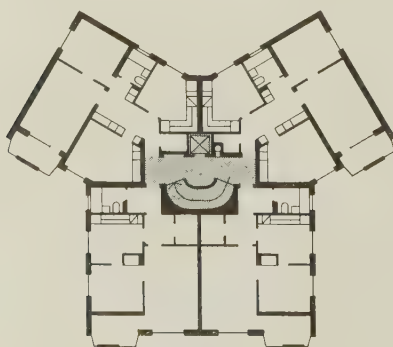
1 e) Punkthus, T-typ, 9 vån. Arkitekt E Ragnadal, Göteborg 1954

1 f) Punkthus, V-typ, 9 vån. Arkitekter S Brolid och J Wallinder, Göteborg 1955

1 g) Punkthus, X-typ, 9 vån. Arkitekt H Klemming Stockholm 1953

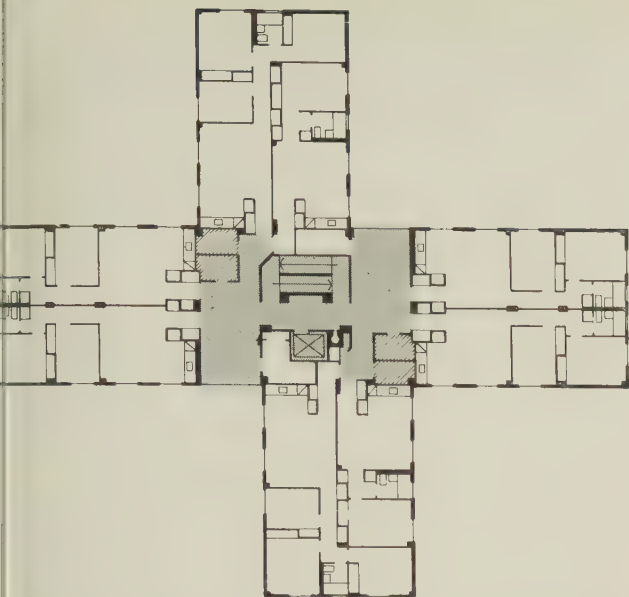

1 h) Punkthus, Y-typ, 8 vån. Fastighetskontoret, Stockholm 1951

1 i) Punkthus, Z-typ, 9 vån. HSB:s arkitektkontor, Göteborg 1952

Fig. 1. Lamellhus och punkthus. Hus i vilka den gemensamma kommunikationsytan i princip endast omfattar utrymmen för vertikaltransport. Planer i skala 1:500

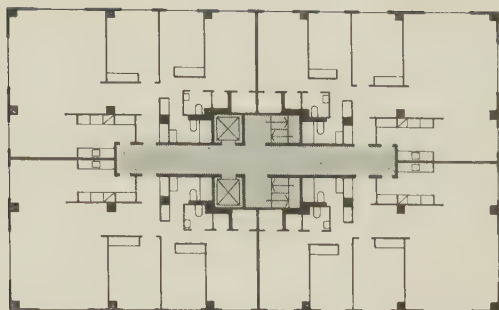

Plan: Fig. 2. Punkthus, X-typ. Arkitekter Schlossmann och Bennet, Chicago 1910. Plan i skala 1:500.

typtiskt amerikanskt bostadshöghus med dåliga bostadsplaner. Av intresse är dock att man i varje plan har öppna ytor avsedda för barnens lek vid dålig väderlek. Det är också värt att observera att varje våning i planens »mörka» del har utrymmen för förråd och barnvagnar

Prärfande barnvagnsförvaringen synes planeringspraxis i USA och England följa sig från vår. I båda dessa länder har man funnit att oavsett ev. föreskrifter man särskilda utrymmen i bottenplanet så tar mödrarna upp sina barnvagnar i lägenheterna. Detta överensstämmer i huvudsak även med våra faktiskt konstaterade bostadsvanor. I Chicago är det praxis i bostadshöghus att inreda barnvagnsrum i anslutning till trapphuset i varje våningsplan. I New York beskrivs av dess Housing Authority att plats för barnvagn skall planeras i varje lägenhet i huset nära tamburen

Plan: Fig. 3. Höghus i 12 vån. Bostadskvarter i Liège 1958. Arkitekter Carlier, H Lhoest, J Mozin

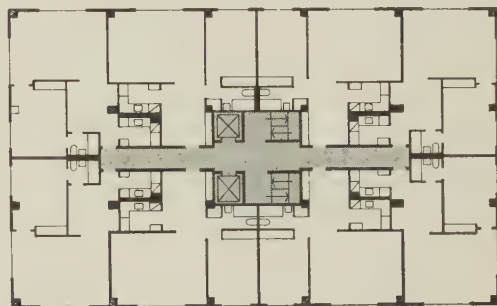

Ovan och nedan: Fig. 4. Rektangulära punkthus. 26 vån. Arkitekt M van der Rohe, Chicago 1951. Planer i skala 1:500

Lägenheterna uthyres som insatslägenheter. Redan ett år efter färdigställandet hade deras återförsäljningsvärde fördubblats. Eftersom ingen bostadsbrist förekommer och hyressättningen är fri bör dessa priser ge ett gott begrepp om lägenheternas värde. Insatsen inkluderar garageplats som ligger i ett underjordiskt garage direkt åtkomligt från husets hissar

Solbelysningskraven synes dåligt tillfredsställda. Samtliga kök är mörka och åtminstone tre av 26 lägenheterna ligger ogynnsamt orienterade ur soljussynpunkt. Detta inverkar dock tydligen inte i högre grad på efterfrågan efter lägenheter i husen. Husens centrala läge, vackra utsikt och tilltalande utseende (se sid. 150) väger tydligen i detta fall tyngre

Exteriör se sid. 150

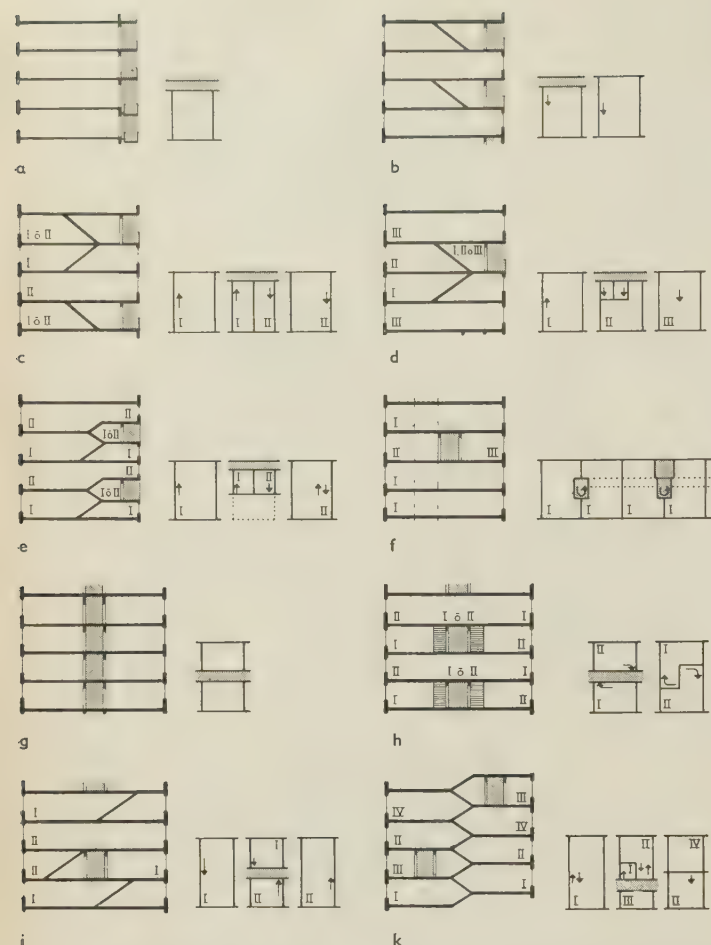

Fig. 5. Gallerihus (a—e) och korridorhus (f—k). Schematisk sammanställning av kommunikationsalternativ. Hus i vilka den gemensamma kommunikationsytan omfattar även förflyttning i horisontalled från ett eller flera för hela huset gemensamma trapphus och hiss batterier

Forts. från sid. 151

gallerihus

Gallerihuset har i princip alla lägenheter placerade på en sida om ett genomgående balkongsystem, galleriet (se fig. 5 a—e). I sin enklaste form, dvs. med ett galleri på varje våningsplan (se fig. 5 a och 6—9) har denna hustyp många nackdelar, vilka gjort att den här i Sverige mycket sällan blivit utförd. Hyresgästerna är sålunda vid passage utefter galleriet särskilt vid höga höjder oskyddade mot vind och nederbörd. Galleriet kan vidare vara källa till störande oväsen samt ge insyn i lägenheterna. Friheten i planarbetet är därigenom begränsad eftersom varken vardags- eller sovrum bör förläggas vid gallerisidan. De fördelar som de genomgående lägenheterna ger blir illusoriska ty en sida skuggas av ovanliggande galleri och fönstren i kök och badrum vilka rum alltså placeras mot galleriet blir små och högt placerade för att undvika insyn. Med hänvisning till gallerihusets låga utnyttjandetal anses det ofta också vara ekonomiskt oförmånligt.

Gallerihuset är dock trots alla dessa nackdelar nästan allanarådande bland höghusen i Holland och det förekommer mycket ofta i nybyggda områden i England, Väst-Tyskland och USA. Det finns därför skäl att närmare skärskåda hur man i dessa länder försökt bortarbeta hustypens nackdelar och samtidigt behålla dess fördelar.

Galleri, trappa och hiss upptar otvivelaktigt stor planyta och ger ett lågt utnyttjandetal. Vid jämförelse mellan

starkt divergerande hustyper utgör emellertid utnyttjandetalet ett mycket dåligt mått på hustypernas relativa kommunikationsekonomi. Vid en utredning om de relativa kommunikationskostnaderna i bostadshöghus beräknades verkliga kostnaden för trappor, trapplan, hissansläggning och omgivande väggar med det undantaget att endast halva kostnaden medtogs för väggarna mellan nämnda kommunikationsutrymmen och lägenheterna. Beräkningen för gallerihuset baserades vidare på två alternativ nämligen dels då kostnaden för bostadshusets ytterväggar utmed gallerierna helt utesluts dels då halva kostnaden för dessa väggar medräknats. Den undersökta typplanen av gallerihus hade utnyttjandetalet 74 under det att utnyttjandetalet för undersökta typer av lamell- och punkthus var 80 resp. 82. Trots detta var gallerihuset ur kommunikationsekonomisk synpunkt avgjort fördelaktigast.

Frågan om galleriets utsatta läge för nederbörd och blåst och den menliga inverkan som detta kan ha ur trevnadssynpunkt är det svårare att yttra sig om. Liksom många andra frågor om klimatets inverkan på stadsplan och byggnadskroppar är den mycket otillräckligt studerad. Ett närmare studium av galleriets anordnande för avskärmning mot vind och nederbörd kan kanske utvidga gallerisystemets användningsmöjligheter även i Sverige (jfr fig. 8, 9, och 13).

Den förmodligen trevnadsmässigt sätt största nackdelen med gallerikommunikationen sammanhänger med insynen från galleriet i lägenheterna. I England, Tyskland, USA och även i sådana länder som mer sällan bygger gallerihus brukas de i sin enklaste form därför endast för smålägenheter. Vid galleriet anses endast rum som tambur, badrum, wc, förråd och möjligen kök och matrum kunna placeras. I Tyskland och ibland även i USA tillåtes dock också att ett mindre sovrum eller arbetsrum placeras vid galleriet. I Holland slutligen har man ingen som helst invändning att anföras mot att även ha huvudrum med stora fönster vettande direkt mot galleriet.

Då större gallerihuslägenheter än 2 rum och kök planeras i andra länder än Holland ser man emellertid som sagt på insynen som en allvarlig nackdel och detta är förmodligen den främsta orsaken till de varianter i gallerihusets plantyp som förekommer. Den principiellt enklaste varianten består i att hänga ner och flytta ut galleriet från huset så att insyn försvåras (se fig. 11). Oftast bortarbetas emellertid insynen på så sätt att galleriet placeras på varannan eller var tredje våning (se fig. 5 b—e, 10 och 12—16). Vid galleriet behöver då endast bad och entré placeras (se fig. 14) och i några planlösningar placeras endast entrérummet vid galleriet (se fig. 10). Galleriet utbildas ofta inte som balkong utan läggs in i byggnaden. Eftersom den finns på blott varannan eller var tredje våning har de gallerifria våningarna förutom frihet från insyn även oklanderlig belysning från två motstående sidor. Vertikalkommunikation inne i själva lägenheten kan undvikas om gallerihuset exempelvis utformas med tre lägenheter per gallerienhet (se fig. 5 d och 14).

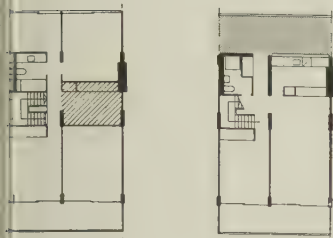
Som argument för placering av galleriet på varannan eller var tredje våning anføres ofta kommunikationsekonomiska fördelar beroende på att gallerilängden per lägenhet minskas. Den ekonomiska vinsten i jämförelse med ett galleri på varje våning motverkas emellertid av att galleriet indras i byggnadskroppen vilket är dyrare än balkongsystemet samt även av att interna trappor måste finnas från galleriet till resp. våningsplan.

Forts. på sid. 159

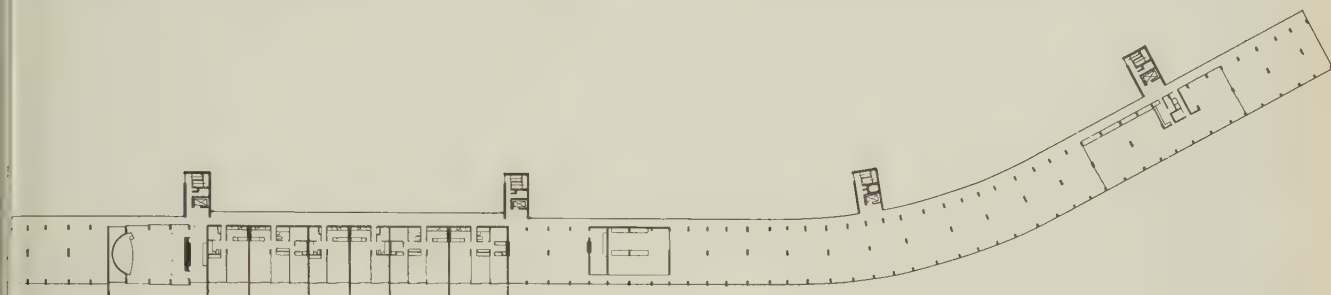
Fig. 6. Projekt till gallerihus 15 vån. Arkitekt E Rabineau, Chicago 1953. Plan i skala 1 : 500

I detta projekt har bostadshöghuset gjorts »a mile long and an inch wide». Byggnaden har en mellanplansvåning halvvägs upp. Den lämnas nästan helt öppen och är avsedd för barnens lek, gemensamhetslokaler o.d. Vid gallerierna har kök, förrådsutrymme och ett litet arbets- eller sovrum placerats. Vid planeringen av tomten runt byggnaden har man för att undvika att bilarna sprider sig över alla tillgängliga grönytor byggt ett tvåvånings ouppvärmrt parkeringshus

T. v.: Lägenhetsplaner i skala 1:400

Nedan: Plan av mellanvåning med gemensamhetslokaler m. m.

Nedan: Fig. 8. Gallerihus, enkelt 3, 4 vån. Arkitekter E Castiglione och L Sangiorni, Milano 1953. Om gallerisystemet skall tillämpas på svenska höghus fordras vindskydd. Utformningen av gallerierna har här gett en estetisk effekt samtidigt som skydd mot vind och nederbörd erhålles.

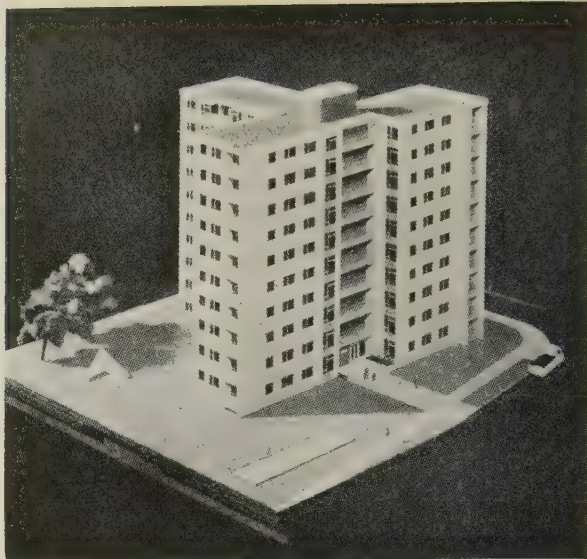
Fig. 7. Uruguay unité residentelle. Arkitekt R S Bouret, Montevideo 1957

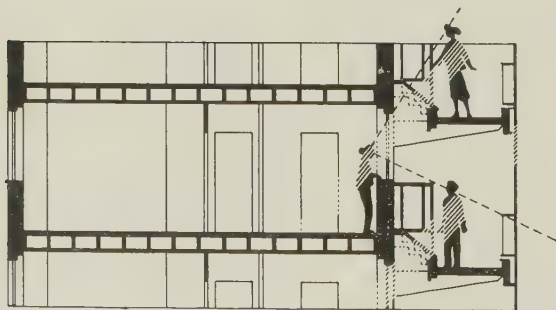
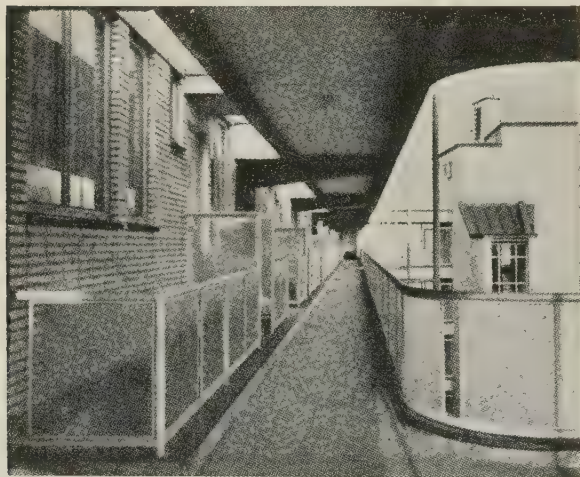
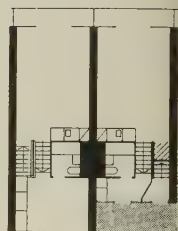
Ovan och t. h.: Fig. 9. Gallerihus, enkelt, 10 vån. Arkitekt R A H Livett, Leeds 1958. Plan i skala 1:500

Vindskydd erhålles i denna T-formade gallerihusplan samtidigt som det vertikala kommunikationssystemet utnyttjas effektivt

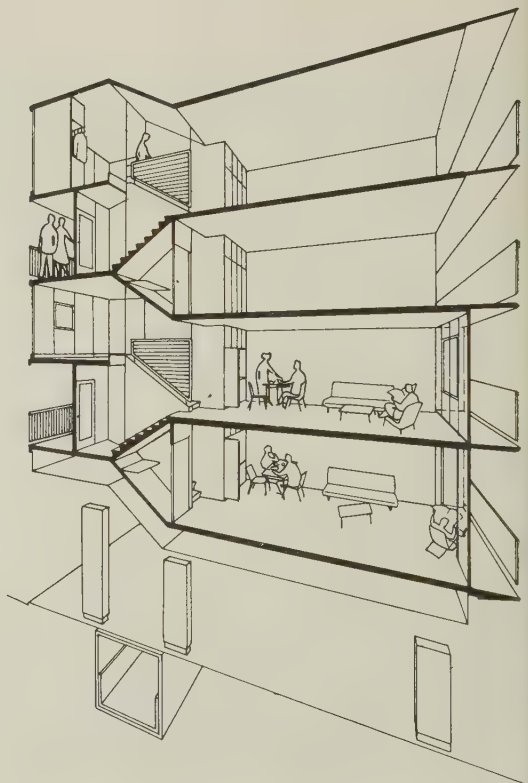
T. h. och nedan: Fig. 10. Gallerihus med förskjutna våningsplan, 5 vån, Arkitekter P Coulon och A Noterman Campine 1957. Plan i skala 1:400

Genom förskjutning av galleriplanet en halv våningshöjd har i dessa smålägenheter vunnits minskad galleriyta och frihet från insyn. Utrymmet under trappan i varje lägenhet utnyttjas till förvaring

Ovan: Fig. 11. Gallerihus med hängande gallerier, 13 vån. Arkitekter R Braem, R Maes och V Maeremans, Anvers-Kiel 1954

Den principiellt enklaste metoden att lösa insyns- och skuggningsproblemet är att hänga ner och flytta ut galleriet som i detta bostadskomplex. Metoden är dock förmodligen oekonomisk eftersom galleriet måste vara fribärande, ha två räcken och trappor till varje lägenhet

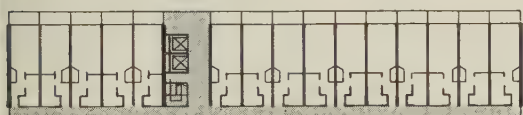
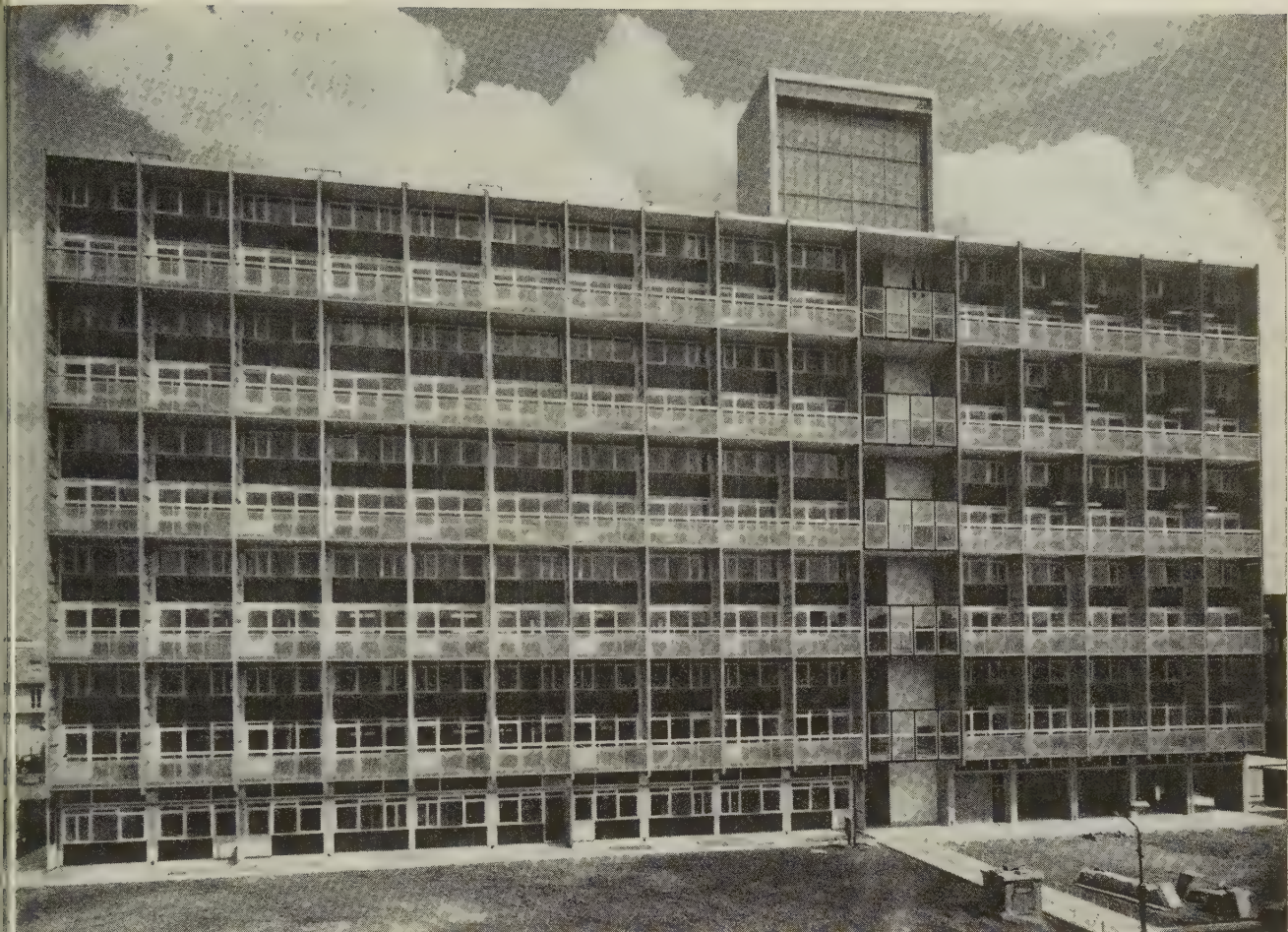
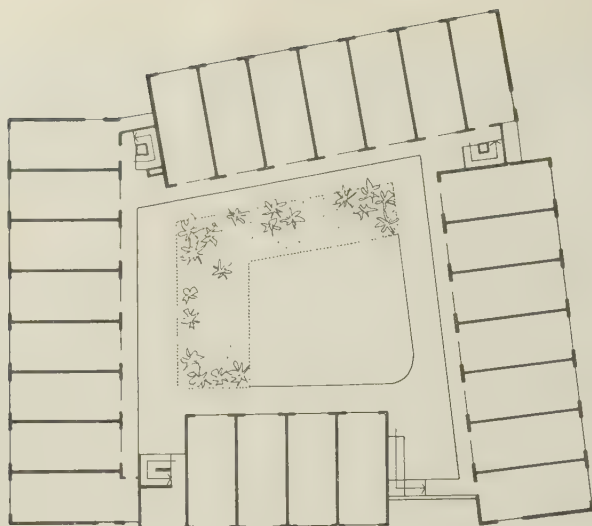

Fig. 12. Gallerihus med tvåplanslägenheter och galleri på varannan våning, 11 vån. Arkitekter H Bennett, H G Gillett, London 1954. Planerna ovan i skala 1 : 400

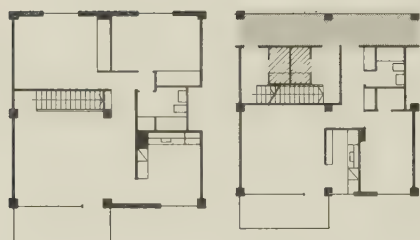
I England är gallerihus av »maisonette»-typ vanliga. På nedre våningen finns kök och vardagsrum. På övre våningen bad och sovrum. Galleriet utbildas vanligen inte som balkong utan läggs in i byggnaden. Eftersom den finns på blott varannan våning har de gallerifria våningarna belysning på båda sidor och dessutom ingen besvärande insyn

En ekonomisk statistisk undersökning som utförts av Building Research Station i England visade ett medelpris per nettoareal för maisonettes av 61 shilling och för enplanslägenheter 62 shillings. Kostnaden för maisonettes inkluderar då även den i engelska brandskyddsbestämmelser föreskrivna räddningsbalkongen i övervåningen

Ovan och t. v.: Fig. 13. Gallerihus med tvåplanslägenheter och galleri på varannan våning 5 vån. Arkitekt H van Vreeswijk Nijmegen 1958. Planerna ovan i skala 1 : 400

En vindskyddad gårdsbildning i ett centralt bostadskvarter med lekplatser för barn på överbyggd gård innehållande garage och butiker

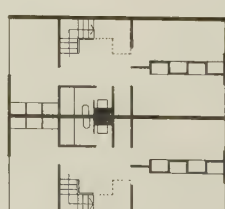
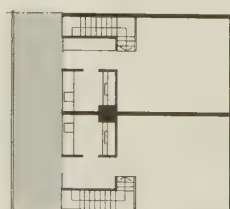
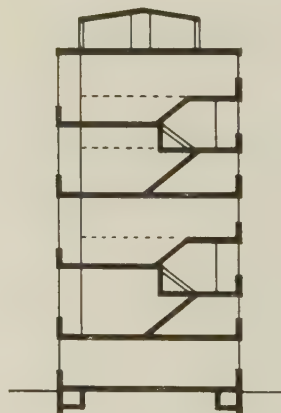
T. h. och t. v.: Fig. 14. Gallerihus med enplanslägenheter och galleri på var tredje våning. 13 vån. Arkitekter Koch, Kennedy och Vernon de Mars, Cambridge, USA 1952. Planerna t. v. i skala 1 : 400

Tre lägenheter per gallerienhet. Endast tambur och förrådsutrymme samt ett bad vetter mot galleriet. Denna lösning innebär att ingen intern vertikal kommunikation behövs i lägenheternas huvudplan

Ovan och t. h.: Fig. 15. Projekt till gallerihus med förskjutna våningsplan. 5—7 vån. Arkitekt M Jacobsen och A Poulsen, Hvidovre 1957. Planerna ovan i skala 1 : 400

Detta plansystem förutsätter att ett visst minimalt förhållande mellan en lägenhets volym och yta fastställs i stället för nu brukade konstanta mått på våningshöjd. Sovrummens och kökets mindre rumshöjd kompenseras av vardagsrummets större. De olika rumshöjderna har erhållits genom en saxning av olika lägenhetstyper. Plansystemet tillhör inte de som ger de lättast läsbara planritningarna

T. h. och t.v.: Fig. 16. Gallerihus med enplanslägenheter samt tvåplanslägenheter samt galleri på var tredje våning. 15 vån. Arkitekt G Bermudez, Venezuela 1957. Planerna t. v. i skala 1 : 400

En kombination av systemen i fig. 13 och 14. Ur ljudisolerings-synpunkt är denna hustyp god eftersom ingen sovrumsavdelning har grannens vardagsrum och kök ovanför sig.

Fig. 17. »Sandwich-hus», 11 vån. Arkitekter E och T Ahlsén, Göteborg 1957. Plan och sektion se fig. 18

Foto: Jan Olsson

Forts. från sid. 154

korridorhus

Lägenheterna kan antingen vara placerade på båda sidor om korridoren, (det »egentliga» korridorhuset, se fig. 5 g—k och 21—24) eller ha dem samlade kring trappor som i var tredje eller fjärde våning står i förbindelse med varandra och hissarna genom invändiga korridorer (»sandwich»-huset) (se fig. 5 f och 17—20).

Den enklaste formen av korridorhus har korridorer i varje våningsplan och användes oftast till kontors-, affärshus eller dylikt. Som bostadshus är det ju lämpligt endast för smålägenheter eftersom solbelysningsförhållandena på ena hussidan med nödvändighet måste bli oförmånliga. Om korridoren placeras på varannan eller var tredje våning kan genomluftbara lägenheter erhållas med soltillgång från två motstående väderstreck, som exempelvis i le Corbusiers »Unité d'Habitation» (jfr fig. 24).

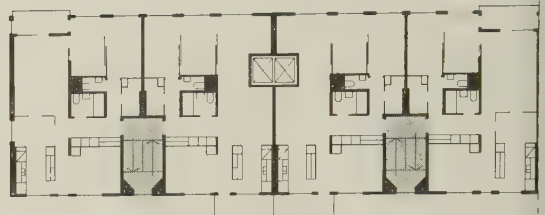
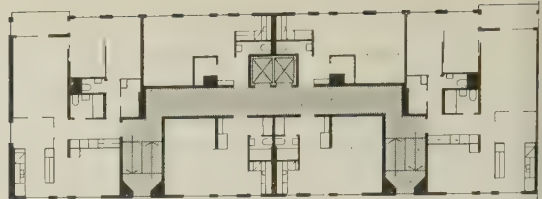
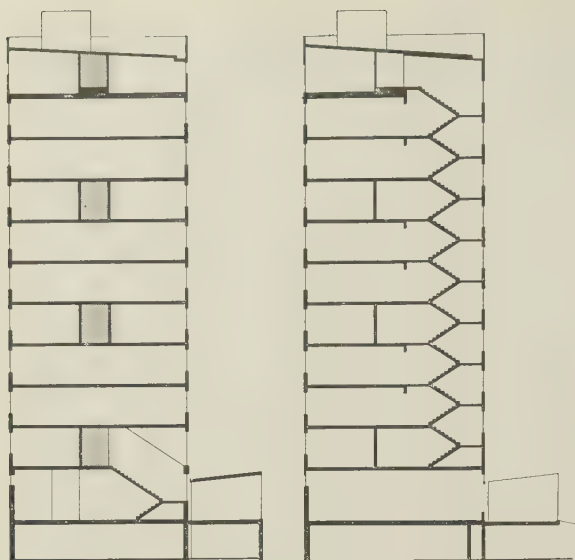
Då korridoren placeras på alternerande våningsplan i det »egentliga» korridorhuset måste oundvikligen vertikalkommunikation i form av trappa anordnas i själva lägenheten (fig. 21, 22 och 24). Visserligen anser man i England att detta ger lägenheten ett mervärde eftersom dag- och sovavdelningen enligt engelsk praxis helst bör vara åtskilda. I Sverige däremot finns det skäl att förmoda att husmödrarna finner den interna trappan arbetskrävande och mindre önskvärd. En bidragande orsak till den positiva engelska inställningen till tvåplanslägenheten ligger i engelsmännens vana vid tvåplans radhus, ty även denna senare låga hus-typ har ju otvivelaktigt den interna vertikalkommunikationen som ett argument emot sig. En bättre lösning av

trapp-problemet visar de projekt där entré och våningsplan förskjutits ett halvt plan (se fig. 23). Den interna kommunikationen mellan lägenhetens huvudplan behöver på så sätt endast bli en halvtrappa.

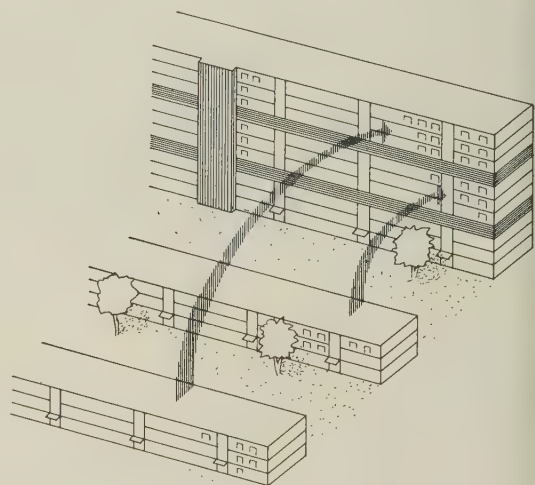
Trappor i själva lägenheten behövs inte alls i »sandwich»-huset. Denna hustyp presenterades 1951 som resultat av ett forskningsarbete bekostat av USA:s Housing and Home Finance Agency (= USA:s bostadsstyrelse). Forskningsuppgiften bestod i att ge förslag till en ekonomiskt och kvalitativt bättre form för bostadshöghus än den i USA konventionella. Hustypen kallades på amerikanskt sätt »sandwich»-hus eftersom den helt enkelt består av vanliga trevånings lamellhus lagda ovanpå varandra med en korridorvåning som mellanlägg (se fig. 19). Alla de nödvändiga horisontella kommunikationsleden är koncentrerade i denna korridorvåning liksom även de olika kollektiva anläggningar som hyresgästerna i vanliga hus finner i källaren. Den kanske främsta fördelen med dessa hus är att det omfattande planlösningsarbetet för de låga lamellhusens lägenheter direkt kan användas.

Ur kommunikationsekonomisk synpunkt är »sandwich»-huset billigare än det höga lamellhuset eftersom hisssystemet utnyttjas effektivare, men dyrare än andra korridorstyper eftersom så många trapphus behövs. Den ekonomiska vinsten som »sandwich»-huset kan visa vid en jämförelse med höga lamellhus är dock vunnen på bekostnad av kommunikationssystemets bekvämlighet. Man tar med sig den av trevåningshusets nackdelar som består i att man måste gå i trappa för att nå sin lägenhet.

Forts. på sid. 164

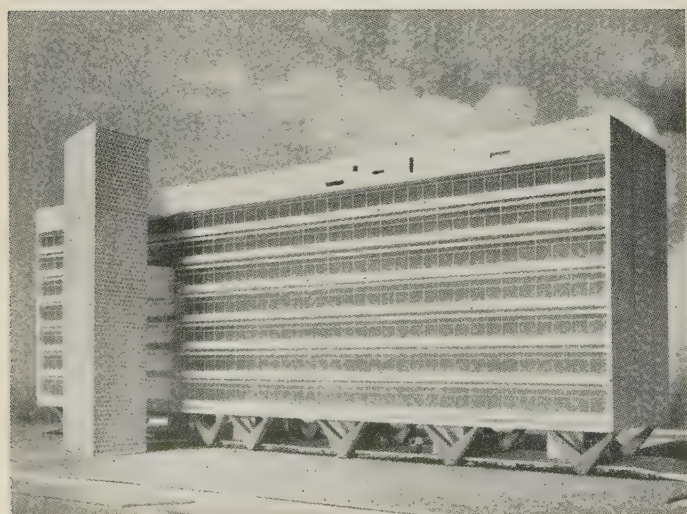
Ovan och t.v: Fig. 18. »Sandwich-hus», 11 vån. Arkitekter E och T Ahlsén, Göteborg 1957. Planerna och sektionerna i skala 1 : 500

Ovan: Fig. 19. Principen för ett »sandwich-hus»

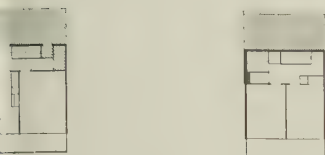
T. v. »Sandwich-hus» 11 vån. Arkitekter Hellmuth, Yamasaki och Leimweber S:t Lois. 1951. Planerna t. v. i skala 1 : 500

Mellanplansvåningarna (4, 7 och 10) tjänar som horisontal förbindelse mellan hissar och lägenheter. De rymmer också förrådslokaler, tvättstuga, barnvagnsparkering och lektyor för mindre barn. Huset saknar källare

T. v: Fig. 20. »Sandwich-hus» 8 vån. Arkitekter O Niemeyer och Filho, Berlin 1957

I detta hus från Interbau finns hissarna i ett fristående torn som på 5:e och 8:e våningarna står i förbindelse med kollektiva utrymmen mellanplansvåning resp tak. Både ekonomi och bekvämlighet hos kommunikationssystemet kan ifrågasättas

Ovan och t. h: Fig. 21. Korridorhus med enkelsidiga tvåplanslägenheter, 17 vån. Arkitekter H Bennett: A Mac Kenzie, London 1958. Planerna i skala 1 : 500

Engelsmännens förkärlek för »maisonettes» visar sig tydligast i detta hus. Lägenheterna är i två plan och enkelsidiga. Korridorerna blir på så sätt två våningar höga

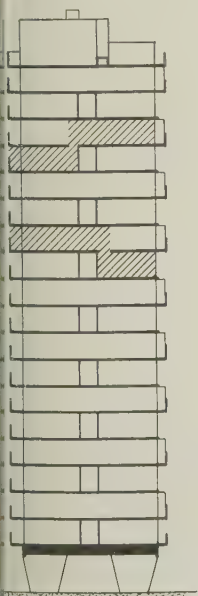
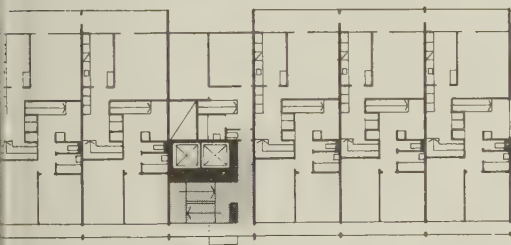
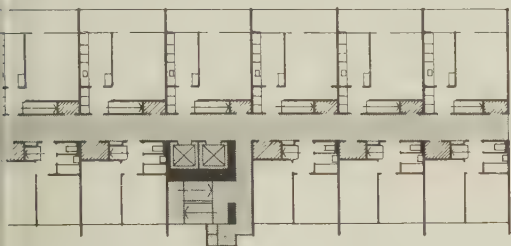
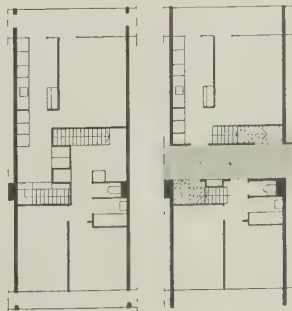
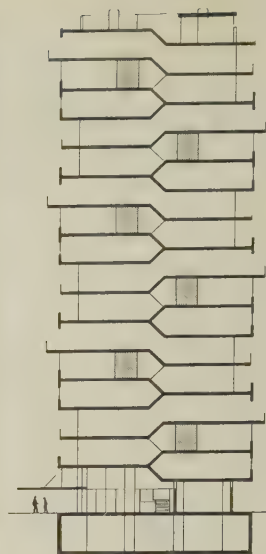
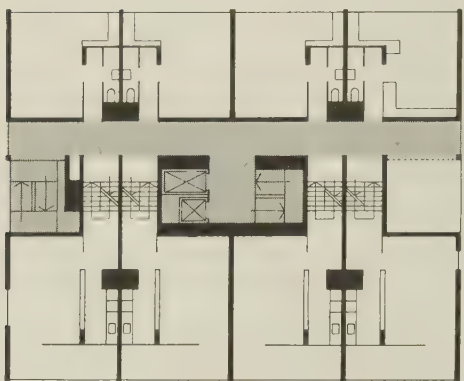
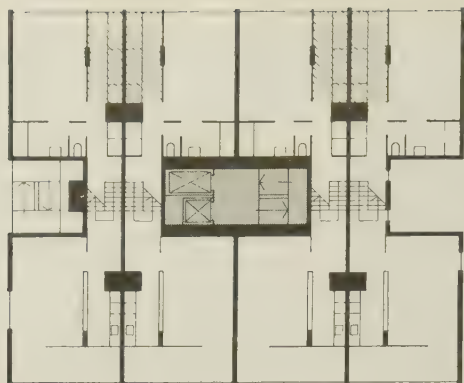

Fig. 22. Korridorhus med dubbelsidiga tvåplanslägenheter, 19 vån. Arkitekter H Bennett: A J M Tolhurst, London 1958. Planerna nedan i skala 1 : 400

Detta hus har en sovsida och en dagsida. Alla vardagsrum vetter nämligen mot söder och sovrummen mot norr. Ljudisoleringsproblemet har alltså fått en intressant lösning

Ovan och t. v: Fig. 23. Korridorhus med förskjutna våningsplan. 16 vån. Arkitekter J H van den Broek och J B Bakema, Berlin 1957. Planerna t. v. i skala 1 : 400

Denna hustyp från Interbau ger kanske möjlighet till acceptabla lägenheter även i korridorhus. Genom förskjutningen av våningsplanen får man bara en halvtrappa mellan lägenheternas dag- och sovrumsdal

Nedan och t. h: Fig. 24. Korridorhus, 19 vån. Arkitekt Le Corbusier, Nantes-Rezé 1955. Sektionen t. h. i skala 1 : 400

Ön: Bostadshöghus i Hüsselby Gård 1958. Arkitekt L Tham. Foto: Sten Vilson

Ovan: Bostadshöghus i Malmö 1958. Arkitekter F Jænecke och S Samuelson

Ön: Bostadsområde i Caracas, Venezuela 1955—58. Arkitekter C R Villanueva, J-M Mijares, J Hoffmann och C Branco

Korridorhusets kommunikationssystem är ur ekonomisk synpunkt i allmänhet underlägsen gallerihusets framförallt beroende på att städningskostnaderna för korridorerna blir jämförelsevis dryga. Korridorhusets liksom gallerihusets ekonomiska fördelar beror främst på om husbredden kan göras stor utan att lägenheternas kvalitet därför försämras.

husens serviceutrymmen

De olika hustypernas planutformning, funktionssätt och relativa ekonomi sammanhänger intimt med frågan om placering av serviceutrymmena. Därmed avses dels sådana utrymmen som traditionellt placeras i källar- och/eller vindsplan, dvs. förråd, matkällare, barnvagnsrum, cykelrum, garage samt tvätt- och torkrum dels också utrymmen för kollektiv gemenskap så som de utformas i vissa av de här presenterade planerna (se ex. fig. 6 och 19). I de flesta husen har den traditionella placeringen av förvaringsrum till källare och vind bibehållits, i några har förvaringsutrymmena fördelats på samtliga våningsplan och i andra slutligen ligger de i en särskild mellanplansvåning som dessutom ofta är väl försedd med utrymmen för kollektiv samvaro, lekplatser för barn m. m.

Frågan om serviceutrymmenas placering på annan plats än i källare och på vind kommer naturligt upp till debatt vid planerandet av höga bostadshus. Källare- och vindsplaner i dessa hus ger ju i jämförelse med sådana i låga lamellhus proportionellt mycket mindre plats. Men även i de låga husen är frågan väl värd att diskutera. De senaste årens bostadsvaneundersökningar har visat att förvaringsutrymmena både beträffande garderober i lägenheter och förrådsrum i källare eller på vind ganska allmänt anses för små. Om nu ett förråd placeras i lägenhetsplanet utan att därför den totala förvaringsytan minskas för hyresgästen kan man förmoda att förvaringsytan kan disponeras på ett effektivare sätt och att därigenom missnöjet kommer att minskas.

Ur ekonomisk synpunkt kan det vid vissa grundförhållanden vara motiverat att överhuvudtaget inte bygga källare. Förutsättningarna för ett källarlöst husbyggande har på senare år av flera skäl blivit förändrade. Som bekant har ju kunskaperna om metoder för »ej frostfri» grundläggning förbättrats. Vidare har alla väsentligare krav på källarlokalerna minskats främst genom skyddsrumsförfrågans omprövning samt också genom cykelantalets minskning och de stora panncentralerna vars undercentraler behöver relativt små utrymmen i de enskilda huskropparna.

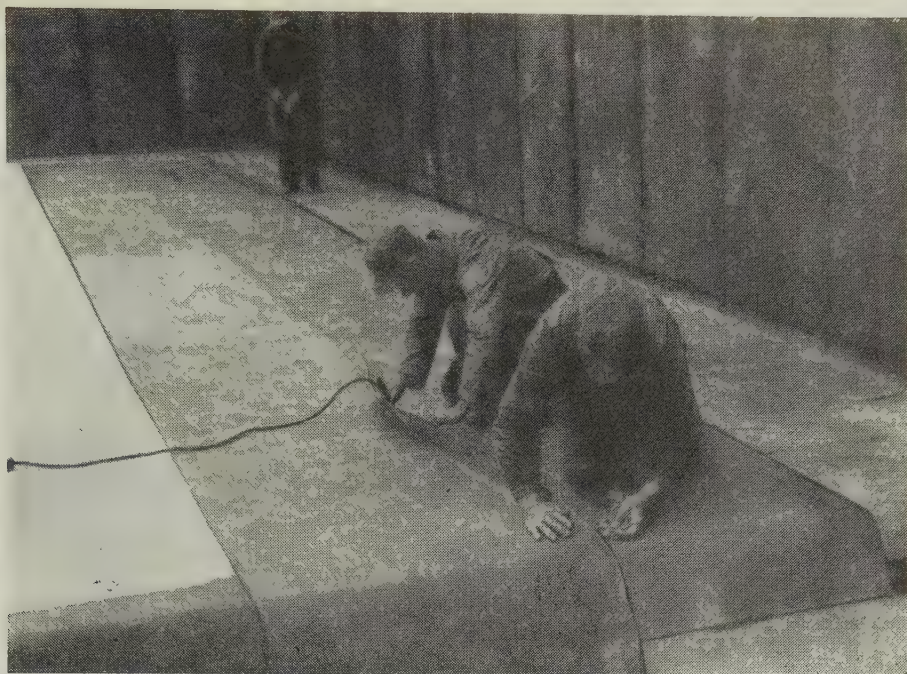
Även när källaren byggs ut kan det vara ekonomiskt förmanligt att placera serviceutrymmen på annan plats. Huset kan t. ex. vara så beläget att en stor och stabil efterfrågan på utrymmen för t. ex. lagerlokaler och butiker är att förvänta. Garagerings- och parkeringsfrågan är också väsentlig i sammanhanget. För att hindra att platsbehovet för parkerade bilar uppslukar alla grönområden i närheten av ett bostadshöghus kan man som i USA antingen bygga särskilda parkeringshus (se fig. 6) eller också utnyttja källaren (se fig. 4).

Vid vissa hustyper är förrådets placering i lägenhetsplanet ur planteknisk synpunkt rätt naturlig så t. ex. i de centrala delarna av de nuförtiden ofta av ekonomiska skäl förtjockade lamellhuskropparna (se fig. 1 a). I Y-hus och X-hus (se fig. 2) erhålles »döda» utrymmen i hörnen som väl lämpar sig för förråd och i gallerihusen kan förrådsutrymmena med fördel placeras vid galleriet (se fig. 6, 14).

slutord

Att höghusen utföres i så många former tyder på ett motsattsförhållande mellan ekonomiska och kvalitativa krav som långtifrån har lösts. Det sakliga grundmaterialet därtill är än så länge otillräckligt. Bostadshöghuset står bara i början av sin utveckling. Kanske någon av de här presenterade husen kan ge idén till ett både bra och billigt bostadshöghus?

Bilden visar pågående vattenisolerings-
isolering av golv och väggar i
skyddsrum med 1,5 mm tjock
Oppanol BA-Folie. Arbetet ut-
föres av AB Mataki.

Oppanol BA-Folie

till kvalificerade vattenisoleringar

Oppanol BA-Folie är en termoplastisk isolerings-
folie, som består av stabiliserad polyisobutylen och
tillverkas i 1, 1,5 och 2 mm tjocklekar.

För 1,5 mm Oppanol BA-Folie garanteras

Draghållfasthet minst 20 kg/cm²

Stänjbarhet » 250 %

Avslitningshållfasthet » 50 kg/cm folietjocklek

Motstånd mot vattentryck » 3 atö vid 20° C när
folien under 1 timma är fritt spänd mot en tryck-
platta med 5 mm breda och 25 mm långa spalter.

Oppanol BA-Folie är dessutom åldringsbeständig
och har stor motståndskraft mot syror och baser,
motstår yttryck upptill 230 kg/cm² utan att flyta
och är elektriskt isolerande. Användningsområdet
ligger inom temperaturspannet — 30° C och + 70° C.

Vid isoleringar med Oppanol BA-Folie erhålles ab-
solut täta fogar liksom ock anslutningar vid röрге-
nomgångar och avlopp. Oppanol BA-Foliens förnäm-
liga egenskaper gör den särskilt lämplig, när isole-

ringarna utsättes för mycket starkt tryck, påver-
kas av kraftiga expansioner i underlaget och där
åldringsbeständighet är av vital betydelse. Såsom
exempel kan nämnas Tunnelbanan i Stockholm,
där omfattande oppanol-isoleringar utföres, samt
skyddsrum, brobanor, kulvertar, bassänger m. fl.
Oppanol-isoleringens livslängd och effektivitet över-
träffar vida de vanliga membranisoleringarna. An-
läggningskostnaderna är därför med hänsyn härtill
mycket moderata.

Oppanol BA-Folie tillverkas av Badische Anilin-
& Soda Fabrik AG, Ludwigshafen, och säljes av oss.
Kvalificerade montörer måste anlitas till arbetets
utförande. Försäljningen sker därför endast i sam-
band med utläggningen.

Begär prov och ytterligare upplysningar genom vår
avdelning för taktäknings- och isoleringsentrepren-
nader eller genom grossisterna inom byggnads-
materialbranschen.

Aktiebolaget
MATAKI
MALMÖ

Skärmväggar på Centralstationen i Stock

Byggidén såg dagens ljus i **BONOWELL**

Bonowell, det korrugerade plastglaset från Bofors, är ett byggnadsmaterial med outtömliga variationsmöjligheter. Praktiserade Bonowell-idéer är bl. a. tak- och väggfönster, portar, kiosker, terrass- och pergolatak, skärmtak, regnskydd och mycket annat. Bonowell fördelar ljuset, det är slagtåligt, väderbeständigt och underhållsfritt. Bonowell är lätt att bearbeta — ett idealiskt material för yrkesmannen.

*Bonowell levereras som
Ester-Bonowell
glasfiberarmerad
esterplast
Akryl-Bonowell
homogen akrylplast
i olika standardlängder samt ofärgad
eller i ett flertal vackra färger . . .*

AB BOFORS

BONOPLASTFABRIKEN
TIDAHOLM

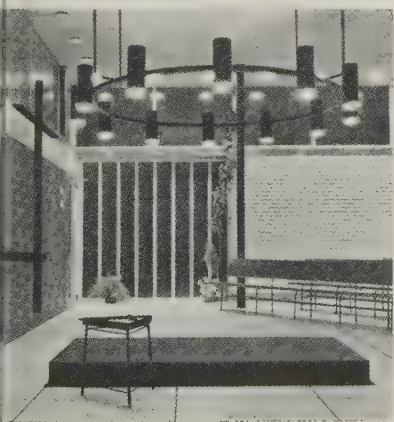
Tel. 1323 Telex 5066

den danska tidskriften *Arkitektur* har tecklat sig till en skiftande och fängslande bildrevy med goda och uttömmande kommentarer. Tidskriften berör i sitt nioende nummer de finska nypyttagoreernas organ *Le carré bleu*. Någon diskussion har detta dock inte lyckats väcka. I nr 3 diskuteras om dansk arkitektur skulle ha stelnat i en klassicism – en beaktning framförd av Giedion – men kommentaren blir kort och gott: – »nä, den är inte!» Numret visar i övrigt kyrkor av Eske Kristensen, Carl Frederiksen och Poul Jensen, som visserligen inte är klassicistiska – men heller inte något an-

Andra tidskrifter vrider sig i utgivningsvänder. *Danska Arkitekten* tickar i nummer som en taxameter. Det är en riklig, men aldrig ointressant läsning. Nr 8 visar Steen Eiler Rasmussens stadsbebyggelse i Tingbjerg och en tävling. Nr 9 behandlar i en artikel planeringen av universitetskvartären i Köpenhamn och vänder sig mot existensen »antistadsplan». Nr 10 angriper kommunala decentralisering, som innebär en rationell samordning av hushållens stadens saneringsproblem. I nr 13 presenterar Erik Stengade diskussionen om stadsplaneringen, medan arkitekt Holm presenterar en bostadsutredning, som begreppet finrum för danskarnas del skaffas.

Nr 14 har utkommit med ett nummer om arkitekturfotografering. *Finska Arkitekten* skriver envist 1957. Nr 8 behandlar sjukhusplanering, och presenterar en tävling om centralsjukhus i Helsingfors.

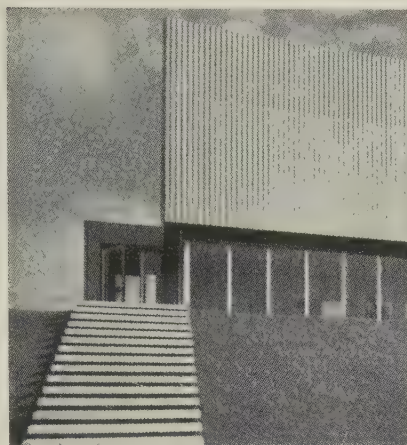

I nr 9–10 (ett dubbelnummer) inleds med ett knäfall av Aulis Blomstedt för Le Corbusier, och ägnas i övrigt åt arkobyggnader. Ström och Tuomisto visar faran av att dyrka Aalto, medan miljen Toivaiains husgud heter Mies van der Rohe.

I Västtyskland har utgivits en ny tidskrift, avsedd att bli ett gemensamt forum för skilda konstgrenar. Dess namn är »form». Någon definitiv form har publiceringen ännu inte funnit; den benämner sig ännu – trots en proklamation

i motsatt riktning – i en proklamationsperiod.

Bauen + Wohnen, som ofta söker ge sina nummer ett genomgående tema, ägnar sitt femte nummer åt sjukhus.

Werk nr 3 ägnas åt industriplanering. Av de visade exemplen intresserar en eternitfabrik i Payerne och Revells textiltfabrik i Hangö.

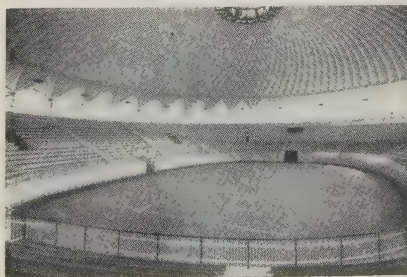
I nr 4 presenteras ny israelitisk arkitektur. En inledande artikel behandlar översiktsplaneringen. Därpå följer en serie enstaka byggnadsverk, som i allmänhet utgör variationer på den till klimatet anpassade internationella arkitektur Erik Mendelsohn utformade under sin verksamhet i Israel.

Nr 5 behandlar skolor och ålderdomshem. Ernst Gisels skola i Zürich har uppenbarligen tagit vissa intryck av Aaltos tegel- och kopparperiod.

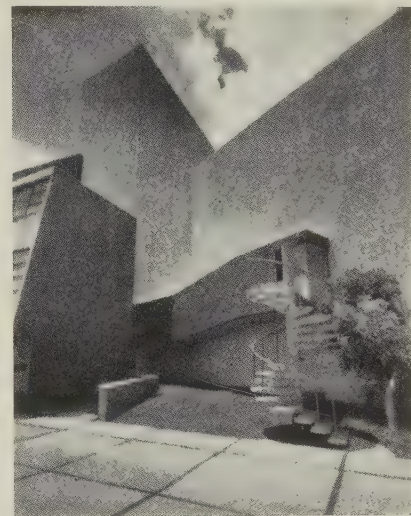
L'architecture d'aujourd'hui publicerar i nr 75 en efterskrift till Interbau men den ger därjämte en tämligen begriplig presentation av Crystal Palace Development.

Nr 76 behandlar huvudsakligen sportbyggnader och kommer därvid in på problemet övertäckning av stora rum. Låktarkonstruktionen i Roland Rainers stora hall i Wien visas i en utförlig bildserie. Arne Jacobsens idrottshall i Landskrona har i texten hamnat i Karlstadt. Ett hyperboloidtak har byggts i Japan. Vitel-

lozzis och Nervis sporthall i Rom associerar invändigt till en fin knypplad spets. Numret avslutas med en serie friluftsbad.

Architectural Review. I årets preview ges en översikt över aktuella engelska projekt och byggnadsföretag, uppdelade på offentliga byggnader, stadsplaner, colleges, kyrkor, universitetsbyggnader, kontor, sjukhus, flyghamnar, industrier, hotell, kommersiella byggnader, kraftstationer, skolor och bostäder. De många fabrikena ger inte plats för mer än glimtar av projekten.

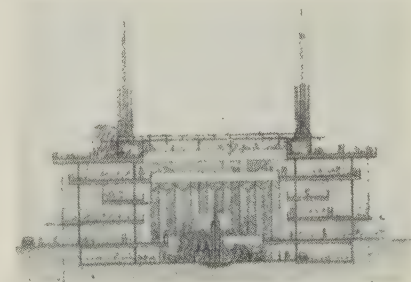

Februarinumret visar bl. a. en teater i Prieto i Mexico City med fasad av Rivera.

Majnumret spinner vidare på AR:s gamla tema gatubilden, men presenterar också ett par nya skolor, som visar relativt koncentrerade planer och konventionella material.

Architectural Forum berör i marsnumret sanerings- och trafikproblem, med bl. a. ett reportage från den verkliga bilstaden, Detroit.

Aprilnumret fortsätter saneringsdiskussionen i en kort artikel. Ledaren annonserar arkitektuornamentets återkomst.

I majnumret påstås, att helt mörka klassrum i skolor ger en ekonomisk och flexibel plan, vilket illustreras med ett nybyggt exempel. I detta nummer presenterar dessutom Frank Lloyd Wright sina skisser för opera och universitet i Bagdad. Han har läst tusen och en natt på nytt, och upplever en underbar och underlig värld av spiror och ziggurater. Även stora arkitekter måste någon gång bli senila.

John Sjöström

Byggstandardiseringens förslag till svensk standard

Byggstandardiseringen har tidigare gett ut kvalitetsbestämmelser för maskinglas (SIS 52 55 04), som är en grupp av planglas. Här följer kvalitetsbestämmelser för ytterligare tre grupper av planglas, nämligen gjutglas, blåst glas och spegelglas.

Kommittén är tacksam för synpunkter på förslagen till senast den 1 september 1958 under adress Byggstandardiseringen, Drottning Kristinas väg 73, Stockholm Ö, tfn 20 02 47 och 20 02 67, ingenjör Wanatowski.

Kommittén utgörs av direktör H Moberger, Sveriges Planglasgrossisters Förening, ordförande, köpman C A Elmstrand, AB Emmaboda Glasverk, direktör J S Erikson, Sveriges Glasmästeri & Förgylleriidkares Riksförbund, arkitekt C H Kreuger och civilingenjör C Norman, Svenska Teknologföreningen, intendent B Svensson, Oxelösunds Järnverksaktiebolag och ingenjör J Wanatowski, Byggstandardiseringen, sekretärare.

Förslagen till kvalitetsbestämmelser

Gjutglas

Allmänt

Gjutglas enligt denna standard är ett valsat ogenomsynligt glas som förekommer i följande sorter:

ogenomsynligt, intermittent eller kontinuerligt valsat (spegelråglas)

ogenomsynligt, intermittent valsat (opakglas)

ogenomsynligt, kontinuerligt valsat (råglas m. m.).

Gjutglas sorteras icke i olika kvaliteter.

Graden av ogenomsynlighet är beroende av glasytans beskaffenhet och mönstring samt glasets tjocklek och eventuella infärgning.

Olika gjutglassorter har vidare olika egenskaper beträffande ljusgenomsläpplighet samt reflexion, absorption, spridning och brytning av ljus.

Felaktigheter vid tillverkningen kan förekomma som strukturfel. Såväl vid som efter tillverkningen kan därutöver mekaniska fel och anlöpning uppstå.

Strukturfel

Till strukturfelen hör trådar, stenar och blåsor, vilka får förekomma i begränsad omfattning men ej vara av den art att de kan medföra risk för bräckage i förpackningen.

Stenar är i glasmassan inneslutna främmande partiklar.

Blåsor är slutna håligheter i glaset.

Tabell 1. Ogenomsynligt, intermittent eller kontinuerligt valsat

Benämning	Tjocklek i mm	Färg	Yta
Spegelråglas	9—11 10—12 12—14 15—17 18—20 21—23 24—26	Ofärgat eller färgat	Kornigt eller räfflat

Tabell 2. Ogenomsynligt, intermittent valsat

Opakglas	5—7 8—10	Färgat, även vitt och svart	Slätt med räfflad baksida
Opakglas, plan-slipat	5—7 7—9 9—11 12—14 15—17	Vitt eller svart	Planslipat och polerat med räfflad eller slät baksida

Tabell 3. Ogenomsynligt, kontinuerligt valsat

Råglas	3—4 4—6 6—7 7—8 8—9 9—10 10—12	Ofärgat eller färgat ¹	Hamrat, räfflat eller rutat
Ornamentglas	3—4 4—6 6—7	Ofärgat eller färgat ¹	Regelbundet eller oregelbundet mönstrat
*Trådglass 4—6 6—7 8—10	4—6 5—8 8—10	Ofärgat eller färgat ²	Slätt eller hamrat
*Trådor-namentglas 6—7	5—8	Ofärgat eller färgat	Mönstrat

* Se SIS 52 55 10

¹ Kan även förekomma färgat som värmeabsorberande råglas resp. ornamentglas i tjocklekar 3—4, 4—5, 5—6, och 6—7.

² Kan även förekomma färgat som värmeabsorberande trådråglas i tjocklek 6—7.

Mekaniska fel

Med mekaniska fel avses skador på glaset yta, t. ex. repor. Föga märkbara sådana får förekomma i begränsad omfattning.

Anlöpning

Med anlöpning avses en gråaktig eller färgskiftande beläggning på glasytan, uppkommen genom utfällning av alkalisalter.

Anlöpning får ej förekomma.

Sorter

(Enligt SIS 52 55 01 Planglas. Nomenklatur och typer.) Tabell 1—3.

Blåst glas

Allmänt

Blåst glas enligt denna standard är munblåst, genomsynligt eller ogenomsynligt glas, som icke sorteras i olika kvaliteter.

Tillverknings sättet medför att tjockleken hos en och samma skiva varierar, vilket kan åstadkomma oregelbunden flexverkan och ljusbrytning.

Felaktigheter vid tillverkningen kan förekomma som strukturfel. Såväl vid som efter tillverkningen kan därutöver mekaniska fel och anlöpning uppstå.

Strukturfel
Strukturfelen hör trådar, stenar och blåsor, vilka får förekomma i begränsad omfattning men ej vara av den art som kan medföra risk för bräckage i brukningen.
Stenar är i glasmassan inneslutna flymande partiklar.
Blåsor är slutna håligheter i glaset.

Mekaniska fel
Mekaniska fel avses skador på glasets yta, t. ex. repor.
Föga märkbara sådana får förekomma i begränsad omfattning.

Anlöpning
Anlöpning avses en gråaktig eller ojämskiftande beläggning på glasytan, uppkommen genom utfällning av alkaliämnen.
Anlöpning får ej förekomma.

Sorter
(Utdrag ur SIS 52 55 01 Planglas. Nomenklatur och typer.) Tabell 4.

Spiegelglas
Definitioner
Utmärkt

Spiegelglas är ett genomsynligt, på båda sidor planslipat och polerat gjutglas eller maskinglas. Det sorteras i olika kvaliteter allt efter arten och frekvensen förekommande felaktigheter. Ytorna praktiskt taget planparallella och orebunden reflexverkan och ljusbrytning kommer nästan aldrig.
Felaktigheter vid tillverkningen kan förekomma som strukturfel.
Såväl vid som efter tillverkningen kan förekomma mekaniska fel och anlöpning stå.

Strukturfel
För att undvika fel i glasmassan förorsakar olika slags felaktigheter som ger behov till orebunden ljusbrytning.
Strukturfel får ej förekomma med undantag för stenar och blåsor.
Stenar är i glasmassan inneslutna flymande partiklar.
Blåsor är slutna håligheter i glaset.

Mekaniska fel vid tillverkningen
Felaktigheter i glasytan, uppkomna genom att blåsor öppnats vid planslipningen.
Ofullständigt polerad glasyta samt polerrepor (hårfina blanka repor).

Mekaniska fel efter tillverkningen
Skador på glasets yta, t. ex. repor.

Anlöpning
Anlöpning avses en gråaktig eller ojämskiftande beläggning på glasytan, uppkommen genom utfällning av alkaliämnen.
Anlöpning får ej förekomma.

Tabell 4

Benämning	Tjocklek i mm	Färg	Yta
Färgat glas	ca 2 ca 3 ca 4	Genomfärgat eller med överfång ¹	Plant, obehandlat
Antikglas ² a) nyantikglas b) äkta antikglas	ca 2—3	Ofärgat, genomfärgat eller med överfång	Plant, obehandlat
Opalglas	ca 2 ca 3 ca 4	Vitt, genomfärgat eller med överfång	Plant, obehandlat

¹ Med överfång avses i tillverkningen pålagt skikt av glas i annan färg än grundmassan.
² Antikglas är till skillnad från färgat glas avsiktligt försett med blåsor i glasmassan och har även i övrigt en oregelbunden struktur.

Tabell 5

Kvalitet	Stenar eller blåsor	Mekaniska fel	
		vid tillverkning	efter tillverkning
VA	Inga	Inga	Inga
VVA	Enstaka mindre (föga märkbara)	Polerrepor (föga märkbara)	Enstaka mindre (föga märkbara)
VVV	Enstaka mindre	Samtliga (föga märkbara)	Enstaka mindre

Tjockt spegelglas levereras endast i en kvalitet.
Trådspegelglas levereras endast i en kvalitet, se SIS 52 55 10.

Tabell 6

Benämning	Tjocklek i mm	Färg	Yta
Spiegelglas (Normaltjocklekar) ¹	3,5—5 4,5—6 6—8	Ofärgat eller färgat ²	Planslipat och polerat
Tjockt spegelglas (Normaltjocklekar) ³	8—10 9—11 10—12 12—14 15—17 18—20 21—23 24—26 28—30 31—33	Ofärgat eller färgat	Planslipat och polerat
Trådspegelglas 6—7*	5—8	Ofärgat	Planslipat och polerat

* Se SIS 52 55 10
¹ Mellan 3,5 och 8 mm kan varje önskad tjocklek erhållas med en tolerans av $\pm 0,75$ mm. Snävare tolerans innebär fördyring.
² Kan även förekomma färgat som värmeabsorberande spegelglas i tjocklekar ca 3 resp. 4—5,5 och 5—7 mm.
³ Mellanliggande tjocklekar bör undvikas.

Kvaliteter

Spiegelglas i normaltjocklekar upp till 8 mm används huvudsakligen för tillverkning av speglar samt för glasning av butiks-fönster. Detta glas levereras i kvalitet VA, VVA och VVV enligt nedanstående sorteringsbestämmelser. Tabell 5.

Kvalitet VA och VVA används uteslutande för tillverkning av speglar.
Kvalitet VVV används för glasning och andra ändamål.

Sorter
(Utdrag ur SIS 52 55 01 Planglas. Nomenklatur och typer.) Tabell 6.

Nedanstående böcker har insänts till tidskriften för omnämnande eller recension och försäljes genom AB Tidskriften Byggnadsmästarens förlag endast där så direkt anges.

Förenklad bostadslångivning. Betänkande avgivet av byggnadsläneutredningen. Statens Offentliga Utredningar 1957:44. Socialdepartementet. Stockholm 1957. 166 sid. Illustrerad med tabeller och bilagor. Pris 4:25 kr

Allmänna föreskrifter angående tillämpningen av författningarna om tillståndstväng för byggnadsarbete. Kungl. arbetsmarknadsstyrelsens cirkulär B:1. Lan II A. 31 december 1957. 20 sid

The autobiography of an idea av Louis H Sullivan. Dover Publications, Inc. New York 1956. 330 sid. Rikt illustrerad. Pris \$ 1.85

Tegelbyggnadsteknik. Sammanställning av aktuellt informationsmaterial om tegel och tegelbyggnadsteknik. Teknisk information nr 11, 12, 13, 14 och 15 1957. Stockholm 1958. Utgivna av Tegelindustriens Centralkontor AB, Engelbrekts-gatan 29, Stockholm Ö

Lokaldimensioner och kostnad. Teknisk-Ekonomisk undersökning utförd av Inge Frid. Utgiven av Statens Byggnadsbesparingsutredning. Stockholm 1958. 46 sid. Illustrerad. Pris 5 kr

En kvartett med färg. Publikation utgiven av Sveriges Standardiseringskommission. Stockholm 1958. 26 sid. Rikt illustrerad. Pris 7 kr

The golden number av M Borissavlievitch. Alec Tiranti Ltd. London 1958. 96 sid. Rikt illustrerad. Pris 15 s net

Schweizer Baumuster-Centrale. Katalog över SBC:s permanenta utställning för byggnadsfacket. Zürich 1958. 208 sid

Vatten och vattenvård. Grundvatten, ytvatten och vattenhushållning. Vattenundersökningar. Vattenburen smitta. Krav på vatten. Förbrukning. Distribution. Renning. Avloppsvatten. Lagbestämmelser. Av Dag T Berglund, Leif Bruneau, Stig Carlberg, Sigvard Gudmundson, Jan Kjellander och Åke Markland. Uggleböckerna. Albert Bonniers Förlag, Stockholm 1958. 188 sid. Illustrerad. Pris kr 15:50

Architecture you and me av S Giedion. The diary of a development. Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts 1958. 221 sid. Rikt illustrerad. Pris \$ 5.00

AVGJORDA TÄVLINGAR

Inbjuden tävling om nytt bostadsområde på Gärdet i Stockholm

Den inbjudna arkitekttävlingen om stadsplan och lägenhetstyper för området på

Kampementsbacken inom stadsdelen Ladugårdsgräde i Stockholm har avgjorts.

Prisnämnden sammanfattar sina synpunkter på följande sätt: »I diskussionen om de olika förslagens förtjänster och brister har förslagen B och C skilts från de övriga. Grundidén i dessa förslag är, att tyngdpunkten av bebyggelsen förläggas på Kampementsbackens norra sluttning, och förslagen utnyttjar inte möjligheterna att sätta bostäderna i kontakt med Gärdeslandskapet. I båda förslagen finns höga skivhus med inbördes avstånd, som synes allt för litet. Biluppställningen har brister, i förslag C närmast av ekonomisk art. Intet av dessa bägge förslag har därför ansetts böra läggas till grund för arbetet med den definitiva stadsplanen.

Diskussionen har i hög grad kommit att röra sig om den redan i inledningen behandlade frågan om trafikföring och parkeringens ordnande. Som tidigare nämnts, innebär förslag A en billig lösning i ett första utbyggnadsskede, när $\frac{3}{4}$ av parkeringsplatserna är ordnade på tomtmark mellan husen. För den övervägande delen av byggnaderna innebär emellertid detta en sammanblandning av körtrafik, gångtrafik och lek. Denna princip för trafikens ordnande inom detta hårt exploaterade område innebär ingen fullgod lösning.

Förslagen D och E har från förslag A avvikande och sinsemellan likartade lösningar av trafikproblemet. I båda fallen föreslås däckskonstruktioner, synbarligen för att inte parkeringsplatserna skall uppnå i ett första utbyggnadsskede, där het. Sådana däck är emellertid dyrbara. Man måste därför förutsätta en ökning av den andel av parkeringsplatserna, som ligger på terrasserade markytor bakom byggnaderna.

I den redan anförda detaljkritiken har även andra anmärkningar riktats mot trafikordningarna i förslagen D och E. Trots detta är den föreslagna principen enligt prisnämndens uppfattning överlägsen de lösningar, som visats i förslagen A och B och ur ekonomisk synpunkt fördelaktigare än garagelösningen i förslag C. Grundidén i trafiklösningen i förslagen D och E bör kunna vidare utvecklas och förverkligas på ett sätt som innebär ett betydande framsteg framför nu vanliga lösningar.

Även i fråga om hustyper och lägenhetslösningar innehåller detaljkritiken anmärkningar mot förslagen D och E.

De väsentliga invändningarna mot förslag D är, att $\frac{1}{3}$ av lägenheterna skulle bli solfattiga och orienterade mot trafik- och parkeringsytor i stället för ut mot parken och Gärdeslandskapet. Markutnyttjandet är lågt, men en bearbetning skulle säkerligen komma att visa, att det är möjligt öka bostadsvolymen, utan att förslagens höga standard väsentligen skulle komma att sänkas. Huskropparna uppvisar en god arkitektur, men invändningar har gjorts mot deras silhuetter.

Beträffande förslag E har konstaterats att de visade lägenhetslösningarna i lä-

gan innebär en insyn, som ej är acceptabel, och att den ej lämpligen kan byggas av flera olika företagare på grund av bördes beroende av förbindelser över de föreslagna parkerings- och tillfartsterrasser. Enligt förslaget skulle nästan alla lägenheter bli orienterade mot soligt vderstreck, mot grönområde och mot Gärdeslandskapet. Samtidigt som lösningen har ett så högt markutnyttjande, utmärker sig förslaget särskilt för en god stadsmiljö.

I båda förslagen D och E har bebyggelsen fått skjuta allt för långt utåt tävlingsområdets gräns i sydost, vilket är förenligt med de i programmet angivna planerna för bebyggelse av kvarteret Smyrna.

Prisnämnden har funnit att icke någon av de inlämnade förslagen direkt kan läggas till grund för en definitiv stadsplan för Kampementsbacken. Nämnden finner emellertid, att förslagen D och E, som i fråga om det grundläggande trafiksystemet är i stort sett likartade, dock innehåller för det fortsatta arbetet värdefulla lösningar och anvisningar.

Prisnämnden har således stannat vid att författaren till förslaget D, vilket har motto »Röde Orm», och författaren till förslaget E, vilket bär motto »Esse non videri», bör dela prissumman och vardera erhålla 10 000 kronor.

Vid öppnandet av namnsedlarna visade sig förslagen vara författade av:

Förslag A, »Vidablick», arkitekt Paul Hedqvist, medarbetare arkitekterna Mary och Rolf Makowski.

Förslag B, »Klinga», arkitekterna Sven Brolid och Jan Wallinder, medarbetare i trafiktekniska frågor civilingenjör Erik Sylvén.

Förslag C, »To togetherness», arkitekten SAR Fritz Jaenecke och Sten Sami-son.

Förslag D, »Röde Orm», arkitekt var Aalto, medarbetare arkitekterna Esa Aalto, Kaarlo Leppänen, Olli Pentti, Maina Vataara, Erkki Luoma och Matti Ikonen.

Förslag E, »Esse sed non videri», arkitekterna SAR Hjalmar Klemming och E. Thelaus, medarbetare Lars Grönlund, Björn Lindberg och Hilding Lögdberg.

Prisnämnden utgjordes av arkitekt professor Nils Ahrbom, borgarrådet Ige Berglund, arkitekt SAR Bengt G. borgarrådet Erik Huss, överlantmätaren Henry Johansson, arkitekt SAR professor Sune Lindström, fastighetsdirektör Torsten Ljungberger, arkitekt SAR byggnadsrådet Hans Quiding, arkitekt stadsbyggnadsdirektör Göran Sidenblom och redaktör Karl Ward.

UTLYSTA TÄVLINGAR

Uppgift	Inlämn.-tid	Se Byggnadsmästare
Enhetsskola i Sysslebäck	7 okt 1958	Nr A 50 sid. 4
Stads- och polishus i Falun	31 okt 1958	Nr A 4 sid. 2

Lämnat reproduktionsdugliga tävlingsritningar

KONSULTERANDE INGENJÖRER

Byggnadsteknik

Ingenjörsfirman BYGGKONSULT

Tekn. lic. Göran Larsson
 Dybecksgatan 33, Västerås. Tel. 433 00
 Hus- och industribyggnader. Bergum. Broar. Kajer.
 Kontroll

INGENIÖR ANDERS AMILON KONSULTERANDE INGENIÖRSBYRÅ

Carlsgratan 9, Hälsingborg. Tel. 210 94
 Byggnadskonstruktioner — Utredningar
 Byggnadskontroll — Grundundersökningar

BYGGKONSULTER I GÄVLE AB

Karl Hj. Jansson — Anders Losberg
 Huvudkontor: S. Stapeltorgsgatan 16 B
 Gävle tel. 229 39, 229 40
 Avdelningskontor: Vallhallavägen 1, Ludvika, tel. 143 00
 Hus-, bro- och industribyggnader, Konstruktioner,
 Grundundersökningar, Besiktningar, Kontroll

OLKER ANDERSSONS, Linköping

Domkyrkogatan 4. Tel. växel 293 75
 Byggnads-, VVS- och El-teknik

Ingeniörsfirma BYGGNADSKONSTRUKTIONER AB

Nybrogatan 28, Stockholm
 Tel. 67 66 51, 67 66 43, 67 45 51
 Massberäkningar — Kontraktsmassor
 Byggnadsbeskrivningar — Bygglédare

ÅKE ANGBJÄR BYGGNADSSINGENJÖR SBR

Postfack 111, Ludvika. Tel. 118 95
 Byggnadskontroll, Besiktningar o. värderingar.
 Ritningar och kostnadsberäkningar

BYGGNADSTEKNISKA BYRÅN, Jönköping

Civilingenjör SVR Åke Magnusson
 Brunnsgatan 17, Jönköping
 Tel. Växel 199 60
 Byggnadskonstruktioner. Utredningar. Kontrollantskap

ERIK STRÖM & GÖTHBERG

Konsulterande ingenjörbyrå
 Kungspassagen, Göteborg. Tel. 11 81 83, 13 81 93
 Hus-, Brobyggnader. Industrianläggningar. Grundunder-
 sökningar. Kontrollantskap. Mass- och Kostnadsberäk-
 ningar. Värderingar m. m.

BYGGTEKNIK B. Gruvstedt

Konsulterande Ingenjörbyrå
 Oxtorgsgatan 10, Söderhamn. Tel. 132 75
 Byggnadskonstruktioner. Byggnads- o. Betongkontroll.
 Besiktningar. Fastighetsvärdering. Behörighet att utföra
 besiktning av byggnadshissar m. m.

E. BJERKING

Konsulterande Ingenjörbyrå AB
 Järnbrogatan 18, Uppsala. Tel. växel 494 80
 Hus- och industribyggnader
 Konstruktioner, kontrollantskap, utredningar

CENTERLÖF & HOLMBERG AB

Malmö Lund Växjö
 Byggnadskonstruktioner. Bro- och vattenbyggnader.
 Tvister. Besiktningar. Grunder.

CHARLES BLOMKVIST

Sturegatan 4, Stockholm. Tel. 61 67 68, 61 67 73
 Byggnadskonstruktioner
 Utredningar. Kontrollantskap

Ingenjörsfirman GANSLANDT & VITTSTRAND, Borås

Civiling. SVR V. Ganslandt. Byggn.-ing. J. Vittstrand
 Allégatan 60, Borås. Tel. 204 96, 260 96
 Konstruktioner. Grundundersökningar. Kontroll.
 Besiktningar

HUS BYGGNADSBYRÅ, Göteborg

Kobergsgatan 23. Tel. 21 46 00
 Byggnadsingenjör Åke Södergren.
 Alla slags ritningar till alla slags byggnader.
 Byggnadskonstruktioner. Entreprenadhandlingar.

GÄVLE KONSULTERANDE INGENJÖRSFIRMA

Norra Strandgatan 15 Tel. 268 86 Gävle
 Byggnadskonstruktioner, Byggnads- och betongkontroll,
 Byggnadstekniska utredningar, Besiktningar, Värderingar

GÖSTA BORINDER, Civilingenjör SVR EENS INGENJÖRSBYRÅ AB

Vattugatan 9 A, Stockholm C
 Tel. 20 20 23, 10 89 55, 10 89 33
 Husbyggnadskonstruktioner

HAGEVIKS INGENJÖRSBYRÅ, Linköping

Ingenjör Gösta Hagevik, Torggatan 6. Tel. 400 25
 Byggnadskonstruktioner — Industribyggnader

GG & VATTENTEKNIK AB (BEVETA)

Hotellgatan 16 A, Ljusdal. Tel. 128 32
 Bostadshus Utredningar
 Kommunala byggnader Förslag
 Vattenförsörjning och avlopp Konstruktioner
 Vågar Kontroll

ALFRED HAGLUND KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Sveavägen 61, 5 tr., Stockholm. Tel. 32 97 03
 HUS-, INDUSTRI- OCH BROBYGGNADER
 Projektering. Konstruktioner. Utredningar. Entreprenad-
 handlingar. Besiktningar. Kontroll.

(Forts. på nästa sida)

KONSULTERANDE INGENJÖRER

CIVILINGENJÖR HANS HANSSON BYGGNADSKONSTRUKTIONER

Observatorieg. 12, Stockholm Va. Tel. 31 36 44, 31 37 44
Tunnelbanestationen, Sthlm-Vällingby. Tel. 87 07 22, -23
Bostads-, industri- och kommunalbyggnader
Konstruktioner. Utredn. Kontroll. Kostnadsberäkn.

N. HERMANSSONS INGENJÖRSBYRÅ

Ö:a Långgatan 11, Mariestad, tel. 1219

Projektering, konstruktioner, kontroll och besiktningar

ERIK HEROLF

Civilingenjör SVR. Konsulterande Ingenjörbyrå AB
Bankgatan 10, Sundsvall. Tel. växel 574 60
Hus-, Industri-, Bro- och Hamnbyggnader.
Grundundersökning — Fullständigt laboratorium.
Bestämning av jordarters skärhållfasthet,
tillåten grundpåkänning och sättningar

HUSBYGGNADSBYRÅN

von Rosensteinsvägen 3, Kumla. Tel. 711 85

Byggnadsteknik och allmänna arbeten

HKB HUSKONSULTBYRÅN AB

Civ.ing. SVR Sven E. Dybeck
STOCKHOLM, Riddarhuskajen 1. Tel. växel 010/23 03 60
GÄVLE, S. Kungsgatan 16. Telefon 026/272 20
Industri- och Husbyggnader.
Planering. Byggnadskonstruktioner. Utredningar. Kontroll

DAVID JAWERTH KONSULT. INGENJÖRSBYRÅ AB

Huvudkontor: Riksrådsvägen 67, Sthlm-Johanneshov
Tel. 59 71 81, 59 63 60
Avd.-kontor: Torögatan 33, Sthlm-Enskede. Tel. 48 01 27
Byggnadskonstruktioner, Byggnadsstatik
Konsult för Novabau GMBH, Karlsruhe

NILS JOHANSSON, Konsulterande Ingenjörbyrå AB
Hantverkshuset, Oskarshamn. Tel. 1329, 2621.
Kommunalkontoret, Mariannelund. Tel. 489.
Projekterar och kontrollerar: bostadshus, industrier, kollektiva egnahemsbyggnationer, yttre vatten och avlopp.
Utför: konstruktioner, värderingar, skiljemannauppdrag m. m.

TEKN. DR ARNE JOHNSON INGENJÖRSBYRÅ

Skebokvarnsvägen 251, Stockholm-Bandhagen
Tel. 86 10 26, 47 54 01, 47 54 02
Bostads-, industri- och kommunala byggnader

KADESJÖS INGENJÖRSBYRÅ AB

Torggatan 4, Västerås. Tel. 374 15
Utför Byggnadsprojektering. Byggnadskonstruktioner.
Grundundersökningar. Värme-, Ventilations- och Sanitetstekniska program till Industri- och Husbyggnader
av alla slag samt Väg- och Broprojektering

KARL G. H. KARLSSONS INGENIÖRSBYRÅ

Topeliusvägen 17, Smedslätten

BROMMA

Tel. Linjev. 26 00 16, 26 00 17, 26 01 02

TITUS KVIST

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Södra Vägen 12. Göteborg. Tel. 20 56 94
Industriprojektering
Byggnadskonstruktioner. Kontroll
Grundundersökningar

KÖKSPLANERINGEN

Ingenjör Sylvia Norlin
Rämensvägen 6, Johanneshov
Tel. Sthlm 19 30 19
Konsulterande byrå för planering av storkök och privatkök

S. LARSSONS INGENJÖRSBYRÅ

KALMAR, Norra v. 44 A.

Tel. 132 85

Byggnadskonstruktioner

S. G. LEVIN

Civiling. svr, Linnégatan 65, Stockholm. Tel. 61 71

Konstruktioner och utredningar för hus- och industribyggnader

ÅKE LINDEGRENS

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Svarbäcksgatan 12 Uppsala Tel. 181 00, 181 01
Byggnadskontroll — Värderingar
Besiktningar — Utredningar

NILS LINDSTRÖM

Blockgränd 5 Visby, Tel. 134 51, 130 08
Projektering
Konstruktioner
Kontroll

LOOSTRÖM & GELIN

Drottninggatan 11, Stockholm. Tel. 10 37 59, 11 61
Byggnadskonstruktioner — Grundundersökningar —
Besiktningar. — Kontrollantskap

B. LUDVIGSON

Civilingenjör

Storgatan 53, Göteborg C. Tel. växel 17 16 10

Hus-, bro- och industribyggnader. Kajer. Kont.
Varvsanläggningar

SVEN LUNDBERG, Byggnadsingenjör

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Kontor, Rådhusgatan 1, Sundsvall. Tel. 566 04
Bostad, Trädgårdsgatan 2, Sundsvall. Tel. 566 04
Projekteringar — Värderingar — Kontroll

INGENJÖR ERIK MELIN

Valhallavägen 140, Stockholm. Tel. 61 49 06

Konsulterande ing.-byrå för KÖKSANLÄGGNING
Specialitet: Centralkök för sjukvårdsanstalter, skolor,
industrier, restauranger m. m.

KONSULTERANDE INGENJÖRER

INGENJÖR BERTIL MÜLLER

Konsulterande Ingenjörfirma
Kungsgat. 14, Gävle. Tel. 112 11 - 113 86
Grundundersökningar - Industriprojektering
Byggnadskonstruktioner - Byggnadsledning

VICTOR MÅNSSON

Konsulterande Ingenjörbyrå
Admiralsgatan 27, Malmö. Tel. 228 59, 179 11
Allständiga förslag till alla slag av industribyggnader
m. samt väg-, vatten- och brobyggnader. Konstruk-
tioner i armerad betong, järn och trä. Grundundersök-
ningar, mätningar och kartarbeten m. m.

INGENIÖRSBYRÅN MÖLLER & OLSON

Hilmårastigen 4 E, Västerås. Tel. 392 07
Konstruktioner till hus- och industribyggnader
Kontroll

O NILSSONS INGENJÖRSBYRÅ

Storgatan 11-15 BORÅS Tel. kontor 283 50, 286 50,
stad 130 50
Konsulterande Ingenjörbyrå för Byggnadskonstruktio-
er, Byggnadskontroll, Planeringar

E & CO

Stockholm. Tel. 51 70 33, 51 70 63. Specialavdelning för
tekniska utredningar för byggnadsplanering, hus-
byggnader, vägar m. m. Sättningsberäkningar sikt- och
fyllningsanalyser med tjälfarlighetsbestämningar
Sv. d. kontor i Göteborg för geot. utredningar Tel. 14 17 53

OLUNDS KOMMUNALTEKNISKA BYRÅ

Stadshuset, Stenlångsgatan 21, Norrköping
Tel. Vx 399 45
Vatten och Avlopp, Gator och Vägar, Kommun- och
Industribyggnader, Värme och Sanitet, Förslag, Pro-
gram, kontroll och arbetsledning

SWEDENSK GEOTEKNISK UNDERSÖKNING

JOHANNESHOV, Malgomasv. 1, Telefon Vx 18 02 35
NORRKÖPING, Norralundsgatan 50. Telefon 670 35
Konsulterande Geotekniker och Geologer
Geotekniska undersökn. f. samhällsplaner o. byggnadsverk
Geoteknisk-geologiska utredn. Geotekniskt laboratorium

INGENJÖR SVR

NART WERKLUND

Storgatan 13 (Posthuset) BORÅS
Tel. Växel 275 95
INDUSTRIBYGGNADER

BYGGNADSIINGENJÖR H. WIBERG

Ödermalmstorg 2, Sthlm 15. Tel. 40 56 03, 69 41 71
Byggnadskontroll, Fastighetsförvaltning
Utredning, förhandsberäkning för ny- och
ombyggnad av hus, industri- och vattenbyggnad.

LOMS KONSULTERANDE BYGGNADSBYRÅ

Järnavägen 18, Borlänge. Tel. 125 47 bost. ankn.
Utredningar och konstruktioner för hus- och industri-
byggnader, jordborrning och markundersökningar, utred-
ningar, kostnadsberäkningar, värderingar och kontroll.

WINBERG & HÖGSTEDT AB

Arkitekt- och Ingenjörbyrå
Södergatan 26, Malmö. Tel. 705 35 (växel)
Lektor G. Winberg, Arkitekt SAR Civiling. svr S. Hög-
stedt. Industribyggnader, Bro- och Vattenbyggnader,
Byggnadskonstruktioner, Grundundersökningar

ÅKE ZETTERBERG

Civilingenjör svr. Konsulterande Ingenjörbyrå
Repslagaregatan 3, Norrköping. Tel. 264 73
Industrianläggningar av alla slag
Bostadsbyggnader, kajer och broar
Kontrollantenskap, besiktningar

Elektroteknik

INGENJÖR STIG BERGSTRÖM

Tekniska konsulteringsbyrå
Pilgården, MALMÖ Tel. 237 86, 97 86 13
Leveransprogram för alla slag av el-installationer
Utredningar, kontroll och leveransbesiktningar

ELEKTRISKA KONSULENTBYRÅN

Ingenjör Paul Avén
S. Hamngatan 29, Göteborg C
Tel. 11 07 32, 10 57 32. Bost. 16 21 75
Projekt och leveransprogram för kraft- och belysnings-
anläggningar, hissar och åskledare, svagströmsanlägg-
ningar. Kontroll och leveransbesiktningar

ELEKTRISKA PRÖVNINGSANSTALTEN AB

Grev Turegatan 14, Stockholm. Tel. 67 02 70
Surbrunnsgatan 4, Göteborg. Tel. 13 57 30
Klostergatan 25, Örebro. Tel. 12 46 55
Belysning, kraft, hissar, signalanläggningar. Elektrisk
uppvärmning, elkök, eltvätt
Innehavare medlemmar i Sv. Kons. Ingenjörers Förening

ELEKTROTEKNISKA BYRÅN

Ingenjör Einar Danielsson
Kyrkogatan 4, Gävle. Tel. 116 77, bost. 103 02
Utför Entreprenadhandl. för elektriska anlägg. Kontroll
och Besiktningar

NILS G. ENBLÖM

Konsulterande Elektroingenjör
Eskilstuna, Carlavägen 39, Tel. 420 90, 449 45.
Leveransprogram, kontroll, besiktningar för elektr. an-
läggningar. Utredningar, anbudsgranskning. Leverans-
kontrakt.

TOR ENGSTRÖM

Konsulterande Ingenjörbyrå
Vegagatan 11, Kalmar. Tel. 111 28, 178 28
Elprogram, hissbesiktning
Revisionsbesiktning, Kontroll, Utredningar,
Kostnadsberäkningar

GUSTAV MAGNUSSONS KONSULT. INGENIÖRSBYRÅ AB

Danderydsgatan 9, Stockholm 26. Tel. 23 43 30
Utredningar, program, kontroll, besiktningar. Kraft-,
belysnings- och signalanläggningar samt hissanläggningar.
Ansluten till Svenska Konsult. Ingenjörers Förening

(Forts. på nästa sida)

KONSULTERANDE INGENJÖRER

REJLERS INGENJÖRSBYRÅ AB

Växjö Tel. 124 02, 146 82
Norrköping Tel. 353 00, 353 83
Göteborg Tel. 20 49 82
Jönköping Tel. 225 50
Oskarshamn Tel. 2802
Värnamo Tel. 121 35

PROGRAM
KONTROLL
BESIKTNINGAR
UTREDNINGAR
KRAFTFRÅGOR

G. SJÖLANDERS KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ FÖR ELEKTROTEKNIK

Barnhusgatan 20, 6 tr., Stockholm C. Tel. 24 14 30
Modern kraft-, belysnings- och svagströmsteknik
Utredningar och program — Kontroll och besiktningar

WIBERGS ELEKTROTEKN. INGENJÖRSBYRÅ

Konsulterande ingenjörsfirma
Av Elektriska Nämnden aukt. besiktningsman
Källgatan 11, Västerås. Tel. 475 80
Program för el- anlägg. — Kostnadsberäkn. Kontroll-
antuppdrag — Besiktningar — Revisionsbesiktningar
m.m. Filial: Lidingö, Torsviksvägen 16. Tel. 65 15 22

T. WIDEBERGS INGENJÖRSFIRMA

Konsulterande elektroingenjör, Klara N. Kyrkogata 31,
Stockholm. Tel. 21 62 03
Utför alla slag av projekteringar, utredningar, kontroll
samt besiktningar och värderingar för elektriska anlägg-
ningar över hela landet. Kostnadsförslag över arvudet
lämnas gärna.

ARNE ÅKERBÄCK

Elektroteknisk Konsultationsbyrå.
Bredgatan 2, LINKÖPING. Tel. 240 00, 243 56
Föreningsgatan 7, Malmö. Tel. 238 00
Falköpingsv. 9, Jönköping. Tel. 131 79
Projekterar alla slags elanläggningar
Kontroll. Besiktningar Revisionsbesiktningar

THURE ÖHNESKOG

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Harpsundsv 35, Stockholm-Bandhagen. Tel. 86 20 18
Konstruktioner, beskrivningar, massberäkningar, kost-
nadsberäkningar, kontroll o besiktningar

Värme-, kyl-, sanitets- och ventilationsteknik

ALLMÄNNA KÖLDBYRÅN SVEN WESTERGREN & CO

Byvägen 34, Spånga. Tel. 36 46 46
Konsulterande ingenjörsfirma för
kyl- och frysanläggningar

WILLIAM ANDERSSONS Konstruktionsbyrå

Luntmakargatan 16, Stockholm. Tel. 10 75 93, 21 55 90
Utför förslag till värme-, ventilations- och sanitära an-
läggningar
Utredningar, granskningar och besiktningar

AXLANDER och ROSELL KONSTRUKTIONSBYRÅ AB

Valhallavägen 192, Stockholm. Tel. 63 08 10
Filialer: Göteborg, tel. 17 35 20. Örebro, tel. 12 20 43

C. G. COLLEEN, CIVILINGENJÖR

Alviksvägen 37, Bromma. Tel. Växel 25 25 15
Värme — Ventilation — Sanitet
Ledamot av:
Svenska Konsulterande Ingenjörers Förening
Sveriges Konsulterande Värme- och Sanitetsingenjörers
Förening

BENGT HAMRIN

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Vasagatan 34, Göteborg C. Tel. 11 76 99
Värme — Ånga — Ventilation — Sanitet

Ingenjörsfirma

GILBERT HANSSON & Co.

Konsulterande ingenjörer SKVS
VVS-anläggningar, Vatten- och avloppsföretag
Stockholm-Bromma Visby
Klövervägen 1. Tel. 26 49 62 Wallers plats 7. Tel. 1

JACOB HELLSTRÖM, INGENJÖRSBYRÅ

Stora Nygatan 25, Stockholm. Tel. 21 53 82, 21 53 83
Konsulterande ingenjörsbyrå för värme-, ventila-
tion och sanitära anläggningar
Ansluten till S. K. V. S.

N. JANSONS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Strandvägen 5, Västervik. Telefon 136 00
Upprättar förslag för värme-, ventilations- och san-
itets tekniska anläggningar.

BÖRJE JOHNSSON

Rödabergsgatan 3, Stockholm. Tel. 34 20 22, 34 20 23
Program, kostnadsberäkningar och kontrollantska-
industri, skolor, bostadshus m. m.

KEDBRANT & WICKBERG INGENJÖRSBYRÅ

Konsulterande ingenjörer
Värme-, ventilations- och sanitetsteknik. Kontrollar
S. Kansligatan 11, Gävle. Telefon växel 297 95

SVEN KLINGA

Jacob Westingsgatan 5^{IV}, Stockholm K
Tel. 51 44 14
Konsult. ingenjör. Värme-, ventilations- och san-
itetsteknik, Entreprenadhandlingar, kontroll, besikt-
ningar

KYLTEKNISKA BYRÅN | BENGT HOLM

L. S. T.

Konsulterande Ingenjörsbyrå för kyl- och frysan-
läggningar. Pipersgatan 11, Stockholm. Tel. 52 93 51, 53
Anläggningsplanering enligt modernaste metoder.
Kontroll och besiktningar. Isoleringsbeskrivningar

F. LARSSON

Storgatan 17, Växjö. Tel. 124 44, 165 44
Konsulterande ingenjörsbyrå för värme-, ventilation
sanitära anläggningar m. m.
Utredningar, program. Kontroll och besiktningar
Ansluten till S. K. V. S.

KONSULTERANDE INGENJÖRER

ERIKSSON & Co, L. B.

Larsson o. G. Bjarnesten
Konsulterande Ingenjörbyrå S. K. V. S.
Sjögårdsgatan 12
Stockholm Ö. Tel.: 63 09 75 växel.

NILS LARSSON

KONSULTERANDE INGENJÖRSBYRÅ

Bojarsgränd 31, Stockholm. Tel. 20 23 42
Utför förslag till värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar. Kontroll, besiktningar o. utredningar
Ansluten till S. K. V. S.

OLAF LUNDSTRÖMS INGENJÖRSBYRÅ

Stortorgetsgatan 20, Uppsala. Tel. 179 00
Värme, Ventilation och Sanitära anläggningar

OLAF NORDENHAMMAR

Storgatan 8, Karlstad. Tel. 100 08, 118 00
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar.
Kontroll och besiktningar

OLAF NYMANS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Sjögårdsgatan 7, Stockholm. Tel. 30 02 42
Utför förslag för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar
Ansluten till S. K. V. S.

OSCAR VALD PALMER

Ademachergatan 16, Eskilstuna. Tel. 405 10, 405 11
Konsulterande ingenjör för värme-, ventilations- och sanitetsanläggningar. Programhandlingar, utredningar och kontroll

KONSTRUKTIONSFIRMAN PALMÉR

Storgatan 35, Kristianstad
Tel. 123 93
Värme- och sanitära programhandlingar.
Utsyningsritningar för ombyggnader och reparationer

PER NIELLS KONSTRUKTIONSBYRÅ

Ingenjör P. A. Prenell
Berkensgränd 6 II, Stockholm C
Tel. 10 25 34, 10 25 79, 11 83 00
Medlem av S. K. V. S.

PER RUDGREN, KONSTRUKTIONSBYRÅ

Bojarsgränd 36, Stockholm. Tel. 11 79 19, 11 08 79
Konstruktionsbyrå för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar
Kontroll, besiktningar och utredningar

INGENJÖRSFIRMAN SUNE RYGÅRD

Stora Långgatan 53. Göteborg
Tel. 24 59 26, 24 69 16, 24 69 17, 24 69 18
-MAN klimat system.
-MAN värmeslinga.

RÖRTEKNISKA BYRÅN AB

A. Nyström, V. B:son Roxman, T. Ericson, A. Thingwall
Konsulterande ingenjörfirma för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar. Norr Mälarstrand 24, Stockholm. Tel. 50 60 12, 52 44 44, 52 44 45

YNGVE STARKS INGENJÖRSBYRÅ

Inneh. Civiling. Yngve Stark
Gunnilbogat. 8 — Västerås — Tel. 494 00
Ronsult. ingenjörer för Värme, Sanitet. Luftkonditionering.
Utför Programhandlingar, Tekn.-ekonomiska utredningar, Kontroll

SUNDLID: s KONSTRUKTIONSBYRÅ

Norrköping Söderköpingsv. 57
Utredningar, konstruktioner, kontroller och besiktningar för värme-, ventilations-, och sanitäranläggningar.

INGENJÖRSFIRMAN SVEN TYSKLIND AB

Hamngatan 22, Stockholm
Tel. 10 39 98, 11 49 98
VÄRME, VENTILATION, SANITET
Verkst.dir. Ingenjör H. Ullhammar

LARS WENNBERG

Konsulterande ingenjörbyrå
V. Torggatan 11, Karlstad. Tel. 105 77, 182 08
Avd.-kontor: Storgatan 37, Arvika. Tel. 2770
Konstruktionsbyrå för värme-, ventilations- och sanitära anläggningar. Kontroll och besiktningar

VÄRMEKONSULTBYRÅN AB

Ing. Yngve Gustavson, Kungsg. 66, Sthlm. Tel. 11 99 95
Ångteknik
Värme — Ventilation — Sanitet

VÄRME- & SANITETSTEKNISKA BYRÅN

Ingenjör Erik Göransson
Kyrkogatan 28 B, Gävle. Tel. 279 16, 279 18
Adlerbethsgatan 17, Stockholm. Tel. 50 58 22
Utför entreprenadhandlingar för: Värme-, Ång-, Ventilations- och Sanitetstekniska anläggningar. Vatten- och avloppsanläggningar. Kontroll och besiktningar

VÄRMETEKNISKA

PRÖVNINGSANSTALTEN AB

Bjurholmsgatan 1, Sthlm. Tel. Växel 44 96 75
Konsulterande ingenjörbyrå för värme-, ventilations- och sanitetstekniska anläggningar.

ERIK ÖHRN, Konsulterande ingenjör

Ansgarigatan 8, Stockholm. Tel. 68 90 07
Värme-, ventilations- och sanitetsteknik
Kontroll och besiktningar

INKÖPSREGISTER

Akustikmaterial

STOCKHOLMS REVETERINGS-FABRIK Sollentuna T. 35 25 10
Akustikplattan Gipsi

Aluminium och -legeringar

AB SVENSKA ALUMINIUM-KOMPANIET Kungsg 28, Sthlm
Tel. 23 09 20

Asfalt och asfaltarbeten

BYGGNADS-AB SVEN A THUNSTRÖM Stockholm Tel. 11 21 54
FALK & CO Avesta 2
Tallbackstigen 19, T. 586 02
Asfalt o. Isoleringsarb. Taktäckn.

Bastuaggregat

AB BAHCO
Fläktverkstäderna, Enköping

Belysningsarmatur

AXEL ANNELL AB
Drottningholmsvägen 16
Stockholm K. Tel. 52 06 10

Betong och betongvaror

KOMMANDITBOL. BETONG,
SANDER & Co Hednoret
Tel. Boden 650 16, 650 60
Fabriken, Kalix Tel. 300
Fabriken, Bastuträsk Tel. 37
AB BYGG-ZATA Storg 6, Sthlm
Tel. 60 75 35, 60 38 30

Bleck- och plåtslageri

ERNST ENGBERG, PLATSLAGERIVERKSTÄDER Hagag. 12,
Sthlm T. Vx 30 90 17, 31 43 65

BR. MAGNUSSONS PLATSLAG.
Gylle Borlänge. Tel. 121 45
Svetsning — Plåtarbeten av
alla slag
Byggnadssmiden, Reparationer

STIG S PETERSSON
Plåtslagerikonst. Brunnsgr. 5,
Sthlm Tel. 21 70 80

PLATSLAGERI AB
BLIXT & CO, Örebro
Kanal. 18. Tel. 11 62 32

Branddörrar

HARRY HOLMDAHL AB
Ystad Tel. 136 75

AB KASSASKAP & BRANDDÖRRAR Ulvsundav 154,
Ulvsunda Tel. 25 89 13, -14

Byggnadsmaskiner

AB SANDBYMASKINER
Södra Sandby Tel. 1 och 3

AB TEBE Lindesberg Tel. 835

TORNBORG & LUNDBERG AB
Sthlm 9 Tel. 45 27 00
Avdelningskontor i
Göteborg Tel. 13 30 72
Malmö » 111 70
Sundsvall » 589 67

Byggnadsmaterial

AB A. J. LINDGREN'S JERNHANDEL Storg. 21 Sundsvall
Tel. 557 20

WAHLIN & CO AB
Vretenborgsv 5, Sthlm 42
Tel. 19 04 55

Byggtorkar

AB BAHCO
Fläktverkstäderna, Enköping

Cement

CEMENTA Sthlm, Malmö, Göteborg
Representerar »Blå-rand-cement«
Försälj.-ombud finnes å
alla platser

AB GULLHÖGENS BRUK
Skövde Tel. 106 20
Förs.-kont. i Sthlm Tel. 52 09 05

Cementvarufabriker

KUNGÄLV'S CEMENTVARUFABRIK T. Kungälv 100 22, 106 10

Dörrar och portar

FINNÉ & CO K/B
Lingbo Tel. 83
Släta dörrar

AB JÖNKÖPING-VULCAN
Avd. Star-produkter
Jönköping
Tel. 196 40

AB ORRESTA SNICKERI-FABRIK Orresta Tel. 0171/431 70
Lamelldörrar och väggar

SUNDQVIST & WINDT, Säve
Tel. Göteborg 65 00 53

Eldningsolja

SVERIGES OLJEKONSUMENTERS RIKSFÖRBUND
Huvudstav 12 Sthlm K T. 52 07 50
Göteborg 19 70 20, Malmö 728 25,
Sundsvall 575 85, Luleå 142 40

Fasadtegel

AB S:T ERIKS FABRIKER
Uppsala Tel. 328 20

Fönster

AB BRÖDERNA LIND
Uppsala Tel. 456 66
Vridfönster

SUNDQVIST & WINDT, Säve
Tel. Göteborg 65 00 53

UPPSALA TRÄINDUSTRI
Tel. 018/36046
Treglasfönster Red, pat.

ATVIDABERGS-FÖNSTRET
Åtvidabergs Fönsteravdelning,
Stockholm Tel. 23 75 80

Garage- och industriportar

BYGGMATERIAL LINDVALL
& Co AB Göteborg T. 19 70 80
Tak- & Vikportar. FORS-PORTEN

GÖTEBORGS BYGGNADSVAROR Mölndalsv. 59. 20 04 50 Gbg

Golvbeläggning

LAMELLGOLV AB
Stockholm, Tel. 23 34 65

Grävmaskiner

F: A HERMAN BENGTTSSON
Karlstad Tel. 187 62. *Uthyr gräv-maskiner o. bandtraktorer*

AB DALA MASKINGRÄVNING
Hagav.14, Borlänge. T. 107 23, 142 27

BYGGNADS AB C P LINDBOM & SON S. Kungsg 25, Gävle
Tel. 294 40

GRÄVNINGSBOL. SCHAFT-TJANST Karlstad. Tel. 175 18

Inredningsmaterial

SKÅNSKA ÄTTIKFABRIKEN
AB, Perstorp, tillverkar
Original Perstorps-Plattan
Tel. 0435—306 00
Stockholm 23 30 85
Göteborg 20 04 20

Inredningssnickerier

BENNYSSONS SNICKERIER
Hammarg. 8, T. 299 43 Nrkgp

Järnkonstruktioner och smidesarbeten

KLARA SMIDES- & MEK.
VERKSTAD Klarabergsg 48,
Sthlm Tel. 11 21 83

AB LARSSON & KJELLBERGS
EFTR. (A E Andersson & Co)
Nyköping Tel. 114 17, 108 27

H. SKANTZ SVETS- & MEK.
VERKSTAD Filarg. 4, Borlänge
Tel. 115 81

Järnkonstruktioner - Cisterner -
Rör - Grovplåtrör - El. o. Gassvets
SVETSTEKNIK
Eskilstuna Tel. 702 23. *Utför allt i
rep.konstruktioner o. byggn.smide*

Kalk

KALKBRÄNNERI & KALKSTENS AB Riddarg 9, Sthlm
Tel. 60 06 07

AB KARTA & OAXENS KALKBRUK Sthlm Tel. 22 21 40

Klädskåp

AB NORDVERK,
Uddevalla. Tel. 141 00

Kylrumsdörrar

HARRY HOLMDAHL AB
Ystad Tel. 136 75

Ledstänger

K E OLSSONS SNICKERI- o.
LEDSTANGSFABRIK Kungsteng 24, Sthlm, Tel. 31 70 41

Ljuskopiering

STOCKHOLMS KOPIERINGSANSTALT Sthlm Tel. 10 42 07,
11 42 07, 11 10 92

Lättbetong

AB DALBY SIPOREX
Dalby Tel. Lund 504 50

GÖTEBORGS SIPOREX
AB Göteborg H Tel. 22

ISOLERINGS AB LÄTTHuddingevägen 470, Ålv
Tel. 47 64 30, 47 53 51

Markiser o. persienner

AB P ERICSSON & CO
Tennisstadion, Sthlm Ö T
Odinsplatsen 3, Gbg C T

Masugnsslagg, lättg

RICHARD NILSSON A
Becksjudarv 35 Nacka
Tel. Växel 16 26 45

S. MATTSSONS PLÅTNINGS AB. Borlänge,

Monterbara stuprör och hängrännor

SVENSKA PLÅTRÖR
Linköping Tel. Växel 42
ständigt system i 5 dim

Murbruksfabriker

NYA MURBRUKSFABRIK I STOCKHOLM AB
Jungfrugatan 8, Stockho
Tel. 63 09 80

Målaremästare

CURT BÄCKSTRÖM
OCH BILLACKERING
Tel. 115 33, 117 66

HOLMQUISTS MÅLERI
Linköping Tel. 267 50,
Tel. 632 59 Entr. för st
o. priv. inrättn. i hela

AB ARNOLD LUNDE
Målerirörelse T. 11 38 98
Göteborg. Hus- o. Rostsl

Möbler och inredning

AB SVENSKA MÖBELFABRIKERN A Bodafors
Kontor Myntg 5, Sthlm
Kanslihuset) T. 20 71 31

Oljeeldningsanläggningar

SVENSKA NU-WAY AB
Högbergsgatan 44, Stock
Tel. 44 84 05

Plast och plastprodukter

AB CELLOPLAST, Norr
Tel. 297 80 *Polyetenfolie*

Plattsättningar

AB BRÖDERNA CEDERSTEDT
Gävle Tel. 220 02, 226
Försäljn. o. monterings-
vägg- o. golvplattor, K-
plast- o. linoleumplattor

JOHN ERICSSONS
PLATTSÄTTNING AB
Norr Mälarstrand 74, S
Tel. 52 02 20
Floorflex — Kakelfix

KÖPSREGISTER

Ingår

SENNINGUTHYRNING
Sthlm Tel. 11 11 36, -39
Sg 1, Gbg T. 14 52 16, -17
Malmö T. 189 29, 144 39
1, N-köp. T. 21744, 62300
Sundsvall T. 55149, 15785

Var

BFALT AB
C. Tel. 17 35 70
ingar av alla slag

ingsmattor

HOLMS REVETERINGS-
Sollentuna Tel. 35 25 10
ingsmattan Ideal

eprenörer

ENS AKTIEBOLAG
ntan 16, Stockholm
8 20

ADE RÖR I GÖTE-
AB, Göteborg
dsg. 9. Tel. 14 56 63

L JONSSON
ev 259, Enskede
kel 47 25 65

KARLSSON RÖR F:a
rog. 7 D Göteborg
00 ankn. filial. Mölndal

AUMBURG & Co
lskatan 24, Stockholm C
00 80

SJÖGREN
Samuelsgatan 16, Sthlm
21 60 Etabl. 1888

Skottkärror

AB HÖRBY BRUK
Hörby Tel. 383
Ekebykärran

G NILSSONS REDSKAPSFABR.
Gisebo. Tel. Jönköping 500 55
Tel. Sthlm 0760/313 60

Skyltar

AB INDUSTRIGRAVRY
Spånga Tel. 36 25 55

Stenhuggerier och byggnadssten

BERGA STENHUGGERI AB
Hällabrottet T. Örebro 720 01, -02

BERGGRENS STENHUGGERI
Hornsg 117, Sthlm Tel. 68 80 80

AB BJURSTORPS MARMOR-
VERK Katrineholm Tel. 200 83
Västervik Tel. 122 46
Stockholm Tel. 59 14 17

AB BORGHAMNS KALK-
STENSBRÖTT Borghamn
Tel. Rogslösa 200 15 Kalksten i
ljusgrå, grågrön och röd färg

EDEBY MARMORBRÖTTS
FÖRSÄLJNINGSKONTOR
Norrländsg 18, Sthlm Tel. 10 86 91

AB FÖRENADE GRANIT-
INDUSTRIER Karlshamn
Avd. Uppländsg 3, Sthlm
Tel. 20 04 80, 20 82 40

INDUSTRI AB ÖLANDSSTEN
Kalmar Tel. 137 85, 105 28
Kalksten, marmor, granit

Stenhuggerier och byggnadssten (forts.)

TORNBY STENHUGGERI AB
Fornåsa T. Motala 700 43, 701 43
Kalksten i grå, ljusgrå och
brun färg

ÖLANDS SANDVIKS
BRUKS AB Persnäs
Tel. 12, 112, 212
Postbox 912, Sthlm 1
Tel. 21 03 53, 21 03 54

Stuckarbeten

FIRMA A CONTE Rådmansg 43,
Sthlm Tel. 33 34 07 Stuck, konst-
sten, marmor- o. glasmosaik, al-
fresco samt gipsarbeten. Försäljare
av Kosta glasmosaik

Takpapp

KLOSTERS FABRIKERS K/B
Jönköping Tel. Växel 725 20

AB MATAKI
Malmö Tel. 730 00
Utför även större taktäckningar

Tapeter

HANDELSBOL. HJERNE & SON
Hornsg 188, Sthlm Tel. 68 11 00

C A KÄBERGS TAPET-
AFFÄR, J V MODIN AB
Regeringsg 5, Sthlm
Tel. 11 15 37, -38, -50

WINGQVISTS TAPETER
G:la Brog 19, Sthlm Tel. 23 30 50

Tegel

TEGELBRUKENS FÖRSÄLJ-
NINGSAKTIEBOLAG
Norrländsg 11, Sthlm Tel. 23 31 15

Trappor

AB ERNST HELLSTEDT & CO
Eskilstuna T. 371 00 Uhlin-trappor

Träfiberplattor

Karlit
KARLHOLMS AKTIEBOLAG
Karlholmsbruk. Tel. 1

Träkonserveringsmedel

CERES
Malmö Tel. 222 47
Coppersat

Trävaror

KARLSKOGA TRÄVARU AB
Skräg. 3, Karlskoga, Tel. 363 80

Tvättmaskiner

VERKSTADSAKTIEBOLAGET
CALOR
Stockholm Pa Ulvsunda 1
Tel. 28 25 10
Tvättmaskiner, centrifuger, tork-
tumlare, manglar, pressar

Väggbeklädnad

STOCKHOLMS REVETERINGS-
FABRIK Sollentuna Tel. 35 25 10
Byggnadsplattan Gipsi

Värmeledningspumpar

AB PUMPINDUSTRI
Göteborg Tel. 20 00 20
Stockholm Tel. 20 20 64

BYGGMÄSTARE OCH BYGGNADSFIRMOR

Byggnadsentreprenader och byggnadsarbeten å löpande räkning

ERGENUDDS BYGGNADS AB

Marvaregatan 13 B. Tel. 122 35
Utför alla slags byggnadsarbeten
Kostnadsberäkningar och utredningar

BODEN

BYGGNADS AB GOT KARLSSON

el. Växel 131 80

BORLÄNGE

Avdelningskontor: Filipstad. Tel. 1600

ENDELLS BYGGNADSAKTIEBOLAG

el. 119 92

Bost. tel. 111 92

BORLÄNGE

AURITZ LARSSON BYGGNADSAKTIEBOLAG

Köpmangatan 18. Tel. vx 471 50

Bygger på erfarenhet och kvalitet

ESKILSTUNA

INDUSTRIBYGGARE- AKTIEBOLAGET ALUNA

Högbergsgatan 44

Tel. växel 44 96 55

STOCKHOLM

ALF CEDERGREN

Byggnadsfirma

Vegagatan 13. Tel. 31 52 04, 31 92 20

STOCKHOLM

BYGG-OLEBA OLLE ENKVIST AB

Sjöbjörnsvägen 16

STOCKHOLM

OLOF af FORSELLES

Byggnadsingenjör

Linnégatan 57

Tel. 62 15 15. Bost. 62 12 14

Nybyggnader. Reparationer

Specialitet: Grundförstärkningar

STOCKHOLM

BYGGNADSFIRMAN ZETTERBERG AB

Artillerigatan 28

Tel. 62 08 33, 61 04 02, 62 43 30

STOCKHOLM

ANDERS DIÖS AB

Byggnadsfirma

St. Torget 3

Tel. växel 393 50

UPPSALA

BYGGNADSFIRMA TEGEL & BETONG

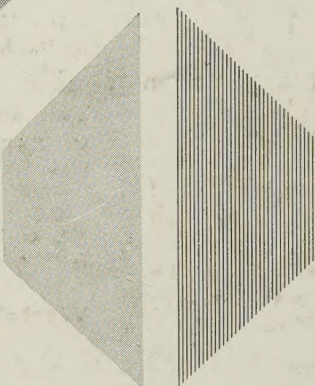
J. Hermansson

Drottningg. 34, Tel. 12 16 44, 12 78 44

Husbyggnader — Industribyggnader

ÖREBRO

Den idealiska fasadbeklädnaden : **Colorbel**

Colorbel är ett keramiskt seghärdat glas tillverkat av tjockt maskinglas av märket **Univerbel**, som emaljerats och härdats på en gång. Denna kombinerade metod garanterar en fullständig förening av glas och färg och ger den senare erforderlig hårdhet.

Colorbel erbjuder således en motståndskraft mot termiska och mekaniska påfrestningar, vilken är tre till fyra gånger större än hos vanligt glas.

Colorbel : ett tillförlitligt material
- glas blir inte gammalt eller anfrått;
- färgerna på rutorna förändras ej.

Colorbel : en dekorativ produkt
- stor färgskala : 14 standardfärger;
- då färgerna är förenade med glas är de klara och behåller alltid sin fräschhet.

Colorbel : en ekonomisk produkt
- enkelt och billigt underhåll.

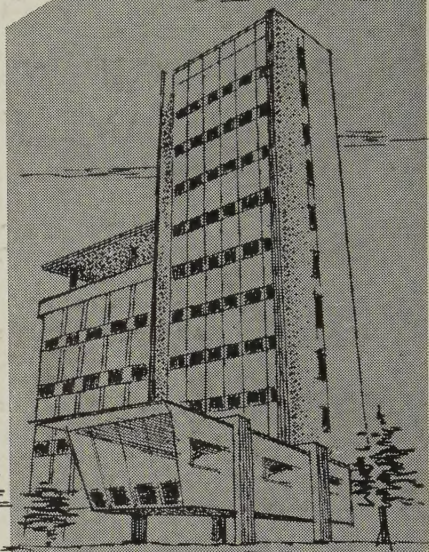
Colorbel : en

Univerbel

-produkt

Colorbel

boston/dachy

UNION DES VERRERIES MÉCANIQUES BELGES S.A. - 29, QUAI DE BRABANT - CHARLEROI - BELGIEN

För närmare upplysningar, tag kontakt med Eder glasleverantör.